

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO INSTITUTAS

JOLANTA TRINKUNIENĖ

TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ POVEIKIO
LIETUVOS EKONOMIKAI ANALIZĖ

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas
doc. dr. Igoris Panovas
(parašas)

VILNIUS, 2016

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO INSTITUTAS

TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ POVEIKIO
LIETUVOS EKONOMIKAI ANALIZĖ

Magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621L10009

Konsultantas

(parašas)

Recenzentas

(parašas)

Vadovas

doc. dr. Igoris Panovas

(parašas)

Atliko

stud. Jolanta Trinkunienė

(parašas)

VILNIUS, 2016

TURINYS

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	5
LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	7
ĮVADAS.....	8
1. TEORINĖS TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ PRIELAIDOS.....	11
1.1. Investicijų samprata ir investavimo formos	11
1.2. Tiesioginių užsienio investicijų samprata ir formos	16
1.3 Tiesioginių užsienio investicijų mokslinės teorijos	17
1.4. Tiesioginių užsienio investicijų poveikis ekonomikai	20
1.4.1. Teigiamas tiesioginių užsienio investicijų poveikis.....	20
1.4.2. Neigiamas TUI poveikis.....	22
1.5. Tiesioginių užsienio investicijų aplinka.....	24
2. Tiesioginių užsienio investicijų aplinka Lietuvoje.....	27
2.1. Teisinis tiesioginių užsienio investicijų reglamentavimas	27
2.2. TUI didėjimą ribojantys ir skatinantys veiksniai Lietuvoje	30
2.3 Tiesioginių užsienio investicijų skatinimo politika.....	41
2.3.1. Užsienio investicijų skatinimo ir migracijos politikos santykis.....	43
3. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ DINAMIKA LIETUVOJE 2010–2014 m..	47
3.1. TUI struktūra ir dinamika.....	49
3.1.1. Tiesioginių užsienio investicijų srautų analizė.....	50
3.1.2. Tiesioginių užsienio investicijų, tenkančių vienam gyventojui, analizė.....	51
3.1.3 Tiesioginės užsienio investicijos pagal šalis investuotojas	52
3.2. TUI pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis.....	56
3.3. Tiesioginių užsienio investicijų ir makroekonominių rodiklių glaudumas, 2010-2014 m.	59
3.3.1. Tiesioginės užsienio investicijos ir bendroji pridėtinė vertė	59
3.3.2. Tiesioginės užsienio investicijos ir užimtumas	65
3.3.3. Tiesioginės užsienio investicijos ir darbo našumas.....	69
3.3.4. TUI ir darbo užmokestis.....	73
3.4. Galimos tiesioginių užsienio investicijų tendencijos Lietuvoje	77
IŠVADOS.....	82
PASIŪLYMAI	84
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	85
ANOTACIJA	89

ANNOTATION	90
SANTRAUKA	91
SUMMARY	92
PRIEDAI	93

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Investicijų rūšys pagal LR Investicijų įstatymą.....	14
2 pav. Tarptautinio produkto gyvavimo ciklas pagal R. Vernoną	17
3 pav. Investicinės aplinkos veiksnių klasifikavimas.....	26
4 pav. Vidutinė metinė infliacija Lietuvoje ir euro zonos šalyse 2011-2015 m.....	32
5 pav. Ekonomikos atvirumas tarptautinei prekybai lyginant su BVP, proc.	33
6 pav. Valandinės darbo jėgos sąnaudos, eurai, 2014 m.	36
7 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir įmonių dinamika Lietuvoje, 2010-2014 m.	50
8 pav. Tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios vienam gyventojui Lietuvoje, 2009-2014 m.	51
9 pav. Tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios vienam gyventojui, 2013 m.	52
10 pav. Tiesioginės užsienio investicijos pagal šalis investuotojas 2014 m.	54
11 pav. Tiesioginės užsienio investicijos pagal šalis investuotojas, 2010-2014 m.....	55
12 pav. Tiesioginės užsienio investicijos (C), (G), (J), (K), (L) ekonominiuose sektoriuose, mln. eurų bei jų proc.dalis visų TUI, 2010-2014 m.	57
13 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir bendrosios pridėtinės vertės dinamika Finansinės ir draudimo veiklos sektoriuje (K), 2010-2014 m.	60
14 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir bendrosios pridėtinės vertės dinamika (C) sektoriuje, 2010- 2014 m.....	61
15 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir bendrosios pridėtinės vertės dinamika (L) šakoje, 2010-2014 m.....	62
16 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir bendrosios pridėtinės vertės dinamika (G) šakoje, 2010-2014 m.....	63
17 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir bendrosios pridėtinės vertės dinamika Informacijos ir ryšių šakoje (J), 2010-2014 m.....	64
18 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir užimtumo lygio dinamika C ir G sektoriuose, 2010-2014 m.	67
19 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir užimtumo lygio dinamika (J), (K), (L) sektoriuose, 2010- 2014 m.....	68
20 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir darbo našumo pokyčiai (C), (D), (G) sektoriuose	71
21 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir darbo našumo pokyčiai (J), (K), (L) sektoriuose	72
22 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir mėnesinio bruto darbo užmokesčio dinamika (C) ir (G) sektoriuose, 2010-2014 m.	74

23 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir mėnesinio bruto darbo užmokesčio dinamika Informacijos ir ryšių (J), Finansinės ir draudimo veiklos (K), Nekilnojamojo turto (L) sektoriuose, 2010-2014 m.	75
24 pav. Tiesioginės užsienio investicijos 2010-2016 m.....	78
25 pav. Tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios vienam gyventojui, 2010-2016 m.....	79

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Investuotojų klasifikavimas	12
2 lentelė. TUI motyvuojantys veiksniai	25
3 lentelė. Perkamosios galios rodikliai santykiu su BVP, 2010-2014 m.	31
4 lentelė. Korupcijos suvokimo indeksas (KSI).....	34
5 lentelė. Mokesčių tarifai	35
6 lentelė. Lietuvos reitingas pagal Ease of doing business	39
7 lentelė. Tarptautinių investuotojų įvardinti veiksniai, lemiantys sprendimą dėl investicijų vietos pasirinkimo.....	40
8 lentelė. Koreliacijos reikšmių interpretacijos.....	48
9 lentelė. Tiesioginių užsienio investicijų srautai iš ES ir NVS šalių, mln. eurų.....	54
10 lentelė. Ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriaus trumpiniai	56
11 lentelė. Užimtumo lygis ir 15-74 metų amžiaus ekonominis aktyvumas 2010-2014 m.	65
12 lentelė. TUI projektų skaičius 1 mln. gyventojų, 2014 m.	66

IVADAS

Temos aktualumas. Tiesioginių užsienio investicijų aktualumo klausimas yra svarbus, kadangi šiuolaikinėmis sąlygomis, plintant daugianacionalinėms kompanijoms bei plečiantis užsienio prekybai, didėjant bendriems pasaulio tiesioginių užsienio investicijų srautams, jų įtaka šalies ekonominiam augimui tapo itin svarbi. Šiandien tiesioginės užsienio investicijos yra vienu svarbiausiu ekonomikos augimo varikliu. Vertinti tiesioginių užsienio investicijų poveikį yra gana sudėtinga, tačiau naudinga ir aktualu, o ypač mažai ir atvirai Lietuvos ekonomikai, kurioje darbo produktyvumas, kuris yra vienas pagrindinių darbo užmokesčio didėjimo veiksnių, dar stipriai atsilieka nuo ES vidurkio¹. Be to, vertinti tiesioginių užsienio investicijų poveikį yra aktualu, kadangi tai lemia ir atitinkamos ekonominės (ir ne tik) politikos formavimą užsienio kapitalo atžvilgiu. Didėjanti konkurencija dėl užsienio investuotojų skatina valstybes ieškoti būdų investicijoms pritraukti ir išlaikyti. Be ekonominio augimo, tiesioginės užsienio investicijos atneša ir kitos naudos valstybei, įmonėms, piliečiams. Todėl šalių Vyriausybės vykdo užsienio investicijoms palankią politiką, kuria investicijų pritraukimo strategijas, užsienio investicijas intensyvina taikydama skatinimo priemones, stengiasi išryškinti jai būdingos verslo aplinkos privalumus. Kita vertus, ne visos šalys įžvelgia tik tiesioginių užsienio investicijų naudą, pavyzdžiui, kai susiduriama su užsieniečių imigracijos klausimais, dėl kurių, beje, pastaruoju metu įvyko keletas teisinių pokyčių, susijusių ir su tiesioginėmis užsienio investicijomis. Todėl neretai ekonominės gairės eina išvien su migraciniais ar kitais politiniais klausimais. Dėl šios priežasties šiame magistro baigiamajame darbe yra pateikiama tiesioginių užsienio investicijų analizė ne tik ekonominiu, kas, be abejo, yra pagrindinė šio darbo sritis, bet paliečiami teisinis bei politinis aspektai. Šis faktas pagrindžia darbo naujumą, nepaisant to, kad užsienio investicijų poveikis valstybės-recipientės ūkiui yra dažnas mokslinio susidomėjimo objektas. Kitas aspektas, liudijantis apie darbo naujumą, yra naujausių turimų duomenų naudojimas.

Darbo autorės nuomone, nagrinėjama tema praktiniu požiūriu yra svaresnė negu teoriniu, kadangi temos tikslas nėra sukurti, paneigti ar pagrįsti mokslinę teoriją, tačiau įvertinti tiesioginių užsienio investicijų poveikį bei galimybes Lietuvoje.

Tyrimo problema: tiesioginių užsienio investicijų įtaka pagrindiniams makroekonominiams rodikliams Lietuvoje.

Hipotezė: Didesnės tiesioginės užsienio investicijos atskiruose ekonominiuose sektoriuose lemia teigiamus makroekonominių rodiklių pokyčius

Objektas: tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje

¹ Lietuvos ekonomikos apžvalga. Lietuvos Respublikos Ūkio ministerija, 2015 m. kovo mėn. – p. 6

Tyrimo tikslas yra išanalizuoti tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje srautus, nustatyti tiesioginių užsienio investicijų ir pagrindinių makroekonominių rodiklių priklausomybę skirtingose ekonominės veiklos šakose.

Magistro baigiamojo darbo tikslui pasiekti yra keliami šie **uždaviniai**:

- teoriniu lygmeniu išanalizuoti tiesioginių užsienio investicijų esmę, formas bei investicinio klimato veiksnius;
- įvertinti galimą teigiamą ir neigiamą tiesioginių užsienio investicijų poveikį bei išanalizuoti Lietuvos investicinę aplinką;
- išnagrinėti tiesioginių užsienio investicijų dinamiką Lietuvoje 2010-2014 m., pateikiant tiesioginių užsienio investicijų ir makroekonominių rodiklių sąveiką atskirose ekonominiuose sektoriuose;
- remiantis išanalizuota teorine ir empirine medžiaga, pateikti prognostines tendencijas, išvadas ir pasiūlymus.

Šiame magistro baigiamajame darbe yra taikomi šie **tyrimo metodai**:

- Sisteminės analizės metodas – taikomas nagrinėjant teorines tiesioginių užsienio investicijų prielaidas;
- Statistinių duomenų analizė ir sintezė – taikomi vertinant iš oficialių statistikos portalų surinktą statistinę medžiagą;
- Grafinis duomenų atvaizdavimas – naudojamas kaip instrumentas, leidžiantis pavaizduoti surinktus empirinius duomenis, analizuoti rodiklių pokyčius, tendencijas bei tarpusavio priklausomybę;
- Dokumentų analizės – dominuoja visame magistro baigiamajame darbe: tiek analizuojant mokslinę literatūrą, tiek teisės aktus bei Vyriausybės dokumentus, tiek statistinius leidinius;
- Lyginamoji analizė – taikoma lyginant skirtingų autorių požiūrius tiesioginių užsienio investicijų atžvilgiu bei lyginant statistinę informaciją;
- Koreliacinė ir regresinė analizės – taikomos analitinėje darbo dalyje nustatant tiesioginių užsienio investicijų ir pasirinktų rodiklių glaudumą ekonominiuose veiklos sektoriuose bei prognozuojant tikėtinas tendencijas;
- Apibendrinamasis – remiantis šiuo tyrimo metodu yra prieita prie išvadų bei pateikti pasiūlymai.

Darbo struktūra. Temos iširtumui pasiekti baigiamasis darbas yra padalintas į tris dalis, kurias sudaro: teorinės tiesioginių užsienio investicijų prielaidos, tiesioginių užsienio investicijų aplinkos Lietuvoje vertinimas bei tiesioginių užsienio investicijų dinamikos 2010-2014 m. analizė.

Pirmoje darbo dalyje yra analizuojama investicijų esmė, samprata, mokslinės investicijų teorijos, nagrinėjamas teigiamas ir neigiamas tiesioginių užsienio investicijų poveikis valstybei. Šioje darbo dalyje yra analizuojami teoriniai aspektai bei modeliai, kurie yra tolesnio nagrinėjimo pagrindas.

Antroji darbo dalis apima kelis poskyrius, kuriuose vertinama teisinė tiesioginių užsienio investicijų bazė, tiesiogines užsienio investicijas ribojantys ir skatinantys veiksniai Lietuvoje, skatinimo politika, praktikuojama Lietuvoje bei jos santykis su migraciniais klausimais.

Pateikus išsamią bendrą teorinę analizę, yra prieinama prie tiesioginių užsienio investicijų struktūros ir dinamikos analizės. Empirinei analizei atlikti yra analizuojami tokie rodikliai kaip: tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios vienam gyventojui, bendroji pridėtinė vertė, užimtumas, darbo našumas, vidutinis bruto darbo užmokestis.

1. TEORINĖS TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ PRIELAIDOS

1.1. Investicijų samprata ir investavimo formos

Nagrinėjant teorinius investicijų aspektus, manoma, kad yra tikslinga pateikti keletą su investavimu susijusių sąvokų ir jų apibrėžimų. Visų pirma, investicijos sąvoka yra nevienareikšmė, o jos aiškinimų spektras yra gana platus, todėl šiame poskyryje yra pateikiami terminų apibrėžimai ir skirtingų autorių pastebėjimai.

Investicija.

Terminas “investicija” yra kilęs iš lotyniško žodžio *invest*, reiškiančio įdėti². Pats paprasčiausias aiškinimas nurodo, kad investicija reiškia kapitalo įdėjimą siekiant jo padidėjimo. “Investicija” yra traktuojama kaip turto ar kitokio elemento įsigijimas su viltimi, kad jo vertė padidės ateityje arba iš jo bus gaunamas pelnas. Ekonominė prasme, investicija yra prekių, kurios nėra naudojamos šiandien, tačiau skirtos gerovei ateityje kurti, pirkimas. Finansinė prasme, tai piniginis turtas, įsigijamas turint tikslą gauti iš jo pelno arba parduoti už didesnę kainą ateityje³. Reikėtų pastebėti, kad investicijos yra susijusios su santaupomis, kurios yra pagrindinis investicijų šaltinis.

Cibulskienė S. ir Butkus M. pastebi, kad terminas “investicijos” dažnai vartojamas kaip kapitalinių įdėjimų sinonimas, “reiškiantis visas darbo, materialines ir pinigines sąnaudas, skiriamas pagrindiniams fondams atnaujinti”⁴. Tačiau investicijos neapsiriboja vien kapitalinių arba, kitaip vadinamų, realiųjų investicijų apibrėžimais, todėl aukščiau minėti autoriai, remdamiesi skirtingais investicijų valdymo aspektais, skiria realias ir finansines investicijas.

Investicijos sąvokos ribos yra apibrėžtos Lietuvos Respublikos Investicijų įstatymo, kuris nurodo, kad “*investicijos - piniginės lėšos ir įstatymais bei kitais teisės aktais nustatyta tvarka įvertintas materialusis, nematerialusis ir finansinis turtas, kuris investuojamas siekiant iš investavimo objekto gauti pelno (pajamų), socialinį rezultatą (švietimo, kultūros, mokslo, sveikatos ir socialinės apsaugos bei kitose panašiose srityse) arba užtikrinti valstybės funkcijų įgyvendinimą.*”⁵ Remiantis šiuo apibrėžimu, investiciją galima suprasti kaip tam tikrą turta, investuotą pagal taisykles (įstatymus), egzistuojančius teritorijoje, kurioje investuojama.

Investicijų esmei suprasti, galima išanalizuoti kitas su investavimo susijusias sąvokas.

² Cibulskienė D., Mindaugas B. Investicijų ekonomika: realiosios investicijos, VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2007) – p. 11

³ Investment. <http://www.investopedia.com/terms/i/investment.asp>

⁴ *Cit. op. 2.* – p. 6

⁵ Lietuvos Respublikos Investicijų įstatymas, Žin. 2014-07-07 Nr. VIII-1312. – 2 str. 1 d. http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=479249

Investuotojai.

Investuotojai yra pagrindiniai investicinio proceso dalyviai. Investuotojais gali būti valstybė, tarptautinės organizacijos, vietiniai ir užsienio juridiniai ir fiziniai asmenys, kurie investuoja nuosavą, skolintą ar patikėjimo teise valdomą ir naudojamą turtą⁶. LR įstatymas apibrėžia, kad „investuotojai – Lietuvos Respublika bei užsienio valstybės, tarptautinės organizacijos, Lietuvos Respublikos ir užsienio juridiniai ir fiziniai asmenys, kurie Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka investuoja nuosavą, skolintą ar patikėjimo teise valdomą bei naudojamą turtą”⁷. Tame pačiame įstatyme galime sutikti ir strateginio investuotojo apibrėžimą: “. **Strateginis investuotojas** - investuotojas, su kuriuo Lietuvos Respublikos Vyriausybė arba jos įgaliota institucija šio įstatymo nustatyta tvarka sudaro investicijų sutartį”⁸.

1 lentelė. Investuotojų klasifikavimas

Klasifikavimo požymis	Investuotojų rūšys
Pagal pagrindinės ūkinės veiklos kryptis	- individualus investuotojas - institucinis investuotojas
Pagal investavimo tikslus	- strateginis investuotojas - portfelinis investuotojas
Pagal požiūrį į investicinį efektą	- investuotojas, siekiantis einamojo investicinio pelno per trumpą laiką - investuotojas, siekiantis kapitalo prieaugio per ilgą laiką - investuotojas, siekiantis neekonominio investicinio efekto
Pagal požiūrį į investicinę riziką	- investuotojas, nepalankiai vertinantis riziką - rizikos atžvilgiu neutralus investuotojas - investuotojas, palankiai vertinantis riziką
Pagal investavimo elgseną	- konservatyvus investuotojas - nuolankus investuotojas - agresyvus investuotojas
Pagal buveinės vietą	- vietinis investuotojas - užsienio investuotojas

Šaltinis: A.V. Rutkauskas, P. Stankevičius Investicinių sprendimų valdymas, 2006, - p. 31

Bendrajai prasme investuotojus galima skirstyti į institucinius ir individualius. Instituciniai investuotojai yra finansų institucijų (pavyzdžiui, bankų, draudimo kompanijų, pensijų fondų) samdomi specialistai, savo srities profesionalai, kurių pagrindinis darbas yra valdyti kitų subjektų pinigus⁹. Be to, savo veikloje jie taiko sudėtingus darbo metodus ir operacijas. Tuo tarpu individualūs savo lėšomis disponuoja atsižvelgdami į savo finansinius interesus ir yra susidomėję tuo, kad jų laisvi pinigai

⁶ Cit. op. 2 – p. 12

⁷ Cit. op. 5. – 2 str. 4 d.

⁸ Ibid.

⁹ Rutkauskas A. V., Stankevičius P. Investicinių sprendimų valdymas. - Vilnius: Vilniaus pedagoginio Universiteto leidykla, 2006:

atneštų pelną, kuris taps pajamų šaltiniu išėjus į pensiją, kad užtikrintų finansinį stabilumą savo šeimai¹⁰. Investuotojus, kaip investicinės veiklos subjektus galima skirstyti ir pagal kitus požymius, pavyzdžiui, pagal investavimo tikslus, investavimo elgseną, investuotojo buveinę, ir pan. Investuotojų klasifikavimas pagal įvairius požymius yra pateiktas 1 lentelėje.

Investavimas.

Tam, kad būtų atskleista investicijų esmė, reikėtų pateikti ir kitų tarpusavyje susijusių sąvokų paaiškinimus. Pirmiausia tai “investavimas”, kuris apibūdinamas kaip pinigų arba kapitalo skyrimas (verslui, projektui, nekilnojamam turtui, ir t.t.) siekiant gauti papildomų pajamų arba pelno. Investavimas taip pat gali apimti ir laiką, kuris yra skiriamas kompanijos analizei, juolab, kad “laikas - pinigai”¹¹. Galima sutikti ir priešingą nuomonę, kad laiko investuoti negalima, kadangi net, jeigu laikas neša pajamas, tai yra siejamas su darbu, uždarbiu, tačiau ne kapitalo grąža, kuri ir turi būti pagrindine kapitalo arba pinigų panaudojimo išdava¹². Pasak A. Milevskio investavimas “tai turimų santaupų pavertimas tam tikrais finansiniais aktyvais (pavyzdžiui obligacijų, akcijų ar nekilnojamo turto įsigijimas) su tikslu, kad minėtieji aktyvai ateityje atneš papildomą finansinę naudą.”¹³ Tuo tarpu A.V. Rutkauskas ir P. Stankevičius pabrėžia, kad šis terminas turi keletą reikšmių. Visų pirma, tai akcijų ar obligacijų pirkimas, tikintis tam tikrų rezultatų. Antra, tai realių aktyvų, pvz. mašinų, kurios reikalingos tam tikroms prekėms gaminti ir parduoti, įsigijimas ir pan¹⁴. Plačiąja prasme žodis “investavimas” reiškia lėšų, būtinų šalies ekonomikos finansavimui didinti ir jai plėsti, paskirstymo mechanizmą¹⁵. Minėti autoriai akcentuoja, kad investavimas yra “procesas, kurio metu pinigai išleidžiami specialiai išrinktoms finansinėms priemonėms įsigyti, turint tikslą gauti teigiamą pelną ir arba padidinti jų vertę¹⁶”. Taigi investicinis atlygis gali būti dviejų rūšių: kaip einamosios pajamos arba kaip įdėtų lėšų vertės padidėjimas. Rutkauskas pateikia paprastą pavyzdį: “pinigai, laikomi taupomojoje sąskaitoje banke, duoda einamąsias pajamas iš reguliariai priskaičiuojamų procentų, o pinigai, investuoti į tuščio žemės sklypo pirkimą (negalvojant apie realų jų panaudojimą) duoda pelną, išreikštą sklypo vertės padidėjimu per laikotarpį, kai vykdomas pirkimas ir pardavimas”¹⁷. Jis taipogi mini, kad pinigų davėjai tiekėjai turi gauti atlygį, o pirkėjai – tą atlygį sukurti. Atlygio dydžiui ir formai įtakos turi sandėrio rūšis, terminas ir rizika. Be to, autorius pabrėžia, kad “investavimo procesas laiduoja labai rimtus ekonominius rezultatus, (...) kadangi galimybė gauti pinigines lėšas tiems, kurie jas gali protingai valdyti (privatiems asmenims, valstybei ir kompanijai), yra būtina ekonomikos

¹⁰ *Ibid.* – p. 33-34

¹¹ Investopedia: investing, <http://www.investopedia.com/terms/i/investing.asp#ixzz3ycgJfuC5>

¹² Investavimo pradžiamokslis: kaip pinigai daro pinigus <http://investologija.lt/investavimas/kur-investuoti/investavimo-pradžiamokslis-kaip-pinigai-daro-pinigus/>

¹³ Kas yra investavimas? <http://www.investavimas.lt/kas-yra-investavimas/>

¹⁴ *Cit. op.* 9. – p. 25

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ *Cit. op.* 9

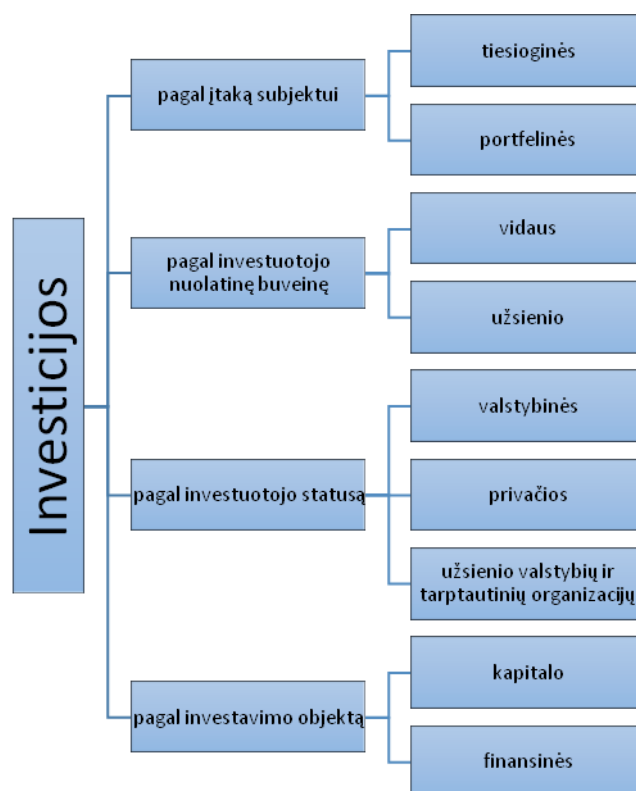
¹⁷ *Ibid.* – p. 34-35

augimo sąlyga”¹⁸. Jeigu nebūtų investavimo, kai kuriose sektoriuose, ypač statyboje ir statybinių medžiagų gamyboje, būtų siūloma mažiau darbo vietų, bendras šalies ekonomikos aktyvumas mažėtų.

Investavimą galima suprasti ir kaip tam tikrų žingsnių seką, kurių rezultatas yra nauda, pelnas ar pajamos, todėl valstybės, kurios skatina investicijų plėtrą bei jų pritraukimą, stengiasi, kad šis procesas būtų kuo paprastesnis, logiškesnis.

Investavimo ir investicijų formos

Egzistuoja įvairios investavimo formos ir grupės: investavimas į nekilnojamąjį turtą, akcijas, obligacija ar kitus vertybinius popierius, tiesioginis ir netiesioginis investavimas, trumpalaikis, ilgalaikis investavimas, ir t.t. Pagal tai skiriamos skirtingo tipo investicijos. LR Investicijų įstatyme investicijos skirstomos keturiais pagrindais, kurie yra pavaizduoti 1 paveiksle.

1 pav. Investicijų rūšys pagal LR Investicijų įstatymą

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Lietuvos Respublikos Investicijų įstatymo 3 straipsnį

Remiantis paveiksle pateikta informacija, matyti, kad pagal investuotojo įtaką ūkio subjektui, investicijos skirstomos ir tiesiogines ir netiesiogines. Tiesioginės investicijos, pagal LR Investicijų įstatymą yra “*investicijos ūkio subjektui steigti bei įregistruoto ūkio subjekto kapitalui ar jo daliai*

¹⁸ *Ibid.*

*įsigyti, taip pat reinvesticijos, paskolos ūkio subjektams, kuriuose investuotojui priklauso kapitalas ar jo dalis, subordinuotos paskolos, jei investuojama siekiant užmegzti arba palaikyti ilgalaikius tiesioginius investuotojo ir ūkio subjekto, į kuri investuojama, ryšius ir investuojant įsigyta kapitalo dalis suteikia investuotojui galimybę kontroliuoti arba daryti nemažą įtaką ūkio subjektui*¹⁹. Plačiau prasme, kaip pabrėžia J. Vėlyvis, tiesioginės investicijos tai fizinių arba komercinių, finansinių ar kitų įmonių visų rūšių investicijos, kurių pagrindu užmezgami ilgalaikiai ryšiai tarp investuotojo ir subjekto, kuriam suteikiamas kapitalas ekonominei veiklai²⁰. Be to, tiesioginės investicijos pagrindu gali būti įgyjama teisė į vertybinius popierius arba turtą.

Kita investicijų rūšis pagal įtaką subjektui yra netiesioginės investicijos arba tokios, kai *“įsigyta kapitalo dalis nesuteikia investuotojui galimybės daryti nemažą įtaką ūkio subjektui”*²¹. Ši investicijų rūšis dar yra vadinama portfelinėmis, kadangi investuojama į turtinių vertybių rinkinį, t.y., “portfelį”. Investuotojas nusipirkęs tokio pobūdžio pirkinį, gali valdyti tik portfelio dalį, bet ne visus aktyvus. Investuojant netiesiogiai galima įsigyti teisę dalyvauti kompanijos valdyme, tačiau vis dėlto daugiau privilegijų suteikia investavimas tiesiogiai. Plačiau apie tiesioginių ir netiesioginių užsienio investicijų skirstymą yra nagrinėjama kitame šio baigiamojo darbo poskyryje.

Pagal rezidavimą investicijos skirstomos į vidaus (valstybės, fizinių ir juridinių asmenų investavimas šalies viduje) ir užsienio (užsienio šalių, užsienio fizinių ir juridinių asmenų investavimas Lietuvoje). Priklausomai nuo investuotojo, investicijos gali būti valstybinės, privačios (Lietuvos arba užsienio piliečių investicijos), tarptautinių organizacijų. Atsižvelgiant į tai, kokia forma investuojama, investicijos gali būti finansinės arba kapitalo, kai investuojama siekiant sukurti ilgalaikį materialiujų ar nematerialiujų turtą arba padidinti jo vertę.

Investuojant Lietuvoje, investuotojai gali pasirinkti iš kelių investavimo būdų²²: steigti ūkio subjektą ar įsigyti jo dalį, įsigyti vertybinių popierių, sukurti ar įsigyti turtą, skolinti lėšas ar kitą turtą ūkio subjektams, kuriems turinčios kapitalo dalies pagrindu gali daryti nemažą įtaką, vykdyti koncesijų, lizingo bei valdžios ir privataus sektoriaus partnerystės sutartis.

Nepaisant skirtingų investicijų rūšių, visos jos yra galimybė padidinti pajamas. Investuotojas tikisi prieaugio už riziką bei būsimų infliacijos nuostolių padengimo.

¹⁹ Lietuvos Respublikos Investicijų įstatymas, Žin. 2014-07-07 Nr. VIII-1312. – 3 str. 1d. 1 p.
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=479249

²⁰ Vėlyvis J. Euroverslas: asmenų, paslaugų, prekių ir kapitalo laisvas judėjimas. – Vilnius, 2005. – p. 267).

²¹ *Cit. op.* 19. - 3 str. 1 d. 2 p.

²² *Cit. op.* 19. - 4 str.

1.2. Tiesioginių užsienio investicijų samprata ir formos

Tiesioginės užsienio investicijos yra investicijų porūšis. Kaip pats terminas nurodo, tai yra kapitalas, atvežtas iš kitų šalių ir panaudotas priimančios šalies gamyboje arba veikloje, turinčioje kitą tikslinę paskirtį. Užsienio investicijos yra svarbios šalims, kurių ekonomika mažiau išplėtotą arba pereinamoji, nes jos gali tapti svarbiu šių šalių ūkio plėtros veiksniu. Remiantis žodyne pateiktu aiškinimu, TUI yra investicija, padaryta bendrovės arba subjekto, esančio vienoje šalyje į bendrovę arba subjektą, kurio buvimo vieta yra kitoje šalyje²³. Taip pat yra akcentuojama, kad tiesioginiai kapitalo srautai į šalį suformuoja ilgalaikius santykius ir ekonominius interesus tarp užsienio investuotojo ir įmonės²⁴. Be to, užsienio investuotojas gali daryti nemažą įtaką įmonės valdymui, jei jam priklauso 10 proc. paprastųjų akcijų arba akcijų, turinčių balso teisių akcinėje bendrovėje arba atitinkamą dalį neakcinėje bendrovėje. Galima teigti, kad įtakos bendrovei laipsnis yra esminis požymis skiriantis tiesiogines užsienio investicijas nuo portfelinių. Kaip teigia Irena Pekarskienė ir Daiva Laskienė, netiesioginio investuotojo vaidmuo valdant bendrovę yra pasyvus, kadangi jis, pirkdamas akcijas ar obligacijas vertybinių popierių biržoje, gauna tik pinigus, o panorėdamas gali parduoti savo turimus aktyvus ir investuoti kitur, kuomet tiesioginio investuotojo vaidmuo yra aktyvus, kadangi jis dalyvauja įmonės valdyme arba turi atstovus²⁵.

Skiriamos dvi tiesioginių užsienio investicijų formos: horizontalios ir vertikalios. Horizontalios tiesioginės užsienio investicijos yra tokios, kai įmonė gamina tos pačios rūšies produktą savo ir kitoje šalyje. Horizontalių TUI tikslas – naujų rinkų paieška, siekis pasinaudoti oligopoline padėtimi²⁶. Jei tiesiogiai investuojama užsienyje turint tikslą gaminti tai, ko negaminama motininėje įmonėje savo šalyje, tai vadinama TUI konglomeratu. Tuo tarpu vertikalios TUI atsiranda, kai įmonė investuoja užsienyje tam, kad gamintų tarpinius produktus, reikalingus galutiniam produktui pagaminti savo šalyje²⁷. Tai yra susiję su priėjimu prie išteklių arba tarpinių produktų. Kita vertus, nors teorijoje dažniausiai yra sutinkamos dviejų rūšių užsienio investicijų formos, tačiau nėra atmetama ir tai, kad

²³ Investopedia: Foreign Direct Investment - FDI <http://www.investopedia.com/terms/f/fdi.asp#ixzz3ycge5310>

²⁴ Bilevičienė T., Bilevičiūtė E. Ekonominės politikos veiksnių poveikis smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai // Business and Finances, - p. 233

https://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/fakultetai/ekonomikos_ir_finansu_vadymo_fakultetas/konferencijos/prpp/Business_and_Finances_2011.pdf

²⁵ Pekarskienė I., Laskienė D. Užsienio investicijų sąsąjė su ekonominiu lūkesčiais vertinimas Lietuvoje // Economics and management: 2012. 17 (4). – p. p. 1391 <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:aCbz2w-xswgJ:www.ecoman.ktu.lt/index.php/Ekv/article/download/3005/2082+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=us&client=safari>

²⁶ Ruplienė D. ir kt. Tiesioginės užsienio investicijas lemiantys veiksniai, 2008. – p. 273 <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367161897064/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

²⁷ Shenkar. Foreign Direct Investment Theory and Application, 2007. - p. 61 http://www.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/18594_Chapter_3.pdf

gamybiniai ar kitokio pobūdžio objektai gali turėti mišrų kapitalą (pvz., tos šalies, į kurią investuojama ir užsienio investuotojo)²⁸.

1.3 Tiesioginių užsienio investicijų mokslinės teorijos

Galima išskirti kelias dominuojančias TUI teorijas.

Tarptautinio produkto gyvavimo ciklo teorija, išplėtotą Raimondo Vernono, taikoma tiek tarptautinės prekybos, tiek TUI teoriniams aspektams nagrinėti. Teorija aiškina, kada gamintojams naudingiau produktą kurti savo šalyje ir eksportuoti, o kada investuoti užsienyje. Produkto gyvavimo ciklas apima keturias stadijas, kurios yra pavaizduotos 2 paveiksle. Teorijos autorius teigia, kad pirminėje naujo produkto atsiradimo stadijoje, gamyba turi vykti šalyje, tol kol produktas „įsitvirtina“ rinkoje, nepaisant to, kad gamybos kaštai kitose šalyse yra mažesni²⁹. Šioje stadijoje akcentuojamas produkto eksportas į kitas šalis. Kai produktas pasiekia standartizacijos lygį, t.y., jo augimo mastai stabilizuojasi, tuomet gamintojas, norėdamas gaminti mažesnėmis sąnaudomis, skatinamas investuoti užsienyje. Kai produktas pasiekia brandos etapą, konkurencija suintensyvėja dėl panašių ar imituojančių produktų atsiradimo, todėl gamintojas privalo vėl ieškoti šalių, kur patirtų dar mažesnes sąnaudas, išlaikydamas dukterines įmones bei pasiūlydamas naujų produktų rinkai.

2 pav. Tarptautinio produkto gyvavimo ciklas pagal R. Vernoną

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Vincent van Viliet, 2014³⁰

Monopolinių privalumų teorijoje Kindlebergas, tęsdamas šios teorijos pradininko Stefano H. Hymerio darbą, teigia, kad monopolistinis pranašumas šalies viduje suteikia galimybę lengviau

²⁸ Grižas R. A. Tarptautiniai ekonominiai santykiai. – Vilnius: “Ekonomikos mokymo centras”, 2003. – p. 130

²⁹ Shenkar. Foreign Direct Investment Theory and Application, 11/12/2007

http://www.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/18594_Chapter_3.pdf

³⁰ Viliet V. Product life cycle by Raymond Vernon. // Business and science, September 24, 2014.

<http://www.toolshero.com/marketing/product-life-cycle-vernon/>

įsitvirtinti užsienio rinkose³¹. Hymerio-Kindlebergerio hipotezė remiasi prielaida, kad užsienio įmonės iš esmės nėra pranašesnės už vietines, kurios savo rinką išmano geriau, todėl užsienio įmonės privalo pasižymėti specifinėmis savybėmis, jei jos nori gaminti užsienyje³². Anot autorių, įmonės investuoja tiesiogiai todėl, kad turi pranašesnes negu priimanči valstybė technologijas, vadybines žinias, ir pan., kurios suteikia konkurencinių pranašumų užsienio šalyse. Taigi pranašumai yra labiau susiję su investuojančia firma negu su gamybos lokalizacija. Kita vertus, įmonė gali išnaudoti savo monopolistinius pranašumus kitoje šalyje tik tuo atveju, jei priimančios šalies politika užsienio investicijų atžvilgiu tai leidžia.

Darbo autorės nuomone, ši teorija dar kartą patvirtina ankstesniuose poskyriuose dėstyta mintis, kad TUI nėra vien kapitalo perkėlimas į užsienio rinkas, tačiau yra asocijuojamas ir su kitais dalykais, tokiais kaip technologijos, įgūdžiai, verslo žinios, ir t.t.

Internacionalizacijos teorijoje akcentuojama, kad prieinamos išorės rinkos nesuteikia efektyvios aplinkos, kurioje įmonė pasipelnytų pasinaudodama savo technologijomis ar kitais resursais, todėl įmonė turi investuoti užsienyje, jeigu kaštai, vykdant rinkos operacijas yra didesni nei turint įmones užsienyje³³. Kitaip tariant įmonei labiau apsimoka kurti dukterines įmones užsienyje negu užsienyje vykdyti veiklą. Kompanijos siekia plėtoti savo vidaus rinkas, taigi internacionalizacija yra savotiška vertikalios integracijos forma, apimanti įvairias operacijas ir veiksmus, vykdomus užsienyje ir kontroliuojamus įmonės valdžios (pavyzdžiui, investuojant į žaliavų išgavimą užsienyje)³⁴. Internacionalizacijos siekiama norint išvengti nepatogumų perskirstant išteklius per išorės mechanizmus bei norint pasinaudoti integruotu įmonės organizaciniu tinklu. Apibendrinant galima teigti, kad internacionalizavimo poreikis atsiranda iš rinkos trūkumų.

Eklektinė arba OLI paradigma (angl. *OLI framework*) atsirado kaip atsakas į Hymerio-Kindlebergerio požiūrį, produkto ciklo ir internacionalizacijos teorijas³⁵. Jos autorius Dunningas pasiūlė alternatyvą, integruojančią minėtas teorijas į bendrą "eklektinį" modelį, pagal kurį įmonė apsisprendžia investuoti užsienyje, jei tenkinamos trys sąlygos:

- O: nuosavybės (angl. ownership - O),
- L: vietos (angl. location - L) ir

³¹ Nayak D., Choudhury Rahul N. A Selective review of foreign direct investment <http://www.unescap.org/sites/default/files/AWP%20No.%20143.pdf>

³² Cohen S. D. Multinational corporation and foreign direct investment. – Oxford, 2007 <http://www.fep.up.pt/docentes/fcastro/chapter%202.pdf>

³³ P. J. Buckley and M. Casson. *The Future of the Multinational Enterprise*. New York: Holmes and Meier, 1976; A. M. Rugman. *Inside the Multinationals*. New York: Columbia University Press, 1981.

³⁴ Morgan R.E., Katsikeas C.S. Theories of international trade, foreign direct investment and firm internationalization: a critique, UK, 1997

³⁵ Castro B. Foreign Direct Investment in the European Periphery. – University of Leeds, 2000. (Chapter 2. Foreign Direct Investment and Multinational Corporation). – p. 29-30 <http://www.fep.up.pt/docentes/fcastro/chapter%202.pdf>

- I: internacionalizacijos (angl. internalisation - I)³⁶.

Anot Dunningo, tam, kad įmonė sėkmingai įeitų į užsienio rinką, ji privalo turėti tam tikrų pranašumų, kurie nusveria veiklos užsienyje kaštus. Minėti pranašumai gali būti susiję su įmonės turtu ar monopolistiniais bruožais (technologijomis, inovacijomis, patentais, finansinio kapitalo pajėgumais).

Vietos pranašumai yra svarbus veiksnys, lemiantys užsienio šalies pasirinkimą. Šie pranašumai gali būti susiję su kokybiniais ir kiekybiniais ekonominiais faktoriais (rinkos dydis, telekomunikacijos), politine aplinka (bendroji ir specifinė šalies politika TUI atžvilgiu) bei socialiniais veiksniais (požiūris į kitataučius, kultūrinė įvairovė).

OLI teorijoje svarbu yra tai, kad pirmosios dvi sąlygos yra būtinos, tačiau jų nepakanka. Jas papildoma internacionalizacija, kuri padeda pasinaudoti tokiomis sąlygomis³⁷. Taigi trečioji sąlyga nurodo, kad įmonė turi išnaudoti savo pranašumus taip, kad internacionalizacijos nauda per tiesiogines užsienio investicijas būtų didesnė už kitus alternatyvius įėjimo į užsienio rinką būdus, tokius kaip eksportas ar franšizė.

Sekimo teorija išsirutuliojo iš Knickerbockerio “sekimo paskui lyderį” (angl. follow-the-leader) teorijos, kurios pagrindinė mintis yra ta, kad didelės kompanijos, ypač oligopolinės, nenorėdamos prarasti rinkos dalies užsienyje, yra priverstos sekti tos pačios šakos konkurentus³⁸. Tai reiškia, kad vienos bendrovės sprendimas tiesiogiai investuoti užsienyje paskatina konkurencines bendrovės investuoti toje pačioje šalyje. Vystantys teorijai pagrindines prielaidas papildė ir sekimo paskui klientus teiginys. Sekimas paskui vartotojus vykdomas tuomet, “kai kompanijos, gaminančios komplektuojamąsias dalis pagrindinių kompanijų gaminiams, veiklą užsienyje pradeda vykdyti sekdamos pagrindinius gamintojus ir taip siekdamos neprarasti klientų”³⁹.

Remiantis išdėstytu, galima teigti, kad mokslinės teorijos tik iš dalies paaiškina investavimo motyvus, investicijų pasiskirstymą bei sprendimus, kodėl investavimui pasirenkama tam tikra šalis arba regionas. Todėl, nesant visuotinai priimtina teorijai, aiškinančiai tiesioginių užsienio investicijų atsiradimo priežastis, vertėtų analizuoti ir kitus su tiesioginiu investavimu susijusius aspektus, tokius kaip poveikis ekonomikai, konkreti investicinė aplinka, ir pan.

³⁶ Vintila Denisia. Foreign Direct Investment Theories: An Overview of the Main FDI Theories. – p. 108 <http://ejist.ro/files/pdf/357.pdf>

³⁷ Šliupas R. Komercinių bankų internacionalizacijos teorija // Finansų rinkų įžvalgos: mokslo studija, I dalis. – Vilnius: MRU, 2013. – p. 281 <http://ebooks.mruni.eu/reader/finans-rink-valgos-i-dalis/281>

³⁸ Head K., Mayer T., Ries J. Revisiting Oligopolistic reaction: Are FDI decisions Strategic Complements? 2001. – p. 2 https://www.researchgate.net/publication/4765268_Revisiting_Oligopolistic_Reaction_Are_Decisions_on_Foreign_Direct_Investment_Strategic_Complements

³⁹ Naulickaitė J., Solnyškinienė J. Tiesioginių užsienio investicijų prigimtis ir apimtis įtakančių veiksnių pobūdis: teorinių ir empirinių tyrimų apibendrinimas. – p. 140 <http://jmk.vvf.vgtu.lt/index.php/conference/2015/paper/viewFile/271/227>

1.4. Tiesioginių užsienio investicijų poveikis ekonomikai

Analizuojant teorinius TUI aspektus, reikėtų aptarti, kokį poveikį jos turi šalies ekonomikai. Dažnai akcentuojama, kad TUI yra pagrindinis elementas besivystančioje globalioje integracijoje bei priemonė, kurios dėka kuriami tiesioginiai, stabilūs, ilgalaikiai ryšiai tarp skirtingų ekonomikų. Nors šalys dažniausiai siekia pritraukti kuo daugiau užsienio investuotojų, tačiau tuo pačiu metu aiškiai apibrėžia investavimo sąlygas, kadangi bijo užsienio investuotojų dominavo bei galimos įtakos nacionaliniams įstatymams. Taigi ne visais atvejais tiesioginės užsienio investicijos reiškia naudą priimančiai šaliai. Kartais užsienio kapitalas skurdina šalį – recipientę. Dėl šių priežasčių, mokslininkai, nagrinėjantys užsienio kapitalo poveikį šalies šeiminingės ekonomikai, pasitelkia dualistiniu požiūriu, t.y., išskiria teigiamus ir neigiamus aspektus.

1.4.1. Teigiamas tiesioginių užsienio investicijų poveikis

Makroekonominio aspektu mokslinėje literatūroje yra akcentuojama laukiama TUI nauda. Analizuojant skirtingų autorių nuomones, pastebėta, kad tarp pagrindinių TUI teikiamų teigiamų aspektų yra: užimtumo, produktyvumo, konkurencingumo didėjimas, technologinis progresas, ir kt. Be to, tyrimai, atlikti 69 šalyse nuo 1975 m., rodo, kad dėl TUI, kapitalo padidėjimas šalyje būna daugiau nei santykiu 1:1, jis svyruoja nuo 1,5 iki 2,3.

Anot Kvainauskaitės V., TUI teigiamai veikia ilgalaikius mokėjimo balansus, kadangi tai yra svarbus papildomų mokesčių įplaukų į valstybės biudžetą šaltinis⁴⁰. Remiantis Kancerevyčiaus G. argumentais⁴¹, tiesioginės užsienio investicijos yra svarbus stabilus einamosios sąskaitos deficito finansavimo šaltinis. Einamosios sąskaitos deficito finansavimas tiesioginėmis užsienio investicijomis yra palankesnis negu portfelinėmis investicijomis, kurios yra nestabilios. Portfeliniai investuotojai bet kada, pavyzdžiui, kilus finansų krizei ir valiutos devalvavimo pavojui, labai greitai gali sukelti didelius kapitalo nutekėjimus į užsienį, kas gali staigiai sumažinti šalies užsienio valiutos atsargas. Tuo tarpu kalbant apie tiesiogines užsienio investicijas, jos tokio staigaus neigiamo poveikio sukelti negali.

Kvainauskaitės nuomone, pagrindiniu veiksniu, lemiančiu valstybių siekius pritraukti užsienio investicijas yra naujų darbo vietų kūrimas, o teigiamų poveikių kombinacija leidžia pasiekti bendro gyvenimo lygio kilimą, šalies įtakos stiprėjimą pasaulio rinkoje ir tarptautinėje konkurencijoje. Naujų darbo vietų kūrimą, kaip teigiamą poveikį šalies ekonominiams rodikliams, galima paaiškinti tuo, kad dažnai užsienio kapitalas yra realizuojamas per naujų įmonių steigimą, o todėl ir šalies darbo jėgos sandymą. Kita vertus, nėra atmetama galimybė, kad darbo jėga, ypač aukštesnio rango vadovai, gali

⁴⁰ Kvainauskaitė V. Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai: mokomoji knyga. – Kaunas: Technologija, 2003. – p. 71

⁴¹ Kancerevyčius G. Finansai ir investicijos. - Kaunas: Smaltija, 2009. - p. 756

būti perkelti iš užsienio. Kalbant apie darbuotojų kvalifikaciją, reikėtų nepamiršti, kad užsienio investuotojai atneša ir savo patirtį, kuria dalinasi tobulindami darbuotojų įgūdžius. Visa tai prisideda prie darbo efektyvumo didinimo.

TUI, kaip svarbus verslo plėtros variklis ir konkurencinių sąlygų gerinimo mechanizmas palankioje politinėje aplinkoje, yra akcentuojamas Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) 2008 m. pranešime⁴². Reikėtų pridurti ir tai, kad pats faktas, jog tam tikroje šalyje didėja užsienio investicijos, skatina susidomėjimą ta šalimi. Tuo tarpu šalys, kurios nėra patrauklios užsienio investuotojams, lieka nepastebėtos pasaulinėje rinkoje. Tokioms šalims yra sunkiau vystytis visapusiškai ir pasiekti tų šalių lygį, kurios gausiai pritraukia užsienio investuotojų dėmesį. Investicijos yra svarbios šalyse, plėtojančiose eksporto politiką, kadangi produkcija dažniausiai yra eksportuojama. Tai savo ruožtu vėlgi gali prisidėti prie susidomėjimo šalimi.

Pasak Davulio, tarptautinės kompanijos gali suteikti paramą mažiau išplėtotos ekonomikos šalims - spartinti ekonominę pažangą, didinti užimtumą, perduoti savo organizacinę patirtį, kelti bendrą žmogiškojo kapitalo lygį⁴³, tuo tarpu aukščiau minėtame EBPO pranešime akcentuojama, kad TUI teikiama nauda yra abipusė, nes TUI dėka yra skatinami mainai (pavyzdžiui, technologijų ir patirties (*angl. know-how*), apie kurios jau yra užsiminta aukščiau, yra naudingi tiek priimančios, tiek savo šalies ekonomikos atžvilgiu. TUI yra svarbus kapitalo (pajamų) šaltinis abiejų ekonomikų atžvilgiu dar ir todėl, kad TUI suteikia galimybę skatinti produktus didesniu mastu tarptautinėse rinkose⁴⁴. Tai savo ruožtu yra susiję su eksporto plėtra, paskirstymo tinklų plėtra bei verslo ryšių tarp šalių užmezgimu. Todėl TUI yra lemiamas veiksnys tarptautinės prekybos plėtrai.

Įmonės lygmenyje TUI yra vienas iš konkurencijos tarp įmonių didinimo veiksnių, todėl gali prisidėti prie naujų produktų ir paslaugų atsiradimo rinkoje, esamos produkcijos kiekio ir kokybės augimo, kainų mažėjimo ir/ar diferencijavimo bei produktyvumo didinimo. Taip pat gali prisidėti prie naujų technologijų, prekių ir paslaugų atsiradimo rinkoje. Tiesa, technologijų transformavimas, ne vieno autoriaus siejamas su TUI nešama nauda, yra vienas pagrindinių technologinio progreso variklių, kadangi vietinės įmonės gali pasinaudoti moderniais užsienio atradimais be didelių išlaidų bandymams ir eksperimentinei veiklai.

⁴² OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment. Fourth Edition, 2008
<http://www.oecd.org/daf/inv/investmentstatisticsandanalysis/40193734.pdf>

⁴³ Davulis G. Ekonomikos teorija: vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams. Antroji papildyta ir pataisyta laida. Vilnius: MRU, 2009. – p. 342

⁴⁴ *Cit. op.* 42. – p. 14

1.4.2. Neigiamas TUI poveikis

Nors dažniausiai TUI yra siejamos su teigiamu poveikiu šalies - recipientės ekonomikai, tačiau yra atlikta nemažai teorinių bei empirinių analizių, įrodančių atvirkštinį TUI poveikį. Kai kuriuose atliktuose tyrimuose prieinama išvadų, kad TUI žala yra didesnė už galimą naudą, todėl valstybės nebūtinai privalo aktyviai skatinti užsienio investicijas. Tačiau tai priklauso nuo daugelių veiksnių. Pavyzdžiui, teigiamo TUI efekto šalies ekonomikai galima tikėtis, jei šalyje esantis žmogiškojo kapitalo lygis yra aukštas. Ir atvirkščiai, jei žmogiškojo kapitalo lygis yra labai žemas, tikėtina, kad efektas bus neigiamas⁴⁵.

Nustatyta, kad TUI gali sukelti ekonomikos augimo problemų – nekryptingą tarptautinio kapitalo formavimą⁴⁶. Finansinės naudos valstybė gali negauti ir tada, kai uždirbtas pelnas yra išvežamas iš šalies arba reinvestuojamas kitoje užsienio šalyje. Pavyzdžiui, užsienio investuotojas gali importuoti žaliavas, jas perdirbti investuojamoje šalyje (dažniausiai pasitelkdamas pigia darbo jėga) ir eksportuoti į savo šalį – toks atvejis nėra naudingas ekonominiam augimui.

Prasad S., Rajan R., Subramanian A. atliko kapitalo judėjimo industrinėse ir neindustrinėse šalyse tyrimą ir nustatė, kokį poveikį turi užsienio kapitalas besivystančioms ir išsivysčiusioms šalims. Jų rezultatai parodė, kad užsienio kapitalo įplaukos turi teigiamą įtaką išsivysčiusių šalių ekonomikai ir jų ekonominiai rodikliai auga, tačiau kalbant apie besivystančias neindustrines šalis, kurios dėl žemesnio našumo ir rinkos iškraipymų nesugeba finansuoti pačios save, jų augimas yra lėtesnis. Tokį efektą autoriai sieja su “užsienio kapitalo absorbcijos pajėgumu” (angl. *absorptive capacity for foreign resources*). Šaliai besivystant, gebėjimas absorbuoti užsienio išteklius auga. Minėti autoriai teigia, kad augančios Europos valstybės, pasižyminčios vis didėjančiu deficitu, turėtų stiprinti savo finansinį sektorių (p. 32)⁴⁷. Tai reiškia, kad pirmiausia jos turi “atsiverti” užsienio įplaukoms į finansines sritis, iš dalies per užsienio bankų steigimą, o tada į kitus sektorius.

Viena didžiausių grėsmių, pasak Miškinio A. ir Sakalauskaitės R., - “kapitalo išvežimas iš šalies dividendų ar pelno pavidalu, reinvesticijų šalyje nevykdymas, kuris gali lemti ilgalaikius valstybės mokėjimų balanso sutrikimus bei stagnaciją”⁴⁸. Šalies ekonomikos augimas taip pat gali sutrikti dėl asinchroniško TUI pasiskirstymo tarp šakų, o taip pat ir nuo technologinės priklausomybės nuo užsienio investuotojo. Taigi tarptautinės kompanijos gali kelti ir nemažai problemų. Turėdamos

⁴⁵ Kancerevyčius G. Finansai ir investicijos. III atnaujintas leidimas. Kaunas: Smaltijos leidykla, 2009. – p. 756

⁴⁶ Šimelytė A. Tiesioginių užsienio investicijų politikos formavimas Baltijos šalyse: daktaro disertacija. – Vilnius: Technika, 2014 http://dspace.vgtu.lt/bitstream/1/1721/4/2237_SIMELYTE_Disertacija2in1.pdf

⁴⁷ Prasad E. S., Rajan R. G., Subramanian A. Foreign Capital and Economic Growth, November 2007, Cambridge. – p. 17,32 <http://www.nber.org/papers/w13619.pdf>

⁴⁸ Miškinis A., Sakalauskaitė R. Tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje pritraukimo veiksniai // Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai, 2014.8/1. - p. 36 http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2014~ISSN_1822-7996.V_8.N_1.PG_31-49/DS.002.0.01.ARTIC

didelius materialinius ir finansinius išteklius, jos gali įgauti oligopolinę ar monopolinę rinkos galią užsienio šalyje, kitaip tariant, egzistuoja užsienio įmonės dominavimo grėsmė⁴⁹. Šis neigiamai vertinamas poveikis gali sąlygoti ir dar vieną neigiamą efektą, kuris pasireiškia politine priklausomybe nuo įtakingų užsienio investuotojų. Tokiu atveju užsienio investuotojai gali paveikti teisinę sistemą, pakenkti aukščiausio lygio sprendimų priėmimo procesams. Taigi valstybės interesai gali nukentėti.

TUI neigiamai gali paveikti šalies gamybą ir produktyvumą, kai užsienio įmonės užimdamos rinkos dalį, pervilioja kvalifikuotus darbuotojus. Tuo atveju vietiniai gamintojai sumažina gamybos apimtį, o jų kaštai dėl sumažėjusios produkcijos apimties, išauga⁵⁰. Be to, priklausomybė nuo užsienio investicijų suteikusių subjekto bei jo dominavimas gali sukelti “proto nutekėjimą”. Reikėtų pridurti, kad TUI gali veikti ir šalies kultūrą, laikui bėgant sukelti kultūrinių pokyčių, pavyzdžiui, per naują produktą ar paslaugą, vadybinius ir marketingo metodus.

Žinoma, kad šalys norėdamos būti patrauklios užsienio investuotojams, taiko mokesčių ir kitas lengvatas užsienio kapitalo įmonėms, kas gali būti neigiamai ar nesąžiningai vertinama vietinių įmonių atžvilgiu.

Kitas svarbus veiksnys, kuris, beje, dažniausiai iškeliamas kaip itin teigiamas dalykas, yra konkurencingumo skatinimas, tačiau dėl padidėjusios konkurencijos, užsienio investuotojo įtakos, vietiniai gamintojai gali sunkiai išsilaikyti rinkoje, gali būti priversti bankrutuoti ir išeiti iš rinkos. Galima daryti prielaidą, kad sustiprėjęs konkurencingumas teigiamai gali veikti tada, kai jis skatina vietines įmones produktyviau skirstyti išteklius, gerinti produkto ar paslaugos kokybę, gerinti vadybinius modelius, marketingo metodus, technologijas, ir pan., tačiau neigiamai veikia, kai itin stipri konkurencija priverčia pasitraukti iš rinkos. Kita vertus. TUI paprastai ateina į tas sritis, kurios toje rinkoje yra naujos ir reikalaujančios aukštos darbuotojų kvalifikacijos bei didelės investicijos. Vidinės investicijos daugiau koncentruojasi į labiau tradicines sritis, todėl bendrai TUI teigiamai veikia ir vidaus investicijas, nes papildoma veikla, atsirandanti aplink TUI objektus, nusveria vietinių konkurentų išstūmimo neigiamą efektą⁵¹. Tačiau, kalbant apie konkurencingumą, valstybės vis dėlto neturėtų leisti užsienio investuotojų strategiškai svarbiose šakose, nes tai gali bendrai neigiamai paveikti valstybės gebėjimą konkuruoti.

Apibendrinant, galima teigti, jog poveikis šalies ūkiui labai priklauso ne tik nuo tiesioginių užsienio investicijų srautų, bet ir nuo valstybės ekonominės charakteristikos, valstybių politinės krypties užsienio kapitalo atžvilgiu, todėl šioje srityje labai svarbus yra valstybės institucijų ir jų

⁴⁹ Davulis G. Ekonomikos teorija: vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams. Antroji papildyta ir pataisyta laida. Vilnius: MRU, 2009. - 342

⁵⁰ Ruplienė D., Garšvienė L. Tiesioginių užsienio investicijų įtaka šalies ekonominiam augimui. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. 2008. 3 (12). 262-270. – p. 265 <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367161896483/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

⁵¹ Kancerevyčius. *Cit. op.* 41 – p. 757

atstovų politinių sprendimų vaidmuo. Todėl kitame poskyryje yra analizuojami Lietuvos užsienio investicijų politinės gairės, investuoti Lietuvoje motyvuojantys ir stabdantys veiksniai.

1.5. Tiesioginių užsienio investicijų aplinka

TUI yra pagrindinis tarptautinės integracijos variklis. Tačiau TUI gali tarnauti kaip finansinio stabilumo, ekonomikos augimo, socialinės gerovės garantas tik turint palankią politiką investicijų atžvilgiu⁵². Taigi tam, kad kad šalys pritrauktų lėšų iš investuotojų, jos turi suformuoti tinkamą investicinį klimatą. Investicinis klimatas arba investicinė aplinka yra skirtingų veiksnių, būdingų tik tai vietai, rinkinys, kuris daro įtaką plėtros sprendimams: atneša pelno įmonėms, lemia geresnę socialinę padėtį, sukuria naujų darbo vietų, mažina kainas, didina mokestinę bazę⁵³.

Finansų terminologijoje investavimo aplinkos samprata dažnai tapatinama su investavimo klimato samprata, kartais – su verslo aplinkos samprata, tačiau dažniausiai investicinis klimatas yra interpretuojamas kaip bendroji aplinka investicijoms. Kita vertus, investavimo aplinka gali būti traktuojama ir kaip specifinių veiksnių, formuojančių galimybes ir paskatas įmonėms investuoti produktyviai, kurti darbo vietas ir plėstis, rinkinys⁵⁴.

Skirtingi autoriai investicinį klimatą analizuoja savaip. Pavyzdžiui, Gasparienė L. (2015 m.) mini, kad investicinį klimatą sąlygojantys veiksniai gali būti: teisinė bazė, mokesčių politika, verslo registro sistema, darbo santykiai, infrastruktūra. Misiūno A. ir Gudeliauskaitės D. nuomone, veiksnius galima skirstyti į dvi grupes. Pirmoji grupė tai pradiniai veiksniai, kurie apima: bendrą šalies ekonominę padėtį, šalies ekonominius rodiklius, geografinę padėtį, valiutą, rinkos dydį. Tuo tarpu antrajai veiksnių grupei autoriai priskiria pagrindinius veiksnius, tokius kaip mokesčių sistema, korupcijos lygis, finansavimo galimybės, politinės sistemos nestabilumas⁵⁵.

Tuo tarpu Kvainauskaitė, analizuodama tiesioginių užsienio investicijų priežastis įvardija keturias veiksnių grupes, tarp kurių yra rinkos, kaštų, bendri veiksniai bei investicinis klimatas kaip atskira veiksnių kategorija. Autorės nuomone, pagrindinis veiksnys yra rinka ir jos specifiškumas (dydis, augimo dinamika). Prie šių veiksnių priskiriami ir prekybos barjerai, kurie aiškinami kaip teisė veikti be muitų tarifų ir prekybinių apribojimų. Kaštų veiksniai yra svarbūs tada, kai dėl “transportavimo išlaidų firma vengia importuoti žaliavas iš kurios nors šalies, ypač kai ji planuoja pagamintą produktą parduoti vartotojams toje šalyje, iš kurios tiekia žaliavas”⁵⁶. Tokiu atveju įmonė pasirenka gaminti produktą ten, kur yra jai prieinamos žaliavos. Prie šių veiksnių grupės taip pat

⁵² OECD. *Cit. op.* 42

⁵³ Misiūnas A., Gudeliauskaitė D. Baltijos šalių investicinio klimato charakteristikos // Lietuvos Statistikos darbai, 2013, 52 (1). – p. 56

⁵⁴ Gasparienė L., Kartašova J. Finansinių investicijų ir investicinių projektų vertinimas: monografija, - Vilnius: MRU, 2015. - p. 26 <https://mruni.eu/lt/naujienos/section.php?section=300>

⁵⁵ *Cit. op.* 53

⁵⁶ Kvainauskaitė V. Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai. Kaunas: Technologija, 2006. – p. 69

priskiriami darbo jėgos kaina, kapitalo kaštai, infliacija bei galimybė pasinaudoti investicijų skatinimo priemonėmis. Investicinis klimatas čia suprantamas kaip šalių (šalies-recipientės ir šalies, iš kurios investuojama) tarpusavio santykiai, tarptautinės prekybos stabilumas, mokesčių struktūra, valiutos kurso stabilumas, politinė aplinka. Prie bendrų veiksnių priskiriamas įmonės įvaizdžio svarba, pelno siekimas, ir panašiai.

Joong Wan Cho⁵⁷, analizuodamas TUI įplaukas ir tendencijas, išskyrė tris veiksnių grupes, kurios kartu su paaiškinimais yra pateiktos 2 lentelėje.

2 lentelė. TUI motyvuojantys veiksniai

Ekonominės sąlygos	Rinka	Dydis; pajamų lygis; urbanizacija; stabilumas ir augimo perspektyvos; regioninių rinkų prieinamumas; tiekimo ir paklausos modeliai.
	Ištekliai	Gamtiniai ištekliai; lokalizacija
	Konkurencingumas	Darbo jėgos prieinamumas, kaštai, įgūdžiai, žinios; vadybiniai - techniniai įgūdžiai; fizinė infrastruktūra; tiekimo bazė; technologinė pažana.
Priimančios šalies politika	Makropolitika	Markoekonominių rodiklių valdymas; pervedimų paprastumas; užsienio valiutos prieinamumas;
	Privatus sektorius	Privataus sektoriaus skatinimas; aiški ir stabili politika; palanki įėjimo/išėjimo politika; efektyvios finansinės rinkos; kita pagalba;
	Prekyba ir pramonė	Prekybos strategija; regioninė integracija ir rinkų prieinamumas; nuosavybės kontrolė; konkurencingumo politika;
	TUI politika	Paprastas patekimas; nuosavybės skatinimas; skaidri ir stabili politika.
Įmonės strategija	Rizikos priimtinumas	Šalies rizikos suvokimas politiniu, makrovadybiniu, darbo rinkos aspektu;
	Lokalizacija, ištekliai, integracija, perdavimas.	Įmonės strategija vietos, išteklių, bendrovės tinklo, sąjungų, mokymo ir technologijų atžvilgiu.

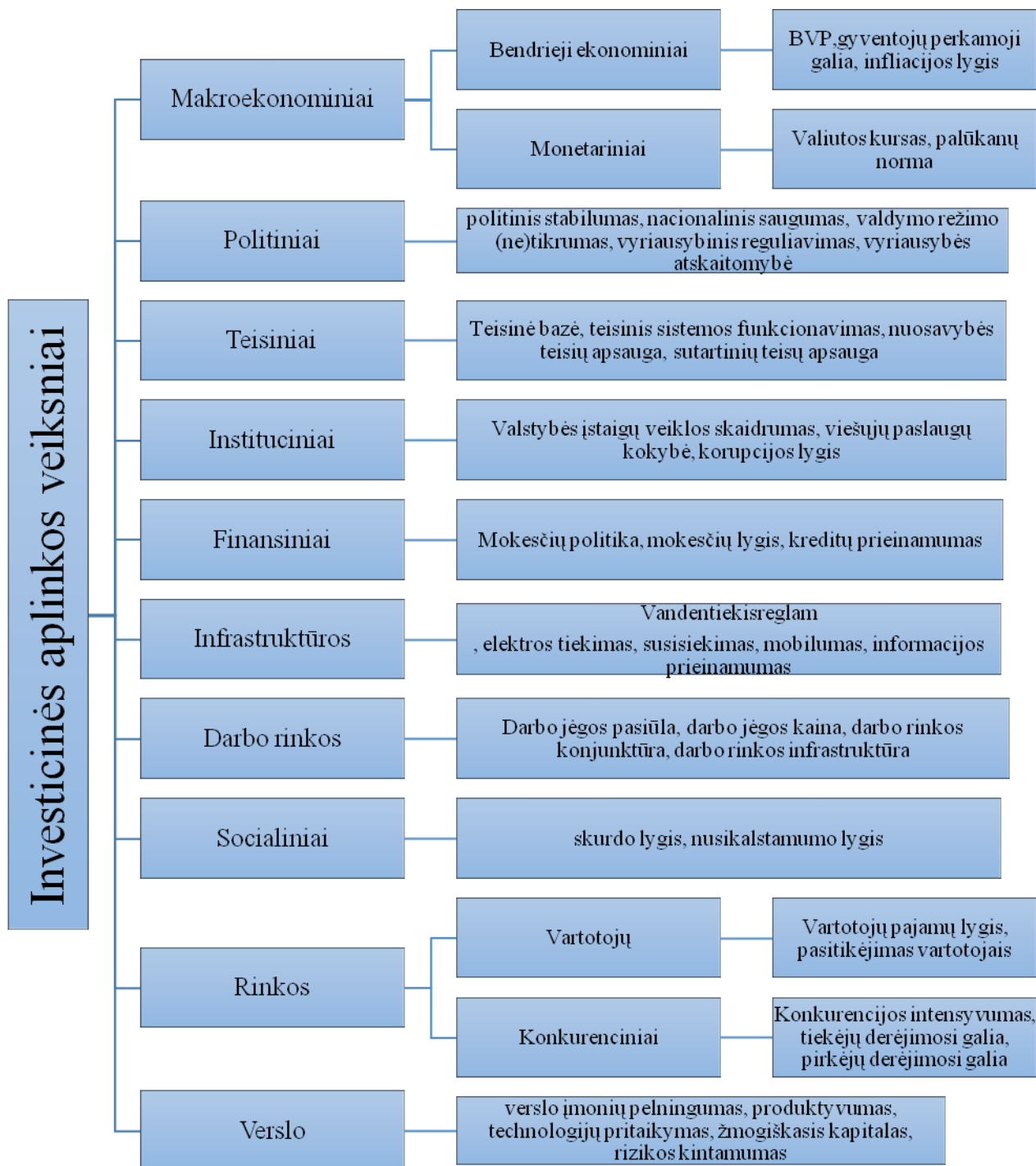
Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Joong-Wan Cho, 2003

Gasparienienė L. ir Kartašova J. pažymi, kad investicinė aplinka apima platų veiksnių spektrą: vertinami tiek bendrieji šalies veiksniai (ekonominiai, politiniai, teisiniai, instituciniai, finansų, infrastruktūros, socialiniai, darbo rinkos), tiek veiksniai, susiję su rinkos (vartotojų, konkurenciniai) ir verslo įmonių situacija⁵⁸. Minėtų veiksnių grupės yra pavaizduotos ir paaiškintos 3 paveiksle. Autorės pažymi, kad dėl technologinės plėtros, politikos prioritetų pokyčių, investicinio klimato veiksnių sąrašas nėra baigtinis. Jis gali būti nuolat papildomas naujais veiksniais. Pavyzdžiui, vienas iš naujausių veiksnių, vertinant šalies patrauklumą, yra atsinaujinančių energijos šaltinių prieinamumas.

⁵⁷ Joong-Wan Cho Foreign Direct Investment: Determinants, trends in Flows and promotion policies, 2003

https://www.researchgate.net/publication/237788385_V_FOREIGN_DIRECT_INVESTMENT_DETERMINANTS_TRENDS_IN_FLOWS_AND_PROMOTION_POLICIES

⁵⁸ Gasparienienė L., Kartašova J. *Cit. op.* 54

3 pav. Investicinės aplinkos veiksnių klasifikavimas

Šaltinis: pagal Gasparavičienę L. ir Kartašovą J., 2015, - p. 28

Apibendrinant, reikėtų akcentuoti tai, kad skirtingose šalyse gali dominuoti skirtingi veiksniai. Pavyzdžiui, besivystančiose šalyse gali dominuoti pigi darbo jėga kaip viena iš priežasčių, skatinančių

investuoti užsienyje, taip pat tai gali būti konkurentų naujoje rinkoje nebuvimas arba žemas valstybinio kapitalo lygis, skatinantis priraukti užsienio kapitalą. Investavimui į išsivysčiusias šalis įtakos gali turėti makroekonominis, mokestinis, politinis stabilumas, rinkos dydis, ekonominė ir fiskalinė politika, korupcijos lygis, žaliavų šaltiniai. Tačiau, pažymima, kad investicinio klimato vertinimas yra labai subjektyvus dalykas. Kiekvienas investuotojas investicinį klimatą gali interpretuoti savaip. Pavyzdžiui, kai kurie investuotojai, tikėdamiesi didesnės investicinės grąžos, patraukliomis gali laikyti didelės rizikos sąlygas bei išnaudoti investavimui nepalankų klimatą.

Apibendrinant, vertėtų akcentuoti, kad TUI tikslas nėra teikti naudą šaliai recipientei, todėl pačios savaime TUI neskatina ekonomikos augimo, ar kitaip neveikia teigiamai, nes investuotojų, investuojančių užsienyje tikslas – nauda (dažniausiai pelno pavidalu). Teigiamo poveikio galima sulaukti atitinkamai pasirenkant politikos TUI atžvilgiu kryptį. Visa tai priklauso nuo kiekvienai šaliai būdingų skirtingų savybių bei individualaus investuotojo sprendimo. Pavyzdžiui, mažiau išsivysčiusioms valstybėms TUI gali reikšti aukštesnių eksporto rodiklių pasiekimą, tarptautinių rinkų ir valiutų prieinamumą, kuris yra svarbus finansavimo šaltinis. Įmonių lygmeniu, investuotojai dažniausiai įvertina galimas rizikas, pasveria kaštus ir naudą.

2. Tiesioginių užsienio investicijų aplinka Lietuvoje

Lietuvos investicinę aplinką sudaro daugelis priemonių ir veiksnių. Vieni jų suteikia patrauklumo investiciniam klimatui, kiti – sulaiko nuo sprendimo investuoti Lietuvoje. Manoma, kad šie veiksniai yra svarbūs formuojant užsienio kapitalo skatinimo priemones, kurių kryptingas valdymas gali padidinti arba sumažinti tiesioginių užsienio investicijų apimtį.

Šiame skyriuje yra analizuojamas teisinis tiesioginių užsienio investicijų reglamentavimas, TUI didėjimą skatinantys ir ribojantys veiksniai. Išsamesnei analizei atlikti yra paliečiamas politinis investicijų skatinimo vaidmuo.

2.1. Teisinis tiesioginių užsienio investicijų reglamentavimas

Viena pagrindinių priemonių, kuria šalys tikisi pritraukti užsienio investicijų yra tarptautiniai investicijų susitarimai, t.y., dvišaliai ir daugiašaliai tarpvalstybiniai susitarimai dėl užsienio investicijų⁵⁹. Nors pirmoji dvišalė sutartis buvo pasirašyta 1959 m., šiandien priskaičiuojama apie

⁵⁹ Dajotas R. Tarptautinė investicijų teisė ir arbitražas. – Vilnius: 2015. – p. 10 http://rdajotas.com/wp-content/uploads/2015/06/Tarptautine-investiciju-teise-ir-arbitrazas_WEB.pdf

3000 tarptautinių sutarčių dėl tiesioginių užsienio investicijų visame pasaulyje. Lietuvoje tokių sutarčių priskaičiuojama apie 50.

Kita vertus, tarpusavio susitarimai nėra svarbiausias teisinis instrumentas, reguliuojantis tiesiogines užsienio investicijas. Dėl dvišalių sutarčių teksto abstraktumo bei didėjančio ginčų skaičiaus buvo pradėtos pasirašyti laisvosios prekybos sutartys, kurios įtraukė daugiau valstybių bei daugiau reguliuojamų sričių. Pavyzdžiui, Europos Sąjungos lygmeniu derybos dėl užsienio investicijų yra priskirtos ES kompetencijai, o tai reiškia, kad bendras užsienio investicijų apsaugos taisyklių rinkinys yra taikomas visoms valstybėms-narėms. Taigi tiek ES, tiek ir pasaulio mastu susiklostė laisvosios prekybos sutarčių sudarymo praktika.

Be to, yra plačiai paplitęs dvigubo apmokestinimo ir fiskalinių pažeidimų išvengimo sutarčių tinklas. Dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartyse yra numatyta, kuri šalis gali apmokestinti pajamas. Šioje vietoje svarbu pabrėžti, kad esant sandoriui tarp skirtingų šalių rezidentų, tokiose sutartyse gali būti nustatytas kitoks negu nacionaliniuose mokesčių įstatymuose nurodytas mokesčių tarifas ar mokestinės taisyklės. Tokio pobūdžio sutartyse galioje viršenybės prieš Lietuvos nacionalinę teisę principas, jei sutartis yra ratifikuota, įsigaliojusi ir taikoma.

Lietuvos nacionalinė teisė, reglamentuojanti investavimo pagrindus, pradėjo kurtis vos tik atkūrus Lietuvos nepriklausomybę. Užsienio kapitalo investicijos buvo itin svarbios Lietuvos ūkiui, todėl Lietuva, siekdama pritraukti kuo daugiau užsienio kapitalo, turėjo plėtoti savo teisinę bazę, papildydama ją atitinkamais teisės aktais⁶⁰. Nors pradžioje investicijos buvo reguliuojamos bendromis teisinėmis normomis, vėliau buvo priimtas specialus užsienio investicijas reguliuojantis teisės aktas - Lietuvos Respublikos užsienio kapitalo investicijų Lietuvos Respublikoje įstatymas, kurį 1999 m. liepos 7 d. pakeitė Lietuvos Respublikos Investicijų įstatymas, nustatantis vienodas sąlygas visiems investuotojams. Šis įstatymas su pakeitimais tebegalioja iki šiandien.

Pagrindiniu investavimo srityje tapęs teisės aktas suformulavo bendrus principus užsienio investuotojų veiklai. Galiojantis įstatymas reglamentuoja pagrindines sąvokas, kurios buvo aptartos skyriuje viršiau, investicijų rūšis, investavimo būdus, investuotojų teises, jų garantijas, investavimo ypatumus, tokius kaip investavimą laisvosiose ekonominėse zonose, investavimas įsigyjant nekilnojamąjį turtą, investavimo politiką ir skatinimą, remiamą valstybės bei kitas su investavimu susijusias sritis.

LR Investicijų įstatymas garantuoja užsienio investuotojo teisę valdyti, naudotis ir disponuoti investavimo objektu (5 str. 2 d.); investuotojų teises ir teisėtus interesus gina Lietuvos Respublikos įstatymai (5 str. 1 d.); valstybės ir savivaldos institucijos bei joms atstovaujantys valstybės tarnautojai neturi teisės trukdyti investuotojams valdyti savo turtą, jei jų veikla neperžengia įstatymų nustatytų

⁶⁰ Davulis G. Civilinė teisė ir procesas. Teisinės bazės, reglamentuojančios užsienio investicijas Lietuvos Respublikoje, raida ir jos įtaka investicijų procesui // Jurisprudencija, 2003, t. 47(39); 97-109. – p. 101
https://www.mruni.eu/upload/iblock/7ef/010_davulis.pdf

ribų (6 str. 1 d.); ginčai dėl užsienio investuotojo teisių pažeidimo gali būti nagrinėjami teismuose, abipusiu susitarimu ginčą gali nagrinėti tarptautiniai arbitražai arba kitos institucijos (6 str. 2 d.)⁶¹. Svarbu pabrėžti, kad, jeigu šalies įstatymai nustato kitokias sąlygas negu yra garantuojamos Lietuvos Respublikos ratifikuotų tarptautinių sutarčių, tuomet, taikomos tarptautinės sutarties normos.

Reikėtų paminėti ir kitus su investavimu susijusius bei Investicijų įstatymą papildančius teisės aktus. Pavyzdžiui, investavimą laisvosiose ekonominėse zonose plačiau reglamentuoja Lietuvos Respublikos laisvųjų ekonominių zonų pagrindų įstatymas bei atskirų laisvųjų ekonominių zonų steigimo įstatymai. Pirmojo tikslas yra *“sudaryti laisvojoje ekonominėje zonoje palankias mokesčių, muitų, valiutines ir finansines, teisines ir kitas lengvatines ūkinės-komercinės veiklos sąlygas užsienio ir šalies ūkio subjektams steigti zonose tarptautinės prekybos, gamybos ir eksporto, finansų, mokslinę-techninę pažangą kuriančias ir diegiančias įmones bei organizacijas, skatinti užsienio investicijas, steigti naujas darbo vietas”* (Lietuvos Respublikos Laisvųjų ekonominių zonų pagrindų įstatymas)⁶². Įstatymas apibrėžia, kas yra laisvoji ekonominė zona, kokios veiklos rūšys gali būti steigiamos, o kokios draudžiamos steigti joje, kokios taikomos lengvatos.

LR Investicijų įstatyme yra nurodyta, kad investuotojai turi teisę įsigyti nuosavybėn visų rūšių nekilnojamąjį turtą, tačiau tai negali prieštarauti LR Konstitucijos 47 straipsnio antroje dalyje numatyto žemės sklypų įsigijimo nuosavybėn subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstituciniam įstatymui (10 str. 2 d.). Pastarajame yra išvardinti kriterijai, kuriuos atitinkantys užsienio subjektai (tiek fiziniai, tiek juridiniai) turi teisę įsigyti žemę, vidaus vandenį ir miškus⁶³. Lietuvos Respublikos įstatymuose nėra numatyta, kad žemės ar kitokio nekilnojamojo turto įsigijimas suteikia teisę laikinai apsigyvent Lietuvoje, nors Europos Sąjungos valstybėse (pavyzdžiui, Latvijoje, Ispanijoje, Portugalijoje, Graikijoje, Vokietijoje ir kt.) tokia praktika taikoma, pabrėžiant, kad tai yra vienas iš būdų užsienio investuotojams pritraukti.

Atliekant investicijų analizę teisiniu aspektu, reikėtų akcentuoti, kad Lietuvoje yra taikomi šie investicijų teisinio reguliavimo principai: vienodų galimybių (angl. *principle of equal treatment*), vienodos apsaugos (angl. *principle of equal protection*), investicijų į visas ūkio sritis prieinamumo (angl. *principle of free access to all sectors of economy*) principai.

Vienodų galimybių arba vienodo vertinimo principas reiškia, kad Lietuvos ir užsienio investuotojams užtikrinamos vienodos veiklos sąlygos (LR Investicijų įstatymas, 5 str. 1 d.). Tai reiškia, kad investuotojams užtikrinamos laisvos konkurencijos galimybės (Pasaulio bankas, Gairės dėl

⁶¹ Lietuvos Respublikos Investicijų įstatymas, Žin. 2014-07-07 Nr. VIII-1312.

http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=479249

⁶² Lietuvos Respublikos Laisvųjų ekonominių zonų pagrindų įstatymas, 1995 m. birželio 28 d. Nr. I-976. – 1 str.

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=490571

⁶³ Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio 3 dalies įgyvendinimo Konstitucinis įstatymas, Žin. 1996. Nr. I-1392

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=411167&p_query=&p_tr2=

tiesioginių užsienio investicijų traktavimo)⁶⁴ tiek Lietuvos piliečiams, tiek užsienio investuotojams. Galima teigti, kad šio principo koncepcija yra glaudžiai susijusi su nediskriminavimo principu. Vienodo vertinimo principas nereiškia, kad sąlygos privalo būti vienodos visais atvejais, kadangi šalis gali vykdyti palankią investicinę politiką, užsienio investuotojams suteikdama tam tikras lengvatas, pavyzdžiui, mokestines.

Vienodos apsaugos principas užtikrinamas per investuotojų teisių ir teisėtų interesų gynimą.

Investicijų į visas ūkio sritis prieinamumo principas aiškinamas tuo, kad investicijos “leidžiamos į visas teisėtas komercines-ūkines veiklas, atsižvelgiant į (...) įstatymų nustatytus apribojimus”(LR Investicijų įstatymas, 8 str. 1 d.). Minėti apribojimai apima valstybės saugumo ir gynybos užtikrinimo veiklą (išskyrus investicijas iš Lietuvos pasirinktos europinės ir transatlantinės integracijos kriterijus atitinkančių ūkio subjektų, jei tam pritaria Valstybės gynimo taryba) (8 str. 2 d.) Taigi visos ekonominės šakos yra atviros užsienio investuotojams, išskyrus tas, kurios draudžiamos dėl valstybės intereso.

Išvardinti investiciniai teisinio reguliavimo principai yra tiesiogiai arba netiesiogiai išreikšti nacionalinėje teisėje, tarptautinėse bei dvišalėse sutartyse, susitarimuose dėl laisvosios prekybos, ir pan⁶⁵.

2.2. TUI didėjimą ribojantys ir skatinantys veiksniai Lietuvoje

Remiantis išanalizuota teorine medžiaga bei 1.5 poskyryje pateikta investicinės aplinkos veiksnių klasifikacija (žr. 3 paveikslas), šioje magistro baigiamojo darbo dalyje yra analizuojami veiksniai, turintys teigiamą įtaką investavimui, kitaip tariant, motyvuojantys investuoti Lietuvoje bei veiksniai, galintys turėti neigiamos įtakos potencialaus investuotojo sprendimui. Taigi Lietuvos investicinės aplinkos analizė yra atliekama makroekonominių, politinių, teisinių, institucinių, finansinių, infrastruktūros, darbo rinkos, socialinių, rinkos bei verslo veiksnių ribose.

Makroekonominiu požiūriu yra analizuojami keli veiksniai. Pirmiausia tai perkamosios galios rodiklis, kuris parodo, kiek prekių ir paslaugų gali būti nupirkta už tam tikrą pinigų kiekį, tam tikroje rinkoje, tam tikru metu⁶⁶. Perkamosios galios paritetai (PGP) (angl. *purchasing power parities (PPPs)*) rodo, “kiek konkrečios valstybės nacionalinės valiutos vienetų reikia tam, kad būtų galima įsigyti tą patį prekių ir paslaugų rinkinį, kurį galima įsigyti už bendrą dirbtinį šalių grupės valiutos vienetą”⁶⁷.

⁶⁴ World Bank: Guidelines on the Treatment of Foreign Direct Investment
<http://www.italaw.com/documents/WorldBank.pdf>

⁶⁵ Rowe M. Fundamental Principles of Foreign Direct Investment. University of Liverpool, 2012.
https://www.academia.edu/5088589/Fundamental_Principles_of_Foreign_Investment_Protection

⁶⁶ Finansistas: Perkamoji galia <http://www.finansistas.net/perkamoji-galia.html>

⁶⁷ Statistikos departamento Informacija apie Europos šalių tarptautinių palyginimų rezultatus. – Vilnius, 2014 m. sausio 13 d. <https://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=2668>

Tai reiškia, kad šis rodiklis padeda įvertinti, koks yra gyventojų darbo užmokesčio ir kainų santykis. Tiesioginių užsienio investicijų kontekste, perkamoji galia yra svarbi, kai investuojama turint tikslą prekes ir/ar paslauga realizuoti toje rinkoje.

Perkamoji galia ir atlyginimai. Remiantis Danske banko duomenimis, perkamoji galia Lietuvoje sudaro 55 proc. ES vidurkio, t.y., daugiau negu Latvijoje, tačiau mažiau negu Estijoje⁶⁸.

Perkamoji galia ir BVP. Remiantis paskutiniai turimais 2014 m. duomenimis, Lietuvos gyventojui tenkantis BVP, apskaičiuotas pagal perkamosios galios paritetą, kuris išlygina kainų skirtumus tarp šalių, sudarė 75 proc. ES vidurkio (žr. 3 lentelė). Lyginant su 2010 m., šis rodiklis turi didėjimo tendenciją, kadangi nurodytu laikotarpiu padidėjo 15 proc. punktais. Lietuva ženkliai atsilieka nuo euro zonos šalių vidurkio (107 proc.). 2014 m. Latvijoje ir Lenkijoje šis rodiklis siekė atitinkamai 64 ir 68 proc., t.y., mažiau negu Lietuvoje, o Estijoje PGP siekė 76 proc.

3 lentelė. Perkamosios galios rodikliai santykiu su BVP, 2010-2014 m.

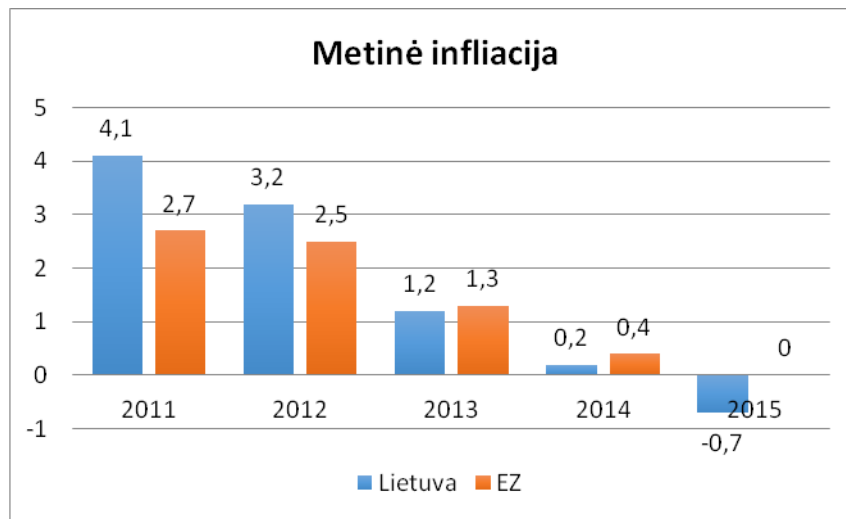
	Perkamosios galios paritetas (EU28=100) BVP				
	2010	2011	2012	2013	2014
Europos Sąjunga	100	100	100	100	100
Euro zona	108	108	107	107	107
Estija	63	69	74	75	76
Latvija	52	56	60	62	64
Lietuva	60	65	70	73	75
Lenkija	62	64	67	67	68

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Eurostat duomenimis

Tarp TUI ir perkamosios galios egzistuoja ir kitokio pobūdžio ryšys. Pačios investicijos turi įtakos perkamajai galiai, kadangi įkuriant verslą ir naujai įdarbinant žmones, jų gautos pajamos didina perkamąją galią.

Vidutinė metinė infliacija (pagal suderintą vartotojų kainų indeksą) 2015 m. sumažėjo iki -0,7 proc., t.y., mažiau negu euro zonos šalių vidurkis (žr. 4 pav.). Žvelgiant į infliacijos pokyčius ir tendencijas, galima pastebėti, kad jos nėra naudingos TUI atžvilgiu. Nors defliacijos sąlygomis kainos pinga, tačiau ilgalaikėje perspektyvoje tai neigiamai veikia TUI srautus, kadangi sumažėjus kainoms, ūkio subjektai (taip pat ir vietiniai) gauna mažesnę pelną, nėra kuriamos darbo vietos, ir pan. Tai taip pat neigiamai veikia investavimą į turtą, kurio vertė, esant defliacijai, sumažėja. Teigiamai yra vertinama maža (apie 2-3 proc.) infliacija.

⁶⁸ Grajauskas R.: gyventojų perkamoji galia – lenkiame latvius, tačiau atsiliekame nuo estų. Danske Bank, 2015 m. birželio mėn. 17 d. <https://www.danskebank.lt/index.php/apie-banka/naujienos/r-grajauskas-gyventoju-perkamoji-galia-lenkiame-latvius-taciau-atsilieka-uo-estu/23205>

4 pav. Vidutinė metinė infliacija Lietuvoje ir euro zonos šalyse 2011-2015 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Eurostat duomenimis

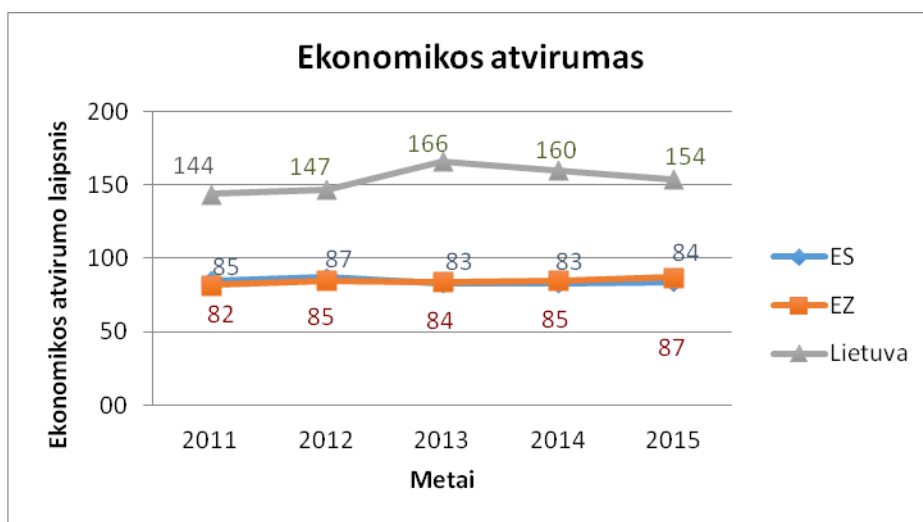
Analizuojant palūkanų normą kaip makroekonominį investavimo aplinkos veiksnį, reikėtų pabrėžti, kad šiuo metu Lietuvos komerciniuose bankuose ir kitose finansinėse įstaigose palūkanų norma yra žema. Indėlių palūkanų norma svyruoja nuo 0,1 proc. iki 1,31 proc. (priklausomai nuo banko ir laikotarpio)⁶⁹, paskolų – apie 5-7 proc. Tai reiškia, kad akcentuojamas ne taupymas, o investavimas, kadangi žemos indėlių palūkanos (vertinant ir infliacijos lygį) skatina ne laikyti pinigus bankuose, o juos realizuoti.

Valiutų kursas yra svarbus veiksnys TUI atžvilgiu, kadangi kuo stabilesnė valiuta, tuo mažesnė investavimo rizika. Vadovėliuose apie ES integraciją, dažniausiai yra akcentuojama, kad didžiausią įtaką eksportui ir investicijoms turi valiutų kursų svyravimų panaikinimas, turint omenyje, kad šalis aktyviai prekiauja su kitomis pinigų sąjungos šalimis, kuris mažina palūkanas ir padidina investicijas. Teigiama, kad valiutų kursų svyravimai neigiamai veikia iš eksporto gaunamą pelną ir investuotojų pasitikėjimą. Tuo tarpu bendros valiutos turėjimas skatina prekybos santykius, o tai savo ruožtu ir ekonomikos augimą. Prieš euro įvedimą, ne kartą bankų analitikų buvo minėta, kad euro įvedimas teigiamai paveiks TUI srautus, nors “paskaičiuoti” šią įtaką yra sudėtinga. Lietuvos banko pranešimuose buvo minima, kad “euro poveikis TUI greičiausiai yra glaudžiai susijęs su euro įvedimo įtaka užsienio prekybai”⁷⁰. Taigi Lietuvos atveju valiuta turėtų teigiamai veikti TUI. Be to, bendrąja prasme, teigiamai yra vertinamos ir investicijos į Lietuvą, kaip į euro zonos rinką. Galima pateikti Lenkijos pavyzdį, kur zloto kursas yra 50 proc. pririštas euro atžvilgiu. Nuvertėjus zlotui, Lenkija neatrodo patraukliai užsienio investuotojams. Todėl, manoma, kad potencialus investuotojas verčiau rinktųsi Lietuvą.

⁶⁹ pagal <http://www.indeliai.lt/lt/palukanu-normos/>

⁷⁰ Lietuvos bankas: Euro įvedimo Lietuvoje 2015 m. kiekybinio poveikio šalies ekonomikai vertinimas // Teminių straipsnių serija, 2013 m. Nr. 1. – p. 20 https://www.lb.lt/kiemybinis_euro_tyrimas

Vienas iš veiksnių, turinčių motyvuoti investuoti Lietuvoje yra ekonomikos atvirumas. Remiantis Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) apibrėžimu, ekonomikos atvirumas tarptautinei prekybai vertinamas pagal prekių ir paslaugų eksporto ir importo sumą lyginant su bendroju vidaus produktu (duomenys atvirumo laipsniui paskaičiuoti pateikti 1 priedo 1 lentelėje). Pagal EBPO pateiktą skaičiavimo metodiką buvo paskaičiuotas Lietuvos, Europos Sąjungos bei euro zonos šalių ekonomikos atvirumo laipsnis, kuris nurodo šalies ar regiono atvirumą, o tuo pačiu ir priklausomybę nuo tarptautinės prekybos. Taigi remiantis paskaičiuotu ekonomikos atvirumo laipsniu (žr. 5 Pav.), matyti, kad Lietuvos ekonomika yra žymiai atviresnė už Europos Sąjungos ir euro zonos šalių narių vidurkį: 2015 m. sudarė 154 proc. BVP, kuomet ES vidurkis siekė 84 proc. BVP, o euro zonos vidurkis sudarė 87 proc. BVP. Tačiau iš paveikslu duomenų matyti, kad ES ir euro zonos šalių atvirumas tarptautinei prekybai neženkiai didėjo, o Lietuvos nuo 2013 m. sumažėjo net 12 proc. punktais. Galima daryti prielaidą, kad tam įtakos Rusijos embargas. Nepaisant to Lietuvos ekonomiką galima apibūdinti kaip mažą ir atvirą tarptautinei prekybai, kas yra svarbu sprendžiant investuoti Lietuvoje ar ne.

5 pav. Ekonomikos atvirumas tarptautinei prekybai lyginant su BVP, proc.

Šaltinis: sudaryta ir paskaičiuota autorės remiantis Eurostat duomenimis

Vertėtų pabrėžti, kad skatinančiu veiksniu galėtų būti tai, jog Lietuvoje, kaip jau buvo minėta ankstesniame skyriuje, visi ekonominiai sektoriai yra prieinami užsienio investuotojams.

Manoma, kad **politiniai veiksniai** (politinis stabilumas, nacionalinis saugumas, valdymo režimas, vyriausybiniis reguliavimas, vyriausybės atskaitomybė) bendrai neturėtų neigiamai veikti tiesioginių užsienio investicijų, kadangi jie yra susiję su demokratinės sistemos egzistavimu, priklausymu tarptautinėms organizacijoms, tokioms kaip NATO, ir pan. Lietuva nėra priskiriama prie padidėjusios rizikos šalių, kur investicijos gali prapulti. Galima pateikti įdomų JAE pavyzdį, kur

pasirašomoje sutartyje nurodyta, jog sutartis galioja tol kol gyvas emiras, tad esant nestabiliai situacijai, visada egzistuoja rizika prarasti investicijas. Kalbant apie vyriausybini reguliavima, neigiamos itakos gali turėti politinės jėgos pasikeitimas, kas yra dažnas atvejis Lietuvoje, kadangi keičiantis valdančiajai partijai, gali keistis ir investuotojui aktualūs įstatymai. Neigiamai gali veikti minimalaus darbo užmokesčio reguliavimas. Investuotojai turės “prisiderinti” prie jo kilimo.

Šių veiksmų kontekste galima paminėti banko “Snoro” ir “Ūkio banko” bankrotus, kurie pakenkė Lietuvos įvaizdžiui. Todėl labai svarbus yra centrinio banko – Lietuvos banko vaidmuo prižiūrint komercines institucijas. Nors indėlių suma, buvusi banke draudžiamojo įvykio dieną, yra draudžiama, tačiau ji negali viršyti 100 tūkst. eurų. Jei suma viršija nustatytą ribą, indėlis apdraudžiamas maksimalia minėta suma. Manoma, kad rimtam investuotojui tai nėra didelė suma.

Vertinant investicinį klimatą teisiniu aspektu, galima dar kartą paminėti, kad užsienio investuotojams yra garantuojama tokia pat teisinė apsauga kaip ir vietiniams investuotojams. Daugiau apie teisinę apsaugą bei teisinį reglamentavimą yra pateikta 2.1 poskyryje.

Instituciniai veiksniai yra susiję su valstybės įstaigų veiklos skaidrumu, korupcijos lygiu. Vienus garsiausių pasaulyje korupcijos suvokimo tyrimus atlieka kompanija „Transparency International“, kurios surinkti duomenys parodo, kaip įvairioms pasaulio valstybėms pavyksta kontroliuoti korupciją. Šalis yra vertinama konkrečiu skaičiumi šimto balų skalėje nuo 0 iki 100, kur 0 parodo absoliučiai korumpuotą šalies viešąjį sektorių, o 100 – labai skaidrų.

Remiantis “Transparency International” 2015 m. duomenimis, Lietuva užima 32 vietą iš 168 valstybių pagal Korupcijos suvokimo indeksą – KSI (angl. Corruption Perception Index, CPI). Lyginant su Europos Sąjungos ir Vakarų Europos šalimis, Lietuva yra 18, kuomet 2014 m. jai atiteko 20 vieta. Lyginant su Baltijos regiono šalimis (žr. 4 lentelę), žemesnį rodiklį turi tik Latvija, kuri užėmė 40 vietą, tuo tarpu Lenkija – 30, Estija – 23 vietą. Taigi korupcija yra vis dar gana paplitęs reiškinys.

4 lentelė. Korupcijos suvokimo indeksas (KSI)

	2012	2013	2014	2015
Lietuva	54	57	58	61
Latvija	49	53	55	55
Estija	64	68	69	70
Lenkija	58	60	61	62

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis “Transparency International” 2012-2015 m. duomenimis⁷¹

Analizuojant finansinius veiksmus, lemiamais yra mokesčių politika ir mokesstinė bazė. Nagrinėjant mokesčių sistemą, manoma, kad stabdančiu arba motyvuojančiu investuoti ir steigti verslą Lietuvoje veiksmu yra mokesčių tarifai. Remiantis Pasaulio banko ataskaita “Paying Taxes 2016”,

⁷¹ Transparency International: Corruption Perception Index 2015 <http://www.transparency.org/cpi2015>

Lietuva pagal mokesčių mokėjimo rodiklį užima 49 poziciją, kuomet pernai jai buvo skirta 44 vieta (pagal “Paying Taxes 2015”) pasaulyje. Palyginimui galima pateikti Baltijos šalių rodiklius: Estija užėmė 30 vietą, Latvija – 27. Be to, ataskaitoje minima, kad vidutinei įmonei tenkantis bendras mokesčių tarifas (42,6 proc.) yra didesnis už ES (40,6 proc.) ir pasaulio vidurkį (40,8 proc.)⁷²

Viena vertus, mokesčių sistema vis dar nėra palanki investuotojams ir mokesčių mokėtojams. Kita vertus, Lietuvoje yra nemažai patrauklių mokesčių lengvatų, o kai kurių mokesčių tarifai yra žemesni už ES vidurkį. Pagrindinių mokesčių tarifų lentelė yra pateikta žemiau (žr. 5 lentelė).

5 lentelė. Mokesčių tarifai

	PVM		GPM	Pelno mokestis	Mokesčio dydis nuo darbuotojo vidutinio atlygio
	standartinis	lengvatinis			
Lietuva	21	5/9	15	15 (lengv. 5)	39,8
EZ-18 vidurkis	20,7	-	43,8	25,3	36,1
ES vidurkis	21,5	-	39,4	22,9	-

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal 2015 m. Eurostat ataskaitą⁷³

Taigi iš lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad pridėtinės vertės mokestis (PVM) Lietuvoje nedaug skiriasi nuo bendro Europos Sąjungos šalių (21,5 proc.) bei euro zonos šalių vidurkio (20,7). Taigi PVM mokestis iš esmės neturėtų būti vertinamas kaip skatinantis ar ribojantis veiksnys, nors lyginant su kitomis ES šalimis, pavyzdžiui, Liuksemburgu, kur šis mokestis yra mažiausias tarp ES šalių ir sudaro 15 proc. bei šalimis, kur PVM yra aukščiausias Europoje, t.y., Vengrija – 27 proc., Kroatija, Danija, Švedija – 25 proc., Lietuvoje PVM tarifas yra arčiau didesnių tarifus turinčių valstybių.

Nagrinėjant gyventojų pajamų mokesčio (GPM) tarifą, manoma, kad šis galėtų turėti lemiamos įtakos kadangi GPM Lietuvoje yra vienas mažiausių Europoje. Mažesniu pasigirti gali tik Bulgarija, kur GPM siekia 10 proc. Didžiausi GPM tarifai yra Švedijoje – 56,9, Portugalijoje – 56,5, Danijoje – 55,6, Belgija 53,7. Bendras ES šalių vidurkis yra 39,4, t.y., daugiau negu dvigubai didesnis negu Lietuvoje, tuo tarpu euro zonos šalių vidurkis yra bemaž trigubai didesnis už Lietuvoje taikomą GPM tarifą.

Prie žemų tarifų, lyginant su ES šalimis, yra priskiriamas pelno mokestis, kuris Lietuvoje sudaro 15 proc., kai ES ir euro zonos šalių vidurkiai yra atitinkamai 22,9 proc. ir 25,3 proc. Mažesnis negu

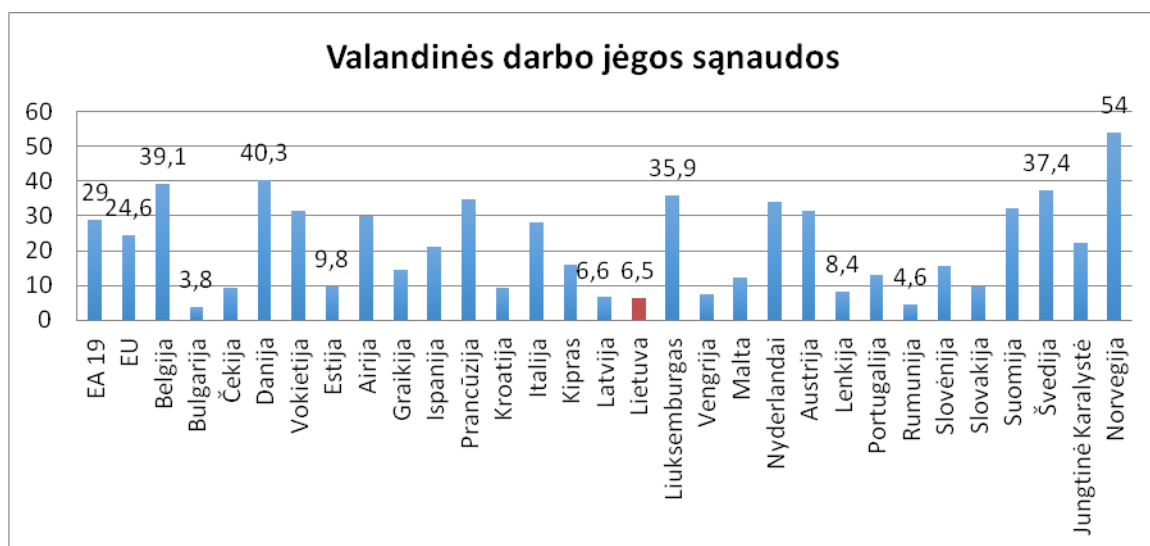
⁷² Paying Taxes 2016. World Bank Group: pwc, 10th edition. <https://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes-2016/paying-taxes-2016.pdf>

⁷³ Taxation trends in the European Union, Data for the EU Member States, Iceland and Norway, 2014 <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5786841/KS-DU-14-001-EN.PDF/7bec4a16-f111-4386-a4b4-8f1087be1063?version=1.0>

Lietuvoje yra taikomas Bulgarijoje – 10 proc. Airijoje ir Kipre – 12,5 proc. 15 proc. tarifas taip pat yra taikomas ir Latvijoje. Aukščiausias – 38 proc. – tarifas yra Prancūzijoje.

Analizuojant vadinamus “darbo mokesčius”, iš lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad darbo jėgos apmokestinimo lygis Lietuvoje yra didesnis už ES vidurkį. Darbuotojų pajamų apmokestinimas Lietuvoje siekia 39,8 proc., kuomet ES vidurkis yra 36,1 proc. Darbo jėgai tenkantys mokesčiai gali neigiamai paveikti ne tik investuotojo sprendimą, bet ir sudaro prielaidas šešėlinės ekonomikos egzistavimui.

Kita vertus, galima palyginti Lietuvos ir ES šalių valandines darbo sąnaudas. Valandinės darbo sąnaudos ES šalyse varijuoja nuo 3,8 eurų Bulgarijoje iki 40,3 eurų Danijoje (žr. 6 paveikslas).

6 pav. Valandinės darbo jėgos sąnaudos, eurai, 2014 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Eurostat duomenimis

Remiantis paveikslo duomenimis, matyti, kad Lietuva yra tarp mažiausias vidutinės darbo jėgos sąnaudas turinčių šalių (6,5 eurų). Ją aplenkia Latvija (6,6 eurų), Estija (9,8 eurų), Lenkija (8,4 eurų). Tai yra 4,5 karto mažiau negu euro zonos šalių vidurkis bei 3,8 karto mažiau negu ES šalių vidurkis. Reikėtų pabrėžti, kad darbo jėgos sąnaudos gali skirtis šalies viduje, todėl investuotojai gali rinktis miestus, kur darbo jėgos sąnaudos yra mažesnės (ne Vilnių, kur jos yra didžiausios). Be to, valandinės darbo jėgos sąnaudos dar labai priklauso nuo sektoriaus, pavyzdžiui, didžiausios yra paslaugų (6,8) ir verslo ekonomikos (6,6) sferose (Eurostat)⁷⁴.

Taigi mažas kapitalo apmokestinimas bei mažos valandinės darbo sąnaudos yra teigiamas, o brangi darbo jėga neigiamas veiksnys užsienio investicijų atžvilgiu.

⁷⁴ Eurostat: Labour costs in the EU, 56/2015 <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/6761066/3-30032015-AP-EN.pdf/7462a05e-7118-480e-a3f5-34e690c11545>

Prie finansinių veiksnių taip pat yra priskiriamas kreditų prieinamumas. Užsienio investuotojus galėtų dominti paskolos kaina, nes kredito kaina turi tiesioginės įtakos investicijoms. Kuo didesnis paskolos procentinis dydis, tuo blogiau investuotojui.

Infrastruktūriniai veiksniai apima keletą aspektų. Visų pirma, pagal Invest Lithuania, Lietuvoje yra išplėtoti IT struktūra, duomenų išsiuntimo greitis sparčiausias Europoje, sparčiausias bevielis internetas prieinamas viešosiose vietose, elektroninės valdžios galimybės, logistika, kelių infrastruktūra.

Lietuvos geografinė padėtis, jungianti Vakarų Europos valstybes su Rusija, kuri taip pat yra palankus veiksnys TUI pritraukimo atžvilgiu. Šalies infrastruktūra pritaikyta tiek sausumos, tiek oro ar jūros transportui (Klaipėdos jūrų uostas – vienintelis Baltijos pakrantės neužšalantis uostas)⁷⁵.

Investuoti Lietuvoje motyvuojančiu veiksniumi, yra laisvų zonų kūrimas, kuris svarbus investicijų pritraukimui regionuose. Lietuvoje iš septynių (Kauno, Marijampolės, Kėdainių, Panevėžio, Šiaulių, Akmenės, Klaipėdos) Laisvųjų ekonominių zonų (toliau: LEZ), funkcionuojančios yra penkios. Šiose zonose Lietuvos ir užsienio įmonėms yra sudarytos palankios ekonominės ir teisinės sąlygos.

Ypač patrauklios yra mokestinės lengvatos: 0 proc. įmonės pelno mokesčiui 6 metų terminui ir 50 proc. pelno mokesčio lengvata, tuo atveju, jei investicijos pasiekė 1 mln. eurų ir ne mažiau kaip 75 proc. pajamų sudarė pajamos iš zonoje vykdomos prekių gamybos, persiraitimo, apdirbimo ir kitos veiklos. LEZ gauti dividendai neapmokestinamo pelno mokesčio tarifu, gali būti neapmokestinama PVM ir nekilnojamojo turto mokesčiais. Mažoms įmonėms gali būti taikomas 5 proc. pelno mokesčio tarifas (Verslo sąlygos Lietuvoje: teisės ir mokesčių apžvalga, 2014 m. p. 44)⁷⁶. LEZ veikia tokios įmonės kaip: dpd, Genesta, Bntp, Finnfoam, Itella, Espersen, Allright, Lindstrom, Devold, Retal, Fortum, Indorama, HC Klaipėda⁷⁷.

Šiuo metu vystomi penki mokslo ir technologijų slėniai („Santara“ ir „Saulėtekis“ Vilniuje, „Santaka“ ir „Nemunas“ Kaune bei „Jūrinis“ slėnis Klaipėdoje), kuriuose įgyvendinama 20 investicinių projektų. Kiekvienas mokslinių tyrimų, studijų ir verslo centras pasižymi savita specializacija⁷⁸.

Veiksniai, apibūdinantys darbo rinkos klimatą, pavyzdžiui, darbo jėgos kaina, yra pateikti aukščiau. Verta pridėti, kad darbo santykiai yra reguliuojami teisinės sistemos. Lietuva yra kvalifikuotų specialistų, o ne tik pigios darbo jėgos šalis. Statistiniai duomenys rodo, kad darbo jėga yra išsimokslinusi. Visų pirma, 93 proc. turi vidurinę arba aukštąją išsilavinimą, antra, 52 proc. žino mažiausiai dvi užsienio kalbas). Apie 92 proc. populiacijos kalba viena užsienio kalba (anglų, rusų,

⁷⁵ Miškinis A., Sakalauskiene R. http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2014~ISSN_1822-7996.V_8.N_1.PG_31-49/DS.002.0.01.ARTIC

⁷⁶http://www.blslawfirm.com/sites/default/files/uploads/LT_pdf/DoingBusiness2014/BLS%20Lithuania%20Doing%20Business%20in%20Lithuania%20LT%202014.pdf

⁷⁷ Investuok Lietuvoje www.investlithuania.com.

⁷⁸ *Ibid.*

vokiečių, lenkų), virš 50 proc. kalba dviem užsienio kalbomis, 90 proc. populiacijos turi vidurinį arba aukštąjį išsilavinimą, o 46 proc. 25-34 metų amžiaus žmonės turi universitetinį išsilavinimą⁷⁹.

Socialiniai veiksniai apima skurdo lygį ir nusikalstamumo lygį. Žemiau skurdo rizikos ribos 2014 m. gyveno apie 19 proc. Lietuvos gyventojų, t.y., beveik kas penktas šalies gyventojas. Informatikos ir ryšių departamento duomenimis⁸⁰, 2015 m. nusikalstamų veikų skaičius, tenkantis 100 tūkst. gyventojų sudarė 2492,2. Nors nusikalstomų veikų skaičius sumažėjo 12 proc. lyginant su 2014 m., tačiau Lietuva vis vien išlieka tarp pirmaujančių šalių Europos Sąjungoje. Šie veiksniai, be abejonės, neigiamai veikia investicijų pritraukimą.

Darbo autorės nuomone, prie socialinių veiksnių taip pat galima priskirti ir visuomenėje vyraujančias nuotaikas imigrantų atžvilgiu bei užsieniečių verslininkų vertinimą. Remiantis atliktų tyrimų rezultatais, užsieniečiai – verslininkai palankiai vertina Lietuvą, ypač Vilnių, dėl verslo partnerių darbinės kultūros, galimybės susikalbėti keliomis kalbomis, ekologinės aplinkos, čia gyvenančių žmonių. Jų įvardinti pagrindiniai trūkumai yra maža rinka, lėta valstybės institucijų reakcija į kylančias problemas ir sustabarėjusi švietimo sistema⁸¹. Remiantis Lietuvos gyventojų apklausos (2014 m.) duomenimis, užsieniečiai verslininkai ir investuotojai (tyrime kalbama apie asmenis iš trečiųjų šalių) yra teigiamai vertinami Lietuvos gyventojų, nors požiūris į migrantus yra gana neigiamas. Taigi imigrantai, turintys tikslą investuoti ir/ar steigti verslą Lietuvoje vertinami palankiau. Tai galima išnaudoti formuojant ir įgyvendinant investicijų skatinimo politiką.

Prie **rinkos** veiksnių priskiriami vartotojų ir konkurenciniai veiksniai. TUI kontekste svarbu yra, kiek vidinis vartojimas sukuria BVP, ar vartojimas yra skatinamas, kadangi kuo jis didesnis, tuo geriau investuotojui. Kita vertus, tai priklauso ir nuo investicijų rūšies: pavyzdžiui, jei investuojama į paslaugų sferą ar planuojama prekiauti rinkos viduje, tada aukštas vartojimas turi teigiamos įtakos, o, jei į tokius sektorius kaip logistika, ar produktą planuojama eksportuoti, tuomet vidaus vartojimas turi mažai įtakos.

Remiantis Pasaulio ekonomikos forumo paskutinio tyrimo duomenimis, Lietuva pagal bendrą konkurencingumo indeksą (angl. *Global Competitiveness Index*) užėmė 36 vietą, kuomet 2014 m. jai atiteko 41, 2013 m. – 48, 2012 m. – 45 vieta. Pabrėžtina, kad prie aukštesnio reitingo prisidėjo pasiekimai tiesioginių užsienio investicijų įtakos technologijų diegimui, procedūrų pradėti verslą nebuvimo, terminų nebuvimo pradėti verslą ir kt. srityse.

⁷⁹ Business Guide Lithuania 2015 <http://www.investlithuania.com/wp-content/uploads/2014/09/PWC-Business-Guide-to-Lithuania-2015.pdf>

⁸⁰ Duomenys apie nusikalstamumą Baltijos valstybėse per 2015 m. sausio – gruodžio mėn. 2016-03-07 NR. (6-2) 24St-64 [http://www.ird.lt/statistines-](http://www.ird.lt/statistines-ataskaitos/?metai=2015&menuo=12&idAta=6&rt=1&oldYear=2015&id=136&idStat=10®ionas=0&id3=1#Atas-BV)

⁸¹ Sipavičienė A. ir kt. Verslo investicijų pritraukimas į Lietuvą: migracijos ir migracijos politikos vaidmuo. – Vilnius, 2015. – p. 6 <http://emn.lt/wp-content/uploads/2015/10/Verslo-ir-investiciju-pritraukimas-i-Lietuva.pdf>

Analizuojant **verslo** veiksmus, galima pateikti keletą bendrų verslo aplinkos vertinimo rodiklių. Štai, pavyzdžiui, remiantis naujausiais 2016 m. Pasaulio banko atlikto tyrimo “Doing business” duomenimis, Lietuvos bendras verslo klimatas yra 20 vietoje iš 189 valstybių (žr. 6 lentelė). Lyginant su ankstesniais metais, Lietuva palankiausiai buvo įvertinta 2014 m., kai jai buvo suteikta 17 vieta, tačiau lyginant su 2015 m., kai jai buvo suteikta 20 vieta, šiais metais Lietuva atsidūrė vienu laipteliu aukščiau.

6 lentelė. Lietuvos reitingas pagal Ease of doing business

	Bendras reitingas	Verslo pradžios reitingas	Verslo pradžia (dienos)
2016	20	8	9
2015	21 (ištaisyta iš 24)	11	3,5
2014	17	11	6,5
2013	27	107	20
2012	26	103	22

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Pasaulio banko 2012-2016 m. ataskaitas “Doing business”⁸²

Reitingo vieta yra suteikiama apskaičiavus 10 sričių rodiklius. Kiekviena sritis vertinama pagal atitinkamus kriterijus. Vertinamos sritys yra: verslo pradžia, leidimų statyboms gavimas, prisijungimas prie elektros tinklų, turto registravimas, smulkiųjų investuotojų apsauga, kredito gavimas, mokesčių mokėjimas, tarptautinė prekyba, sutarčių vykdymas, nemokumo indeksas. Pranešime apie Lietuvą detalizuojama, kad teigiamai yra vertinamos kelios reformos, dėl kurių Lietuvos reitingai pakilo: verslo pradžios (8 vieta, buvo - 9), prisijungimo prie elektros tinklų (55, buvo - 66 vieta) ir smulkiųjų investuotojų apsaugos (47, buvo - 46 vieta). Žvelgiant į lentelėje pateiktus duomenis, galima akcentuoti pagerėjusius verslo pradžios reitingus, kuriems įtakos turėjo patobulintos įmonės registravimo procedūros. Pavyzdžiui, įmonės (UAB) vardo rezervavimas sutrumpėjo iki mažiau negu 1 dienos (procedūra internetu, kaina – 16 EUR), įmonės registravimas, įskaitant registravimą VMI, PVM registravimą, ir SODRA – 3 dienos (kaina 51 EUR)⁸³.

Pagal The Economist Intelligence Unit (2014), Lietuva užima 42 vieta iš 82 valstybių pagal verslo aplinkos vertinimo prognozes 2014-2018 m. (blogiau nei Estija (23), Lenkija (29) ir Latvija (39))⁸⁴. Pagal investicijų pelningumo indeksą (angl. Baseline Profitability Index - BPI), kuris leidžia

⁸² Doing Business 2016: measuring regulatory quality and efficiency, October 27, 2015

<http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2016>

⁸³ Doing Business: Economy rankings <http://www.doingbusiness.org/rankings>

⁸⁴ The Economist Intelligence Unit: Business Environment Rankings Which country is best to do business in?

http://pages.eiu.com/rs/eiu2/images/BER_2014.pdf?mkt_tok=3RkMMJWWfF9wsRogsqrBZKXonjHpfsX67eosWKexlMI%2F0ER3fOvrPUfGjI4ES8pmI%2BSLDwEYGJlv6SgFTbjGMbht2bgMUhU%3Dhttp://pages.eiu.com/rs/eiu2/images/BER_2014.pdf?mkt_tok=3RkMMJWWfF9wsRogsqrBZKXonjHpfsX67eosWKexlMI%2F0ER3fOvrPUfGjI4ES8pmI%2BSLDwEYGJlv6SgFTbjGMbht2bgMUhU%3D

prognozuoti, kokį pelną gautų užsienio investuotojai penkių metų laikotarpiu, 2015 m. Lietuvai buvo skirta 17 vieta (Foreign Policy, 2015)⁸⁵. Lyginant su Baltijos šalimis, Lietuva aplenkė Latviją (24 vieta) bei Estiją (18 vieta). Tarp Europos šalių Lietuvai nepavyko aplenki tik Lenkijos, kuriai suteikta 14 vieta.

Ernst&Young atliko Europos patrauklumo apklausą, kurioje 840 apklaustųjų investuotojų turėjo pasirinkti svarbiausius veiksnius, darančius įtaką investicijoms pasirinkti (žr. 7 lentelę)⁸⁶.

7 lentelė. Tarptautinių investuotojų įvardinti veiksniai, lemiantys sprendimą dėl investicijų vietos pasirinkimo

	2014	2012	2011
Politinis, teisinis ir reguliacinis stabilumas ir skaidrumas	1	2	3
Šalies ar regiono vidaus rinka	2	1	8
Potencialus produktyvumo didinimas įmonėje	3	5	4
Darbo jėgos kaštai	4	3	7
Transporto ir logistikos infrastruktūra	5	4	1
Darbo jėgos įgūdžiai	6	6	6
Socialinio klimato stabilumas	7	7	5
Pelno mokestis	8	8	9
Telekomunikacijų infrastruktūra	9	10	2
Darbo santykių reguliavimo lankstumas	10	9	10

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal Ernst & Young Europos patrauklumo apklausą, 2014

Lyginant tyrimo rezultatus 2011-2014 metais, pastebėta, kad investuotojų prioritetai keitėsi. Pavyzdžiui, 2011 m. prioritetiniu investavimo veiksniu buvo transporto ir logistikos infrastruktūra, 2012 m. investuotojai prioritetą teikė šalies arba regiono rinkos patrauklumui (39 proc.) bei politinės, teisinės ir reguliavimo aplinkos stabilumui ir skaidrumui (36 proc.). Darbo jėgos kaštus pasirinko 28 proc., o infrastruktūrą kaip pagrindinį veiksnių pasirinko 25 proc. investuotojų. Tuo tarpu 2014 m. 43 proc. respondentų, rinkdamiesi, kur investuoti, prioritetą teiktų politinės, teisinės, reguliacinės aplinkos stabilumui ir skaidrumui, 37 proc. vidaus rinkos dydžiui, 26 proc. produktyvumo didinimui.

Įdomu yra tai, kad atlikti tyrimai liudija, kad šalies vardo žinomumas bei įvaizdis taip pat yra lemiamas faktorius investuotojui priimančiam sprendimą dėl investavimo. Ženklo daros tyrimo bendrovės “Brand Finance” ekspertai nustatė, kad tarp šalies pavadinimo vertės ir TUI srautų yra glaudus ryšys. Lietuva šiame reitinge per metus pakilo iš 67 į 63 vietą, o jos vertė 2015 m. lyginant su 2014 m. išaugo 15 proc⁸⁷.

Apibendrinant Lietuvos investicinės aplinkos įvertinimus, galima išskirti, kad skatinantys veiksniai yra: palūkanų norma, narystė euro zonoje, ekonomikos atvirumas, ekonominių sektorių

⁸⁵ Altman D. Where to invest around the world, 2015 edition. Foreign Policy, June 25, 2015

⁸⁶ European attractiveness survey 2014, Ernst&Young <http://www.ey.com/GL/en/Issues/Business-environment/european-attractiveness-survey-2014-europe-in-the-global-fdi-market>

⁸⁷ Simėnas D. Ne perkė lentynoje, bet reklamos reikia. // Verslo žinios, 2016-01-07, Nr. 3 (4459)

prieinamumas, politiniai veiksniai (demokratinė santvarka, stabilumas), teisinės garantijos, mokestinės lengvatos, mažas kapitalo apmokestinimas bei mažos valandinės darbo sąnaudos, infrastruktūra ir geografinė padėtis, kvalifikuota, išsilavinusi darbo jėga, palankus visuomenės požiūris į imigrantus-verslininkus, aukštos vietos pasaulio (konkurencingumo indeksas, „Doing business“ vertinimas, investicijų pelningumo indeksas, ir pan.) reitinguose. Tuo tarpu prie ribojančių arba neigiamų veiksnių galima priskirti šiuos: perkamoji galia žemesnė už ES ir euro zonos šalių vidurkį (turint omeny, kad investuojama su tikslu prekes ir paslaugas realizuoti vietinėje rinkoje), žema infliacija nėra naudinga ilgalaikėje perspektyvoje, įstatyminės bazės pokyčiai, minimalaus darbo užmokesčio reguliavimas, komercinių bankų bankrotai pakenkę Lietuvos įvaizdžiui, korupcijos lygis, aukštesnis už ES ir pasaulio šalių vidurkį vidutinei įmonei tenkantis bendras mokesčių tarifas (42,6 proc.) ir „darbo jėgos“ apmokestinimas, skurdo ir nusikalstamumo lygis.

2.3 Tiesioginių užsienio investicijų skatinimo politika

Valstybės, stengdamosi pritraukti kuo daugiau TUI, ir galbūt iš dalies konkuruodamos tarpusavyje, stengiasi sudaryti užsienio investicijoms palankias, TUI pritraukiančias sąlygas. Terminas „investicijų skatinimas“ reiškia paskatas, *„kurias teikia vyriausybė arba vietos valdžia, norėdama, kad privatus sektorius investuotų kartu arba į tam tikrą sritį. Vyriausybės paskatos gali būti tokios: kapitalo dotacijos įrenginių sąnaudoms padengti arba mokesčių lengvatos pelnui, gautam iš investicijų. Vietos valdžia gali skatinti sumažindama arba panaikindama vietinius mokesčius ir sukurdama geras sąlygas būsimiems investuotojams“*⁸⁸. Tokių paskatų pobūdis, visų pirma, priklauso nuo vyriausybės tikslų. Investicijų skatinimas yra vyriausybės investicinės politikos dalis⁸⁹, kuri savo ruožtu remiasi principais ir metodais, kuriuos valstybiniai organai naudoja skirstydami investicijas įvairioms ūkio šakoms.

LR Investicijų įstatymas apibrėžia, kad investavimas gali būti skatinimas šiais būdais: taikant mokesčių lengvatas, iš dalies ar visiškai padengiant darbuotojų perkvalifikavimo ir darbo vietų steigimo išlaidas, teikiant garantijas Lietuvos ir užsienio kreditoriams, suteikusiems paskolas investicijų projektams, sutariama dėl specialių investavimo ir verslo sąlygų, ne aukciono būdu išnuomojama valstybinė žemė, (...), ir pan.

Be aukščiau minėto įstatymo, Lietuvoje galioja keletas vyriausybinių dokumentų, kuriose akcentuojama investicijų skatinimo svarba. Visų investicijų (tiek vidaus, tiek užsienio) skatinimo planas, patvirtintas ūkio ministro, apima 6 metų laikotarpį. Investicijų skatinimo ir pramonės plėtros

⁸⁸ Cibulskienė D., Butkus M. Investicijų ekonomika: realiosios investicijos, VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2007. – p. 12

⁸⁹ Investicinę politiką galima suprasti ir kaip investuoto pasirinkti principai ir strategija, kuria jis remiasi investavimo procese.

2014-2020 m. programos veiksmų plane yra keliami šie uždaviniai: gerinti investicinę aplinką, plėtoti laisvąsias ekonomines zonas ir pramonės parkus, skatinti pramonės ir paslaugų įmonių jungimąsi į tinklus ir pramoninį bendradarbiavimą, skatinti įmones efektyviau naudoti žaliavas ir energiją, didinti pažangiųjų ir vidutiniškai pažangių technologijų produktų gamybą, ir t.t.

Investicinės aplinkos gerinimo planuojama siekti tokiais veiksmais: įvertinant kliūtis užsienio juridiniams ir fiziniams asmenims naudoti e. parašą, tobulinant Lietuvos Respublikoje interesų turinčių užsieniečių registravimo veiklą, taip pat nurodyta, kad siekiama išanalizuoti galimybes ir tikslingumą optimizuoti “Lietuvos Respublikos teisės aktų, susijusių su užsieniečių teisine padėtimi, nuostatas, prireikus parengti atitinkamus teisės aktų projektus, kurie: supaprastintų leidimų laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje išdavimo užsieniečiams, kurie investuoja Lietuvoje ar atvyksta dirbti aukštos profesinės kvalifikacijos reikalaujančio darbo, tvarką”, “sudaryti galimybę išduoti leidimus laikinai gyventi kvalifikuotų specialistų šeimos nariams”, “Įvertinti TUI tikslinių rinkų poreikius, pateikti pasiūlymus institucijoms pagal kompetenciją dėl tiesioginių skrydžių plėtros, skatinant skrydžių geografinę plėtrą ir didinant esamų skrydžių dažnį”⁹⁰.

TUI pritraukimas yra skatinamas įgyvendinant Invest LT+ priemonę, suteikiančią užsienio investuotojui (LR įsteigtas užsienio kapitalo privatus juridinis asmuo arba užsienio investuotojas, turintis įsteigtą filialą LR) galimybę kreiptis dėl nacionalinės ir ES paramos, jei investuojama į gamybą ir paslaugas, darbuotojų mokymą ir kvalifikacijos tobulinimą bei, jei ketinamo įgyvendinti investicinio projekto kaina yra ne mažiau kaip 5 792 400 mln. eurų⁹¹.

Lietuvos pažangos strategijoje “Lietuva 2030”, kurioje yra nurodyta valstybės vizija ir raidos prioritetai bei jų įgyvendinimo kryptys iki 2030 metų, apie tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą ir skatinimą kalbama mažai. Nors yra nurodyta, kad ekonomika bus sumani tik tada, kai bus sukurta verslui palanki aplinka, apie TUI užsiminta tiek, kad reikia “dėti visas pastangas pritraukti pasaulio kompanijų investicijas į Lietuvą”⁹².

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012–2016 metų veiklos kryptių programoje viena iš ekonomikos skatinimo priemonių yra “Skatinti Lietuvos ir užsienio kapitalo valdytojų investicijas Lietuvoje ir Lietuvos kapitalo rinkos plėtrą – sudaryti palankesnes teises sąlygas veikti informuotiesiems ir profesionaliems investuotojams skirtiems kolektyvinio investavimo subjektams, kartu užtikrinti

⁹⁰ Lietuvos Respublikos Ūkio Ministerijos Investicijų skatinimo ir pramonės plėtros 2014-2020 metų programos veiksmų planas, // Valstybės žinios, 2015-09-02 http://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/Investicijos/strategija/2015-09-02_4-554_programos_veiksmu_plano_priedas.pdf

⁹¹ Lietuvos Respublikos Ūkio ministro įsakymas dėl Valstybės pagalbos lėšų skyrimo tiesioginėms užsienio investicijoms pritraukti pagal schemą “Invest LT+” tvarkos aprašo patvirtinimo, // Valstybės žinios, 2009-07-24 d. Nr. 4-391 <http://ukmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/investiciju-veiklos-sritis/parama-investiciju-pletrai/lietuvos-nacionaline-parama/invest-lt-plus>

⁹² Lietuvos Respublikos nutarimas “Dėl valstybės pažangos strategijos “Lietuvos pažangos strategija “Lietuva 2030” patvirtinimo” // Valstybės žinios, 2012-05-30, Nr. 61-3050 http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=425517&p_query=&p_tr2=2

atitinkamą tokių investuotojų apsaugą”⁹³.

Lietuvos inovacijų 2010–2020 metų strategijos, kurios tikslas – “kurti kūrybingą visuomenę, sudaryti sąlygas plėtoti verslumą ir inovacijas”, vienas iš daugelių tikslų yra “skatinti tiesiogines užsienio investicijas į didelės pridėtinės vertės produktus ir paslaugas”⁹⁴.

Nors verslumo ir investicijų skatinimas yra minimas Lietuvos strateginiuose dokumentuose, tačiau aiškios užsienio investicijų pritraukimo krypties neįžvelgiama. Taip pat nėra aišku, kokios yra konkrečios užsienio investuotojų pritraukimo priemonės bei kokių investuotojų laukiama. Vienintelis dokumentas, kuriame yra skiriamas dėmesys ir patiems užsieniečiams, norintiems investuoti Lietuvoje, yra minėta Investicijų skatinimo ir pramonės plėtros 2014-2020 metų programa, kurioje apoliuojama į užsieniečių teisinės padėties gerinimą. Užsiminta ir apie leidimus laikinai gyventi. Tai reiškia, kad teoriškai investicijų skatinimo politika yra glaudžiai susijusi su migracijos politika, todėl šių politikų santykiui nustatyti yra skiriamas atskiras poskyrius.

2.3.1. Užsienio investicijų skatinimo ir migracijos politikos santykis

Dėl užsienio investicijų teikiamos naudos šalies ūkiui nėra abejojama, todėl tai dažnai akcentuojama strateginiuose ekonomikos vystymo dokumentuose. Atrodo, kad užsienio investuotojų pritraukimas į Lietuvą turi būti analizuojamas ekonominiu aspektu, tačiau nereikia pamiršti, kad investuotojas yra užsienietis, kuriam yra svarbūs imigracijos į Lietuvą klausimai. Todėl, darbo autorės nuomone, migracijos politikos kryptis atlieka svarbų vaidmenį užsienio investicijų skatinimo srityje. Tuo labiau, kad migracijos departamento teikiamomis duomenimis, vis daugėja prašymų išduoti leidimus laikinai gyventi (LLG) teisėtos veiklos Lietuvoje pagrindu. Kartu su prašymais suteikti leidimą gyventi darbo pagrindu tai sudaro 48 proc. LLG. Beje, absoliuti dauguma imigruojančių į Lietuvą yra trečiųjų šalių piliečiai (Rusijos, Baltarusijos, Ukrainos). Užsieniečiui, kuris Lietuvoje praleidžia mažiau negu 90 dienų per metus toks dokumentas iš esmės nėra reikalingas, tačiau, jei asmuo verslo ar studijų tikslais (dažniausia praktika) praleidžia daugiau negu 90 dienų, jam gali būti išduotas dokumentas, patvirtinantis teisėtą buvimą ir gyvenimą Lietuvoje – LLG. Toks dokumentas paprastai išduodamas vieneriems metams, o praėjus šiam terminui reikia kreiptis dėl naujo dokumento išdavimo.

Lietuvoje susiklostė praktika, kad migracija yra vertinama saugumo (ne ekonominiu) aspektu, kadangi pagrindinis vaidmuo formuojant ir įgyvendinant migracijos ir imigrantų atvykimo politiką

⁹³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinių priemonių patvirtinimo” // Valstybės žinios, 2013-03-20, Nr. 29-1406 <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.26DA62D7E9F4>

⁹⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos inovacijų 2010-2020 metų strategijos // Valstybės žinios, 2010-02-17, Nr. 23-1075 http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=365849&p_query=&p_tr2=

tenka Vidaus reikalų ministerijai bei jai pavaldžiam Migracijos departamentui. Nagrinėjant imigracijos ir užsienio investicijų skatinimo santykį, migracijos politikos srityje galima išskirti du dokumentus: politiniame-strateginiame lygmeny tai Lietuvos migracijos politinės gairės, praktiniame lygmenyje- Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties, kurio tam tikros nuostatos šiame darbe jau yra aptartos.

Lietuvos migracijos politikos gairėse teigiama, kad užsieniečiams, investuojantiems Lietuvoje (taip pat ir darbuotojams, kurių reikia Lietuvos darbo rinkai), nenustatytos palankesnės atvykimo gyventi į Lietuvą sąlygos. Jiems LLG išduodami ir keičiami bendraja tvarka. Gairėse yra akcentuojama, kad politiniu lygmeniu yra būtina išskirti tas užsieniečių imigrantų kategorijas, kurios yra naudingos Lietuvai. Prioritetinių kategorijų užsieniečiams siūloma taikyti palankesnes imigracijos procedūras. Į prioritetines kategorijas siūloma įtraukti užsieniečius, “kurie užsiima teisėta veikla, steigia naujas darbo vietas, investuoja Lietuvoje ir taip prisideda prie valstybės ekonominės ir socialinės plėtros”⁹⁵.

Leidimų laikinai gyventi išdavimą supaprastinta tvarka būtų galima interpretuoti kaip veiksnį, skatinantį investuoti Lietuvoje, tačiau tokiu atveju turėtų būti apibrėžtos ir konkrečios investavimo į Lietuvos ūkį sąlygos. ES šalyse, pavyzdžiui, Belgijoje, Čekijoje, Slovakijoje egzistuoja specialios investicinės programos, apibrėžiančios sąlygas užsienio investuotojams bei nustatančios lengvatų (ne tik ekonominių, bet migracinių ir kt.) paketą tokiems investuotojams bei jų šeimos nariams.

Lietuvoje iki 2014 m. vyravo gana liberali politika užsieniečių, besikreipiančių dėl LLG gavimo teisėtos veiklos pagrindu. Tačiau pasirodė, kad Lietuva tapo “koridoriumi” į Šengeno šalis, kadangi dalies užsieniečių tikslu tapo ne verslo steigimas ir investavimas Lietuvoje, o LLG gavimas, suteikiantis galimybę vykti be vizų į Šengeno valstybes, neribojant buvimo laiko. Siekiant pažaboti fiktyvių įmonių steigimą, nuo 2014 m. lapkričio 1 d. buvo sugriežtintos LLG gavimo sąlygos užsieniečiams, ketinantiems vykdyti veiklą. Kadangi įstatymas aprėpė visus užsieniečius, ketinančius vykdyti veiklą Lietuvoje, manoma, kad išsprendęs fiktyvių įmonių paplitimo problemą, įstatymo pataisos apsunkino verslo pritraukimą.

Analizuojant paskutinę Įstatymo dėl užsieniečių teisinės padėties redakciją, pastebima, kad aukšti reikalavimai yra iškelti:

- įmonės veiklos trukmei: *“kai užsienietis yra dalyvis įmonės, kuri ne mažiau kaip pastaruosius 6 mėnesius iki užsieniečio kreipimosi dėl leidimo laikinai gyventi išdavimo vykdo steigimo dokumentuose nurodytą veiklą (...)”*
- investicijų ir nuosavo kapitalo dydžiui: *“įmonės (...) kurios nuosavo kapitalo (ne akcinės bendrovės ir ne uždarnosios akcinės bendrovės atveju – turto) vertė sudaro ne mažiau kaip*

⁹⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo, 2014 m. sausio mėn. 22 d. Nr. 79 <http://www.migracija.lt/index.php?177756764>

28 000 eurų, iš kurių ne mažiau kaip 14 000 eurų – užsieniečio investuotos lėšos ar kitas turtas,”

-įsteigtoms darbo vietoms: “yra įsteigtos ne mažiau kaip trys darbo vietos ir jose visą darbo laiką dirba Lietuvos Respublikos piliečiai ar nuolat Lietuvos Respublikoje gyvenantys užsieniečiai” (45 str. 1 d.)⁹⁶

Nauji pakeitimai daugiau susiję su saugumu, fiktyvių įmonių mažinimu, tačiau ne su investicijų pritraukimu. Palengvinimai esti tik stambiems investuotojams. Bendrąja tvarka LLG išduodamas vieneriems metams, keičiamas dviem metams, tačiau jei užsienietis į nuosavą kapitalą investavo ne mažiau kaip 260 000 eurų, įmonėje dirba ne mažiau kaip 5 piliečiai ar nuolat LR gyvenantys asmenys, tuomet LLG išduodamas ir keičiamas 3 metams (45 str. 3 d.).

Nuo šio įstatymo įsigaliojimo atsiranda norma, kuri leidžia įvertinti, ar nėra pagrindo manyti, jog įmonė yra fiktyvi. (45 str. 5 d.) Tai reiškia, ar įmonė tikrai vykdo realią veiklą, ar užsieniečio tikslas yra leidimo gavimas, kuris suteikia galimybę judėti Šengeno zonoje. Suprantama, kad yra būtina riboti fiktyvių įmonių steigimą, nes jų įtaka ekonomikai nėra teigiama, kadangi nėra sukuriamas adekvatus produktas, gali atsirasti ekonominės struktūros pokyčių, tačiau įstatymo pakeitimai yra vertinami nevienareikšmiškai. Nors ir fiktyvių įmonių steigimo prevencija akivaizdi, tačiau pastebimas aiškus ir neigiamas poveikis smulkiems ir vidutiniams investuotojams. Taigi pasekmės yra ne tik teigiamos, bet ir neigiamos. Be to, ekonomiškai nėra įvertinta ir/ar paskaičiuota, kodėl privalo būti įsteigtos trys darbo vietos, juk yra daugybė verslo sričių, kur sėkmingai vystyti verslą gali net ir vienas asmuo (pavyzdžiui, IT srityje). Be to, nėra privaloma vertinti biografijos faktų tokių kaip mokesčių nemokėjimas, ankstesnė veikla, pinigų plovimas, nereikalaujama turėti verslo plano, kas, manoma, yra svarbu vertinant steigiamų įmonių būsimą poveikį ekonomikai. Visa tai leidžia manyti, kad įstatymas nėra išbaigtas.

Tarptautinės migracijos organizacijos atstovai, susirūpinę susiklosčiusia situacija, parengė studiją apie migracijos politikos vaidmenį pritraukiant investicijas. Joje konstatuojama, kad būtina sukurti programą, skirtą pritraukti užsieniečius verslininkus, kurie “užsiima teisėta veikla, steigia naujas darbo vietas, investuoja Lietuvoje ir taip prisideda prie valstybės ekonominės ir socialinės plėtros”⁹⁷. Beje, tai, kad reikia išskirti užsieniečių, ketinančių investuoti Lietuvoje, kategorijas, yra minima ir Migracijos politikos gairėse, kurių apžvalga buvo pateikta aukščiau.

Nors yra žinoma, kad tiesioginės užsienio investicijos pačios savaime neskatina ekonomikos augimo ar kitaip neveikia teigiamai, sprendžiant iš išanalizuotų dokumentų, taip ir nėra aišku, kokia yra Lietuvos pozicija dėl užsieniečių verslininkų. Nėra išvardinti prioritetai, stokojama investicijų

⁹⁶ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties // Valstybės žinios, 2014-04-30, Nr. 73-2539 <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.42837E5A79DD/uxRiWifTgy>

⁹⁷ Sipavičienė A. ir kt., *Cit. op.* 81

pritraukimo programos, specialių, individualių kriterijų vertinant paduodamus dokumentus bei pačius užsieniečius. Be to, migracijos politika nepasižymi ekonominėmis nuostatomis, o investicijų skatinimas neturi programinių žingsnių. Manoma, kad šioje vietoje ryškėja politikos formavimo problema: ekonominės migracijos politiką formuoja institucijos, kurios akcentuoja valstybės saugumą, nelegalios migracijos prevenciją, tačiau trūksta už ekonominę plėtrą atsakingų institucijų indėlio.

3. TIESIOGINIŲ UŽSIENIO INVESTICIJŲ DINAMIKA LIETUVOJE 2010–2014 m..

Remiantis išnagrinėta teorine medžiaga, šioje magistro baigiamojo darbo dalyje, yra analizuojama tiesioginių užsienio investicijų dinamika Lietuvoje penkerių metų laikotarpiu, nuo 2010–2014 m., pateikiant ir prieinamus naujausius statistinius duomenis. Pasirinktą laikotarpį galima skirstyti į du etapus: išėjimo iš krizės etapas (2010 m. rodikliai parodo 2009 m. situaciją) bei pokrizinis etapas.

TUI poveikį šalies ekonomikai galima vertinti įvairiais būdais ir aspektais. Šioje darbo dalyje yra pateikiamos šalys pagal TUI įplaukas Lietuvoje, analizuojama TUI struktūra pagal ekonominės veiklos rūšis, vertinama TUI įtaką atskiroms ūkio šakoms, TUI rodikliai yra lyginami su pagrindiniais makroekonominiais rodikliais, tokiais kaip BVP, užimtumas, darbo našumas, vidutinis bruto darbo užmokestis, taip pat skaičiuojamas tiesioginių užsienio investicijų bei minėtų rodiklių glaudumas ekonominėse sektoriuose (pagal EVRK).

Pagrindiniai duomenų šaltiniai yra statistiniai duomenys, kurie daugiausia naudojami trečioje darbo dalyje bei dokumentai, kurių analizė dominuoja visame magistro baigiamajame darbe. Kalbant apie statistinius duomenis, verta paminėti, kad buvo naudojamos oficialiomis duomenų bazėmis: “Eurostat” bei Statistikos departamento šaltiniais. Atsižvelgiant į tai, kad šiame darbe iškeltas tikslas – išanalizuoti tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje srautus, nustatyti tiesioginių užsienio investicijų ir pagrindinių makroekonominių rodiklių priklausomybę skirtingose ekonominės veiklos šakose, – tyrimo eigoje yra remiamasi mišria tyrimo strategija, kuri apima tiek teorinius, tiek empirinius duomenų rinkimo ir analizės metodus. Teoriniai metodai⁹⁸ tokie kaip mokslinės literatūros analizės, dokumentų analizės, lyginamasis ir deskriptyvinis yra taikomi nagrinėjant tiesioginių užsienio investicijų ir kitas sampratas, lyginant ekonomines TUI teorijas, lyginant skirtingų autorių teorinius TUI postulatus, analizuojant teisinius TUI aspektus, apibūdinant Lietuvos investicinę aplinką, teigiamus ir neigiamus TUI aspektus.

Atliekant tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje analizę remiamasi kiekybiniais tyrimo metodais, kurie leidžia susisteminti ir interpretuoti empirinius duomenis⁹⁹. Pastarieji yra modeliuojami ir pateikiami grafiškai arba lentelėse. Tarp kiekybinių metodų dominuojančiu yra koreliacinė-regresinė analizė.

⁹⁸ Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimų metodologija. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003 prieiga per internetą: <<http://www.scribd.com/doc/36462514/Tidikis-Socialiniu-Moksliniu-Tyrimu-Metodologija#scribd>>.

⁹⁹ Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: (edukologija ir kiti socialiniai mokslai): vadovėlis, 4-asis pataisytas ir papildytas leidimas. – Šiauliai: Lucilijus, 2007 ISBN 9955655356

Remiantis sisteminės analizės, apibendrinamuoju bei loginiu metodais yra prieinama prie išvadų, teikiami pasiūlymai.

Anot Martišiaus S. A. bendras koreliacinės analizės tikslas – kokybiškai apibūdinti dviejų požymių ryšio stiprumą ir rezultatyvaus bei faktolinių požymių visumos ryšio stiprumą ir įvairumą¹⁰⁰.

Koreliacija – savitarpio santykiavimas, tarpusavio priklausomybė. Požymių priklausomybės matematinė išraiška yra įvairi, sudėtinga ir konkrečių mokslų teorijai bei praktikai labai svarbi. Koreliacija taip pat yra aiškinama kaip dviejų ir daugiau statistinių eilučių priklausomybė, kuri gali būti nagrinėjama vienu ar kitu metodu¹⁰¹. Statistikos teorijoje teigiama, kad, kai nagrinėjamų dydžių priklausomybė yra akivaizdi, tuomet pakanka grafinio vaizdavimo, tačiau dažniau svarbiau žinoti priklausomybės stiprumo laipsnį, kurį reikia apskaičiuoti. Tam tikslui yra naudojami koreliacijos ir kiti priklausomybę matuojantys dydžiai. Pabrėžiama, kad priklausomybės laipsnį matuojantys dydžiai visada fiksuoja matematinę arba formulių dviejų ir daugiau statistinių eilučių priklausomybę, o ne priežastinę sąveiką. Taigi koreliacinė analizė tik papildo kokybinę analizę kiekybiniais duomenimis.

Regresinės analizės pagrindas – kiekybine funkcija aprašoma tiriamojo rodiklio priklausomybė nuo lemiančių veiksnių reikšmių kitimo. Tiesinės regresijos tyrimo tikslas yra: nustatyti ryšių stiprumą tarp priklausomo kintamojo ir labiausiai reikšmingų veiksnių bei rasti tų ryšių formas ir analitines išraiškas; nustatyti, ar egzistuoja stochastinis ryšys tarp priklausomo kintamojo, žymimo Y , ir nepriklausomų kintamųjų žymimų X_i , kur $i = 1, \dots, n$, kur n – nepriklausomų kintamųjų skaičius; nustatyti ryšių stiprumus, formas bei analitines išraiškas¹⁰².

Atliekant konkrečius tyrimus, koreliacinė ir regresinė analizė susilieja į vieną bendrą regresinę-koreliacinę analizę.

Pagal nusistovėjusias tradicijas, stipri koreliacija gali būti tiek teigiama, tiek neigiama. Silpna koreliacija r yra arti nulio. Taigi empiriniai koreliacijos vertinimai yra tokie:

8 lentelė. Koreliacijos reikšmių interpretacijos

r reikšmė	Interpretacija
Nuo 0,9 iki 1,0 arba nuo -0,9 iki -1,0	Labai stipri teigiama (neigiama) tiesinė koreliacija
Nuo 0,7 iki 0,9 arba nuo -0,7 iki -0,9	Stipri teigiama (neigiama) koreliacija
Nuo 0,5 iki 0,7 arba nuo -0,5 iki -0,7	Vidutinė teigiama (neigiama) koreliacija
Nuo 0,3 iki 0,5 arba nuo -0,3 iki -0,5	Silpna teigiama (neigiama) koreliacija
Nuo 0,3 iki -0,3	Labai silpna koreliacija arba jokios

Šaltinis: Čekanavičius V., Murauskas G. Statistika ir jos taikymai. – p. 126

¹⁰⁰ Martišius S. A. Statistikos metodai socialiniuose ekonominiuose tyrimuose. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014 - p. 348

¹⁰¹ Martišius S. A., Kėdaitis V. Statistika: statistinės analizės teorija ir metodai. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013. – p. 229

¹⁰² Čekanavičius V., Murauskas G. Statistika ir jos taikymai. – Vilnius: TEV, 2003. – p. 125

Koreliacinė priklausomybė gali būti išreiškiama paprastosios tiesinės regresijos lygtimi:

$$y = bx + a + \varepsilon \quad (1)$$

kurioje:

y ir x – kintamieji

a ir b – nežinomos konstantos (a-laisvasis narys (angl. *intercept*), b-tiesės krypties koeficientas (angl. *slope*))

ε – atsitiktinė paklaida.

Taikant regresinę analizę, dažniausiai yra vertinamas determinacijos koeficientas R^2 , kuris įvertina modelio kokybę. Kuo R^2 rodiklis yra didesnis, tuo tiesinės regresijos modelis yra tinkamesnis. Yra priimtina, kad R^2 būtų daugiau arba lygu 0,25, o jeigu determinacijos koeficientas yra mažesnis, tuomet tiesinės regresijos modelio tinkamumas yra abejotinas. Tačiau ir pats R^2 nėra be trūkumų, kadangi gali pasirodyti per daug optimistinis, todėl problemai išspręsti yra taikomas patikslintas R^2 (angl. *adjusted R^2*). Jis gali būti panaudojamas prieš priimant sprendimą, ar įtraukti kintamąjį į lygtį, ar ne. Regresijos koeficiento prasmė nusako, kiek pakito Y, jei X pakito vienu vienetu.

Prognozuojant yra nustatoma prognozavimo paklaida, kuri yra skaičiuojama taikant formulę:

$$m = \frac{1}{n} \sum \left| \frac{y_i - y_t}{y_i} \right| * 100\% \quad (2)$$

Čia:

n – požymių skaičius

i – eilutės reikšmė

y_t – laiko eilutės reikšmė t momentu

Šiame darbe koreliacijos koeficientas, a ir b reikšmės bei paklaida yra skaičiuojami naudojantis MS Excel funkcijomis CORREL, LINEST, INTERCEPT.

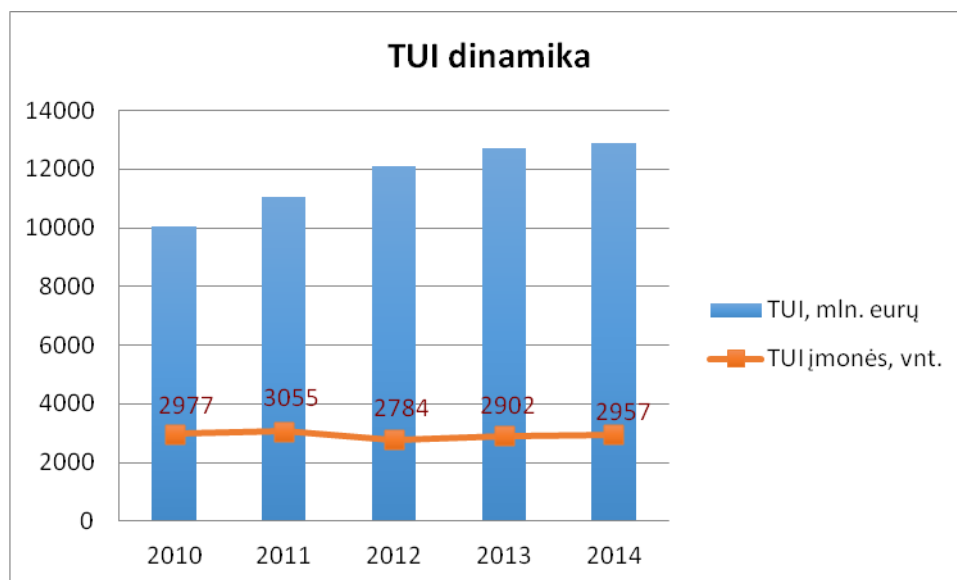
3.1. TUI struktūra ir dinamika

Šiame poskyryje yra analizuojamos bendros tiesioginės užsienio investicijos, tiesioginės užsienio investicijos pagal šalis investuotojas, tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios vienam gyventojui, tiesioginių užsienio investicijų skirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis.

3.1.1. Tiesioginių užsienio investicijų srautų analizė

Remiantis 7 paveikslo duomenimis, 2010-2014 m. laikotarpiu yra pastebima TUI didėjimo tendencija, nuo 2010 iki 2014 m. TUI padidėjo nuo 10 030, 97 mln. iki 12 864,83 mln. eurų (žr. 1 priedo 2 lentelė), t.y., 28 proc. Remiantis paveikslo duomenimis, matyti, kad nepaisant to, kad TUI nuolat didėjo, jų didėjimo tempai buvo netolygūs. Didžiausi TUI šuoliai fiksuojami nuo 2010 iki 2011 bei nuo 2011 iki 2012 m., kai TUI didėjo po 10 proc. Nuo 2012 m. TUI augimo dinamika mažėjo: nuo 2012 m. iki 2013 m. didėjo 5 proc., o nuo 2013 iki 2014 m. dėl perpus sumažėjusių investicijų iš NVS šalių bei sulėtėjusių TUI srautų iš ES šalių (žr. 9 lentelė), TUI didėjo tik 1 proc. punktu.

Skaičiuojant 2010-2014 m. vidurkį, galima teigti, kad vidutiniškai kasmet TUI didėjo po 566,772 mln. eurų arba po 6,48 proc.

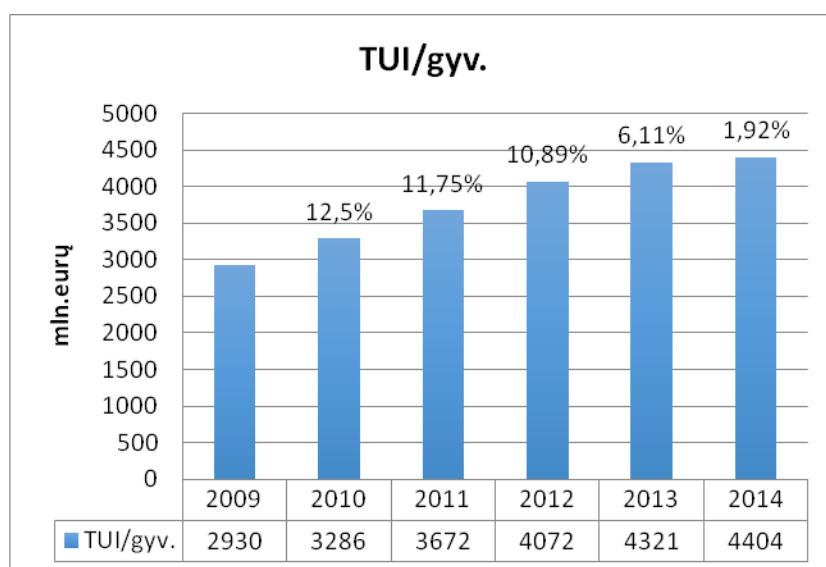
7 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir įmonių dinamika Lietuvoje, 2010-2014 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Statistikos departamento duomenimis

Analizuojant TUI ir įmonių skaičių, matyti, kad daugiausia TUI įmonių buvo 2011 m., tuomet, kai TUI sparčiai augo, tačiau, tokiais pačiais tempais augant ir 2012 m., įmonių skaičius sumažėjo nuo 3055 iki 2784 arba 8,9 proc. Tai rodo, kad yra tikimybė, jog laikotarpiu nuo 2011 iki 2012 m. investavimas buvo rentabilus, o vienai įmonei vidutiniškai atiteko 4,35 mln. eurų. Vis dėlto didžiausi TUI mastai tenkantys vienai įmonei fiksuojami 2013 m., kai vienai įmonei vidutiniškai atiteko 4,38 mln. eurų.

3.1.2. Tiesioginių užsienio investicijų, tenkančių vienam gyventojui, analizė

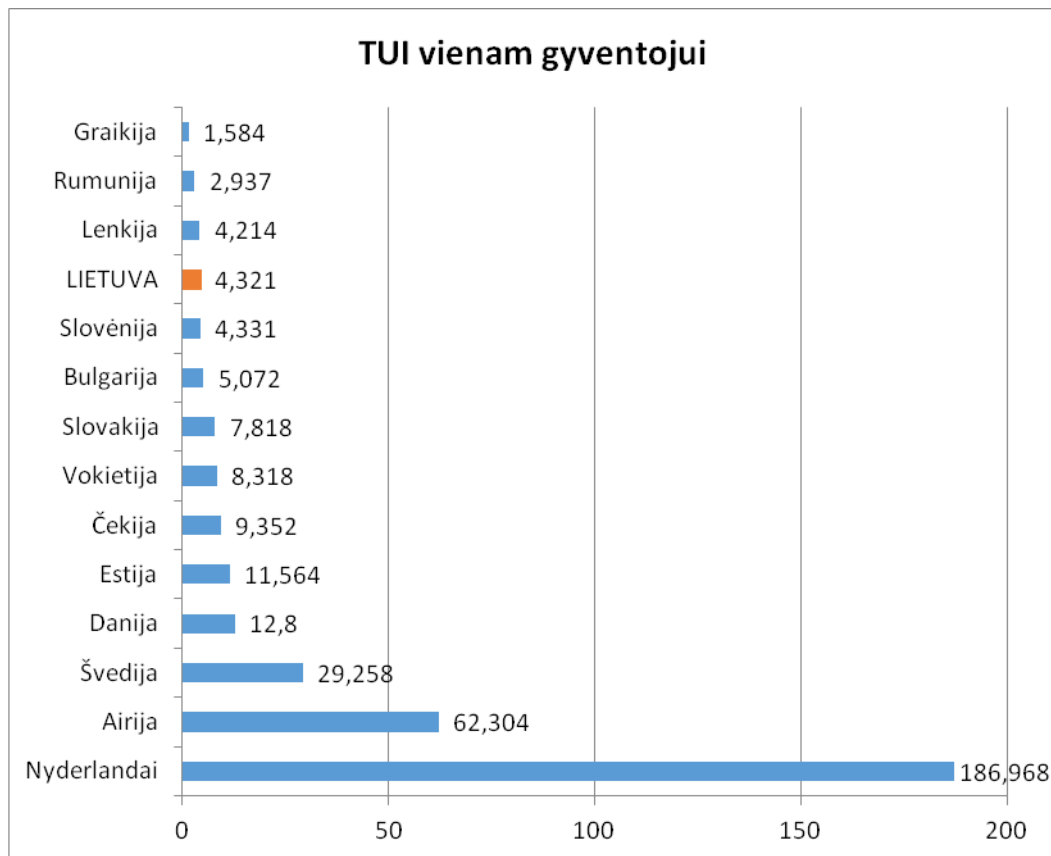
8 paveikslas iliustruoja TUI, tenkančių vienam gyventojui Lietuvoje pokyčius 2009-2014 m. Iš paveikslo duomenų matyti, kad TUI, tenkančios vienam gyventojui nuolat augo. Jų absoliutus pokytis nagrinėjamu laikotarpiu sudaro 1,474 tūkst. eurų. Tai reiškia, kad nuo 2009 iki 2014 m. TUI/gyv. padidėjo perpus (50,3 proc.). Skaičiuojant nuo 2010 m. TUI/gyv. padidėjo 1,118 tūkst. arba 34 proc. Analizuojant metinius augimo tempus, paskaičiuota, kad 2009-2010m. TUI/gyv. didėjo 12,5 proc., 2010-2011 m. – 11,8 proc., 2011-2012 m. – 10,9 proc., 2012-2013 m. – 6,1 proc., 2013-2014 m. – 1,9 proc. Taigi labiausiai TUI/gyv. augo 2010 m. (nuo 2930 eurų iki 3286 eurų), mažiausiai 2014 m. (nuo 4321 iki 4404 eurų). Vidutiniškai kasmet TUI/gyv. didėjo 1474 tūkst. eurų arba 8,6 proc.

8 pav. Tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios vienam gyventojui Lietuvoje, 2009-2014 m.

Šaltinis: sudarytas darbo autorės pagal Statistikos departamento duomenis

Sulėtėję TUI, tenkančių vienam gyventojui augimo tempai lėmė tai, kad Lietuva atsidūrė tarp mažiausių TUI/gyv. turinčių ES šalių (žr. 9 pav.). Paskutiniaisiais turimais 2013 m. duomenimis, mažesnę TUI/gyv. rodiklį turi tik Lenkija, Rumunija ir Graikija. Lietuvą lenkia tokios šalys kaip Bulgarija (5072 eurų/gyv.), Estija (11,564 tūkst. eurų/gyv.), Airija (62,304 tūkst. eurų/gyv.), kurios gyventojui tenka 14 kartų daugiau TUI negu Lietuvoje.

9 pav. Tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios vienam gyventojui, 2013 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Eurostat duomenimis

Atsižvelgiant į ekspertų prognozes, buvusias prieš euro įvedimą, tikimasi, kad narystė euro zonoje lems TUI padidėjimą šalyje. Ekonomistai tikisi, kad pastaruoju metu išaugęs užsienio verslininkų aktyvumas, teigiamai veiks situaciją Lietuvoje¹⁰³.

3.1.3 Tiesioginės užsienio investicijos pagal šalis investuotojas

10 paveiksle yra pavaizduotos daugiausiai Lietuvoje investavusios šalys. Šalys yra surikiuotos mažėjančia tvarka, tad matyti, kad 2014 m. daugiausia investavo Švedija (apie 3 mlrd.). Jos TUI indėlis sudarė 22 proc. visų bei virš 26 proc. ES šalių TUI.

Analizuojant TUI srautus iš Švedijos (žr. 11 paveikslas), matyti, kad 2011 m. TUI padidėjo daugiau negu dvigubai (nuo 1020,73 mln. eurų 2010 m. iki 2266,97 mln. eurų 2011 m.). Nors ir mažesniais tempais, tačiau TUI iš Švedijos augo iki 2013 m., kai jos sudarė 2931,93 mln. eurų, o 2014 m. sumažėjo iki 2837,47 mln. eurų arba 3,2 proc. Lyginant su baziniais 2010 m. per visą nagrinėjamą laikotarpį TUI užaugo 2,8 karto.

¹⁰³ Simėnas D. Eurais kiekvienam pridėjo po 144 Eur tiesioginių užsienio investicijų // Verslo žinios, 2015-07-01 <http://vz.lt/verslo-aplinka/ekonomika/2015/07/01/eurais-kiekvienam-pridejo-po-144-eur-tiesioginiu-uzsienio-investiciju#ixzz43NpCS41x>

2014 m. Švedija investavo dvigubai daugiau negu antroje vietoje pagal TUI mastus esantys Nyderlandai, kurių investicinis indėlis į Lietuvos rinką sudaro 1453,04 mln. eurų arba 11 proc. visų TUI bei 13 proc. TUI iš ES šalių. Pranešama, kad švedai daugiausia investavo į **finansinę ir draudimo veiklą bei apdirbamąją gamybą**. Apie 30 švediško kapitalo įmonių yra tarp didžiausių Lietuvoje veikiančių bendrovių. Lietuvoje veikia 150 Švedijos kapitalo bendrovių, o jose dirba daugiau nei 11.300 žmonių, palyginti Estijoje 800 švediškų įmonių įdarbina 12.900 žmonių (VZ.lt). Didžiausios švedų kapitalo bendrovės: UAB Rimi Lietuva (2014 m. pardavimo pajamos siekė 249,2 mln. eurų), AB TEO (192,8 mln. eurų), UAB Tele2 (149,7 mln. eurų), UAB Omnitel (127,1 mln. eurų), ir t.t.

Nagrinėjant Nyderlandų TUI srautų dinamiką, matyti, kad TUI iš šios šalies būdinga augimo tendencija. Nyderlandų TUI augimo tempai buvo tokie: 5 proc., 8,7 proc., 24,6 proc., 25,6 proc. Lyginant su baziniais 2010 m. TUI iš Nyderlandų padidėjo 78,6 proc.

Trečioji didžiausia šalis investuotoja Lietuvoje yra Vokietija, kurios TUI siekia 1113,85 mln. eurų arba apie 9 proc. visų ir 10 proc. ES šalių TUI. Šios šalies TUI augo nuo 2010 m. iki 2013 m.: atitinkamai 15,2 proc., 12 proc., 2,5 proc., 2014 m. sumažėjo 13 proc. Lyginant su baziniais metais, TUI augo 15 proc.

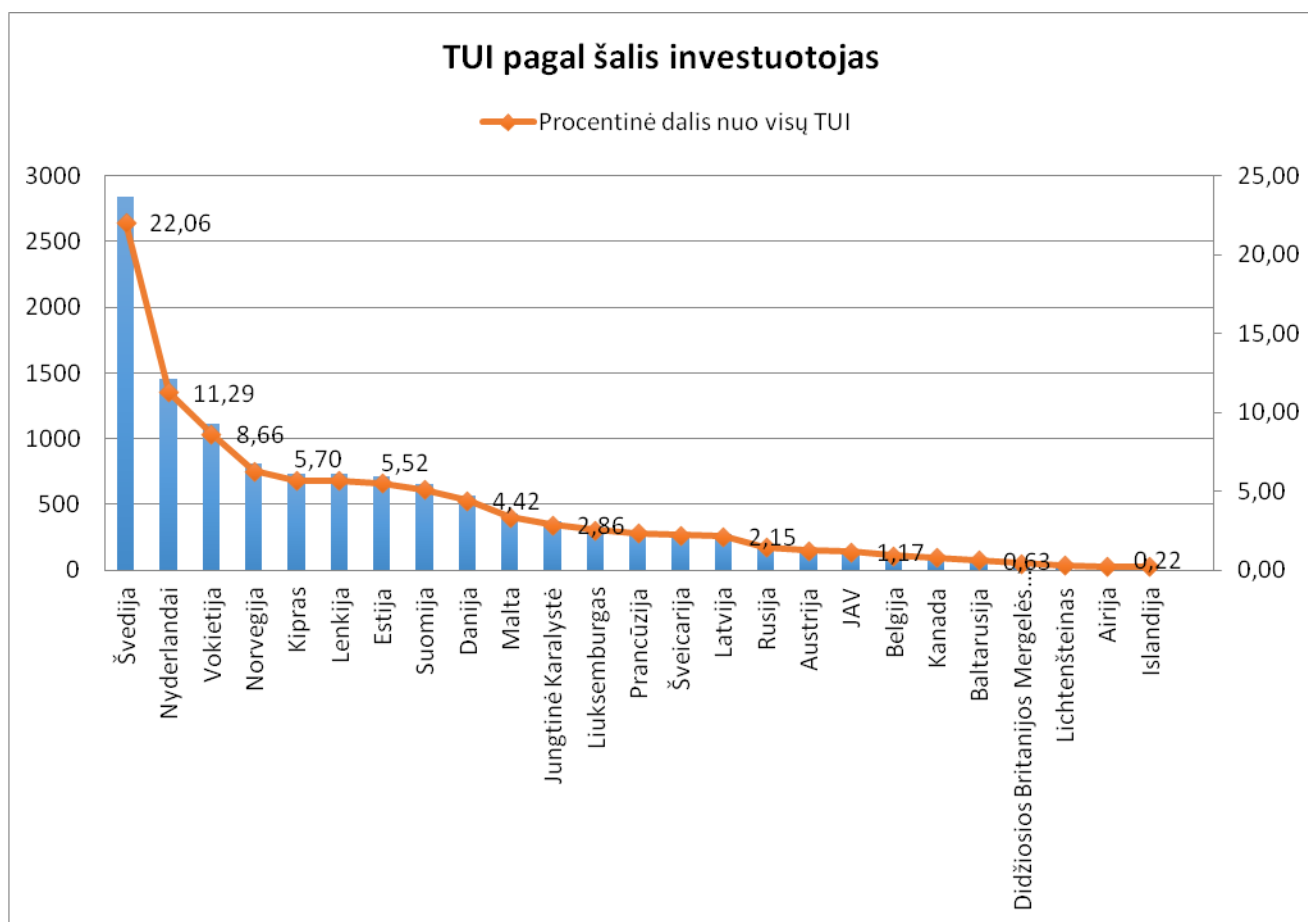
TUI iš Norvegijos būdinga tokia dinamika: 2010-2011 m. TUI augo daugiau negu dvigubai (nuo 315,85 mln. eurų, kai Norvegija nebuvo tarp daugiausiai investuojančių šalių Lietuvoje, iki 730,61 mln. eurų, kai pateko į daugiausiai investuojančių Lietuvoje užsienio šalių penketuką), 2011-2012 m. TUI sumažėjo 2,4 proc. o 2013 m. ir 2014 m. vėl pradėjo augti atitinkamai 7,4 proc. ir 5,7 proc. Lyginant su baziniais metais TUI iš Norvegijos augo 2,6 karto.

Kipras užsienio šalių penketuke pagal TUI mastus Lietuvoje atsidūrė 2014 m. Tuo tarpu laikotarpio pradžioje užsienio investicijos iš Kipro buvo 188,02 mln. eurų, kas sudarė 1,9 proc. visų TUI. Investicijos iš Kipro buvo šešis kartus mažesnės už tuo metu pirmaujančią Lenkiją, tačiau jų srautai augo iki pat 2014 m.: 2011 m. augo 3,6 proc., 2012 m. – net 90 proc. 2013 m. – 20,7 proc. ir 2014 m. – 63,8 proc. Lyginant su baziniais metais TUI iš Kipro augo nuo 188,02 mln. eurų iki 732,8 mln. eurų, t.y., bemaž keturgubai (3,9 karto). TUI iš Kipro augimas yra didžiausias nagrinėjamu laikotarpiu (panašia tendencija pasižymėjo ir Austrija, jos TUI Lietuvoje augo trigubai).

Didžiausių šalių investuotojų penketuko (Švedija, Nyderlandai, Vokietija, Norvegija, Kipras) tiesioginės užsienio investicijos sudaro daugiau negu pusė (54 proc.) visų TUI Lietuvoje.

Tarp analizuojamų šalių reikėtų išskirti Suomiją, kuri pagal investavimo mastus yra septinta – užsienio investicijos iš šios šalies siekė 658,74 mln. arba 5,12 proc. visų TUI, tačiau 2014 m. jos investicijų dėka buvo sukurta 20 proc. visų darbo vietų¹⁰⁴. Pagal šį rodiklį Suomija buvo pirma.

¹⁰⁴ Jankaitytė G. Suomijos investicijos įdarbino daugiausia lietuvių // Verslo žinios, 2015-05-26
<http://vz.lt/archive/article/2015/5/26/daugiausia-darbo-vietu-sukure-suomiu-investicijos#ixzz43NtjDVw9>

10 pav. Tiesioginės užsienio investicijos pagal šalis investuotojas 2014 m.

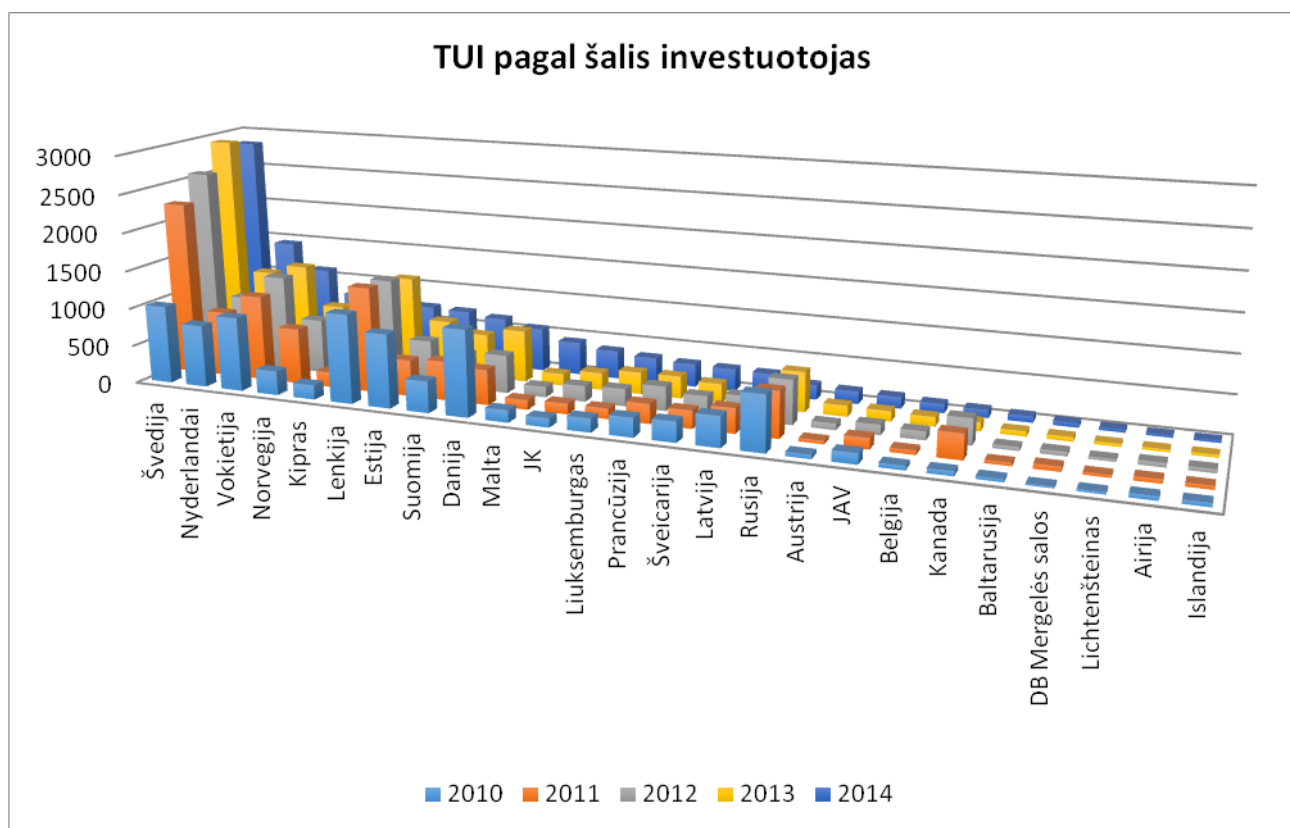
Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Statistikos departamento duomenimis

9 lentelė. Tiesioginių užsienio investicijų srautai iš ES ir NVS šalių, mln. eurų

	2010	proc. pokytis	2011	proc. pokytis	2012	proc. pokytis	2013	proc. pokytis	2014
ES	7944,16	5,95	8416,51	13,02	9512,02	9,26	10392,88	4,26	10835,92
NVS šalys	768,67	-14,99	653,48	-2,04	640,14	-6,37	599,36	-51,47	290,89
Iš viso pagal valstybes	10030,97	9,95	11028,93	9,72	12100,64	5,12	12719,9	1,14	12864,83

Iš 11 paveikslo duomenų matyti, kad daugiausiai investuojančios šalys visais nagrinėjamaisiais metais buvo Švedija, Nyderlandai, Vokietija. 2010-2013 m. į daugiausiai investavusių Lietuvoje šalių penketuką įėjo Lenkija, kuri laikotarpio pradžioje investavo daugiausiai, t.y., 1162,03 mln. eurų, kas sudarė 11,5 proc. visų investicijų ir 14,6 proc. TUI iš ES šalių. Lenkijos TUI Lietuvoje 2011 m. padidėjo 18,2 proc. lyginant su ankstesniais metais, t.y., iki 1372,77 mln. eurų, kas sudarė 12,5 proc. visų TUI ir 16,3 proc. TUI iš ES šalių. Tuo metu Lenkija buvo antra pagal investavimo mastus Lietuvoje. Sekančiais metais jos TUI Lietuvoje pradėjo mažėti: 2012 m. sumažėjo iki 1343,9 mln.

eurų, t.y., 3 proc. lyginant su 2011 m., 2013 m. sumažėjo iki 1245,76 mln. eurų, t.y., 2 proc., o 2014 m. lyginant su ankstesniais metais šios šalies TUI Lietuvoje sumažėjo 41 proc. Lyginant su baziniais 2010 m. Lenkijos TUI Lietuvoje per visą nagrinėjamą laikotarpį sumažėjo 37, 3 proc.

11 pav. Tiesioginės užsienio investicijos pagal šalis investuotojas, 2010-2014 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Statistikos departamento duomenimis

2010 metais antroji pagal investavimo mastus Lietuvoje buvo Danija – jos TUI siekė 1121,65 mln. eurų, tačiau jau 2011 m. TUI iš Danijos sumažėjo bemaž 2,5 karto iki 459 mln. eurų. Tai buvo beveik 5 kartus mažiau negu tais metais daugiausiai investavusi Švedija. Analizuojant TUI iš Danijos rodiklius, pastebima, kad nuo 2011 m. iki 2013 m. TUI pasižymėjo augimo dinamika, tačiau nuo 2013 m. iki 2014 m TUI iš Danijos vėl sumažėjo nuo 680,62 mln. eurų iki 568,73 mln. eurų, t.y., 19,7 proc. ir sudarė 4,42 proc. visų TUI. Lyginant su baziniais metais, 2014 m. TUI iš Danijos sumažėjo perpus. Nepaisant to, 2014 m. Danija liko 9 pagal šalis investuotojas Lietuvoje.

Nagrinėjamu laikotarpiu labiausiai mažėjo investicijos iš Estijos (2011 m. sumažėjo 50 proc.), Danijos (2011 m. – 60 proc.), Latvijos (2013 m. – 73 proc.), Rusijos (2014 m. – 64 proc.), Lenkijos (2014 m. – 41,5 proc.) (žr. 2 priedo 3 lentelė)

Analizuojant TUI srautus iš ES ir NVS šalių (10 lentelė), matyti, kad TUI iš ES šalių nuolat augo, tačiau augimo tempai buvo netolygūs: 2011 m. TUI augo beveik 6 proc., 2012 m. augo sparčiausiai, t.y., 13 proc., o sulėtėjus augimui 2013 m. ir 2014 m. augo atitinkamai 9,3 proc. ir 4,3

proc. Visą nagrinėjamą laikotarpį TUI iš ES šalių sudarė gana reikšmingą dalį visų TUI, t.y., ne mažiau negu 76 proc. (2013 m.), o per visą laikotarpį padidėjo 5 proc. punktais. Tuo tarpu TUI iš NVS šalių būdinga visiškai priešinga tendencija, kadangi šių šalių TUI Lietuvoje nuolat mažėjo: 2011 m. mažėjo 15 proc., sekančiais metais mažėjimo tempai kiek sulėtėjo – 2 proc. ir 6,4 proc, tačiau 2014 m. lyginant su 2013 m. sumažėjo 51,5 proc. Taigi lyginant su baziniais 2010 m. NVS šalių TUI srantai susitraukė 2,6 karto. Panaši tendencija pastebima kalbant apie kitas ne-ES šalis. ES šalių TUI Lietuvoje 2014 m. sudarė 10,9 mlrd. eurų arba 84 proc. visų TUI, o NVS šalių – 291 mln. eurų arba 2,3 proc. Taigi galima daryti prielaidą, kad ne-ES šalims Lietuvos investicinis klimatas nėra toks patrauklus kaip Europos šalims.

3.2. TUI pasiskirstymas pagal ekonominės veiklos rūšis

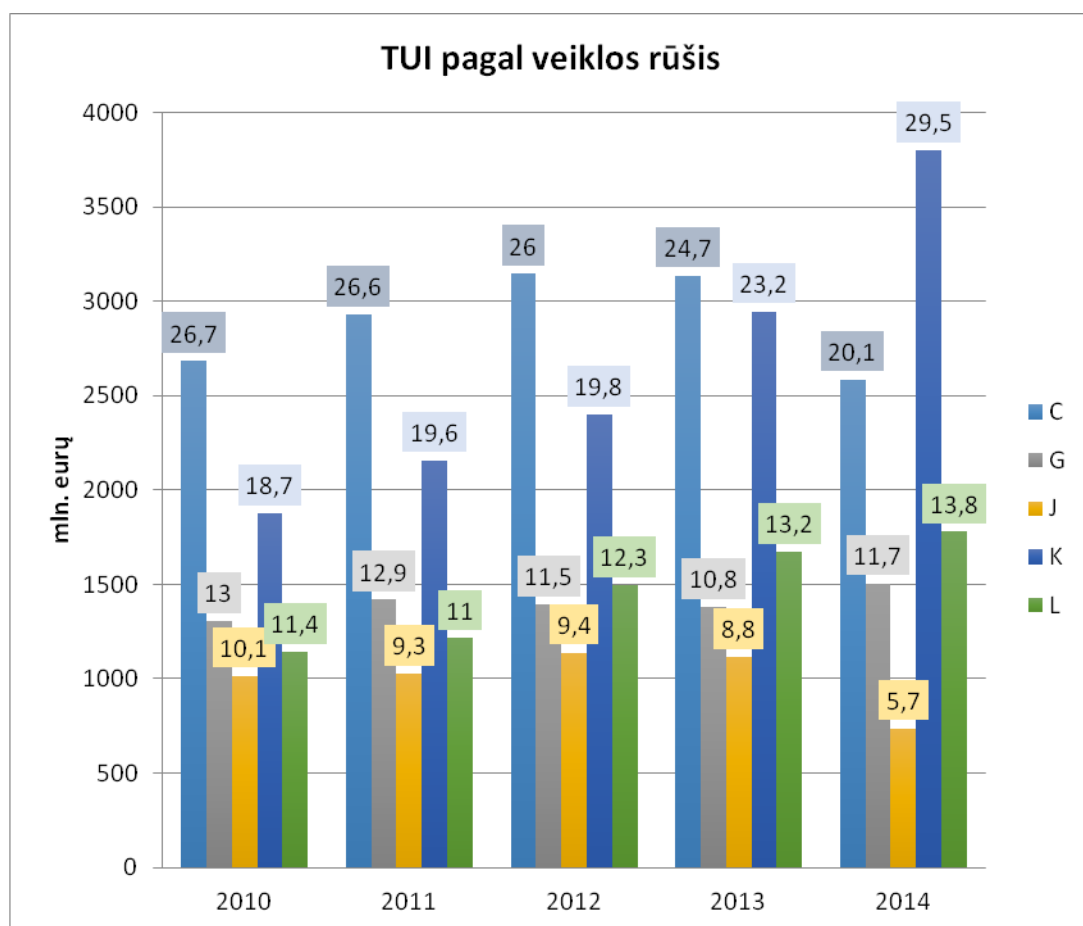
Tiesioginės užsienio investicijos pagal ekonominės veiklos rūšis yra analizuojamos remiantis ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriumi (EVRK). EVRK yra “susistemintas visuomeninių ir ekonominių veiklos rūšių, egzistuojančių šalies ūkyje, rinkinys, kurio klasifikavimo vienetas yra veiklos rūšis”¹⁰⁵. Darbe naudojamų ekonominių veiklos rūšių trumpiniai yra pateikti žemiau esančioje 10 lentelėje.

10 lentelė. Ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriaus trumpiniai

(A)	Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė	(K)	Finansinė ir draudimo veikla
(B)	Kasyba ir karjerų eksploatavimas	(L)	Nekilnojamojo turto operacijos
(C)	Apdirbamoji gamyba	(M)	Profesinė, mokslinė ir techninė veikla
(D)	Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas	(N)	Administracinė ir aptarnavimo veikla
(E)	Vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas	(P)	Švietimas
(F)	Statyba	(Q)	Žmonių sveikatos priežiūra ir socialinis darbas
(G)	Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas	(R)	Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla
(H)	Transportas ir saugojimas	(S)	Kita aptarnavimo veikla
(I)	Apgyvandinimo ir maitinimo paslaugų veikla	(T_P_	Privataus nekilnojamojo turto įsigijimas ir pardavimas
(J)	Informacija ir ryšiai	N_T)	

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Statistikos departamento duomenimis

¹⁰⁵ Statistikos departamentas: Ekonominės rūšių klasifikatorius EVRK 2 red. – Vilnius, 2008
http://www.lb.lt/ekonomines_veiklos_rusiu_klasifikatorius

12 pav. Tiesioginės užsienio investicijos (C), (G), (J), (K), (L) ekonominiuose sektoriuose, mln. eurų bei jų proc.dalis visų TUI, 2010-2014 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Statistikos departamento duomenimis

12 paveikslas vaizduoja ekonominius sektorius, kuriuose fiksuojama daugiausia TUI. Nagrinėjamu laikotarpiu daugiausia TUI buvo investuojama į apdirbamąją gamybą (C), didmeninę ir mažmeninę prekybą, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontą (G), informaciją ir ryšius (J), Finansinę ir draudimo veiklą (K), nekilnojamojo turto operacijas (L). Akivaizdu, jog pagrindinė visų TUI dalis atitenka apdirbamajai gamybai (C). 2010 m. į šį sektorių buvo investuota 2682,5 mln. eurų, kas sudarė 26,7 proc. visų TUI. TUI į apdirbamąją gamybą augo iki 2013 m., kol nepradėjo mažėti iki 2014 m. 2010-2011 m. TUI į šį sektorių augo 248,58 mln. eurų arba 9,2 proc. ir 2011 m. sudarė 26,6 proc. visų TUI. 2011-2012 m. šie skaičiai augo 213,6 mln. eurų arba 7,2 proc. lyginant su ankstesniais metais. 2012 m. TUI šiame sektoriuje pasiekė 3144,74 mln. eurų (26 proc. visų TUI), t.y., daugiausia per nagrinėjamą laikotarpį. Sekančiais metais TUI mažėjo iki 3136,06 mln. eurų, t.y. 0,3 proc. (2013 m.) ir 2584,87 mln. eurų arba 17,6 proc. (2014 m.). Paskutiniais nagrinėjamais metais TUI į apdirbamąją gamybą buvo mažiau negu baziniais 2010 m. Nepaisant šių pokyčių šis sektorius išliko patrauklus visu nurodytu laikotarpiu. Kita vertus 2014 m. (C) sektorius pirmą vietą užleido sektoriui (K).

Nagrinėjant TUI investavimo srautus į finansinę ir draudimo veiklą (K) matyti, kad TUI srantai pasižymėjo dideliais augimo tempais. Laikotarpio pradžioje į finansinę ir draudimo veiklą buvo investuota 1877,74 mln. eurų TUI, tuo tarpu laikotarpio pabaigoje – 3797,46 mln. eurų, t.y., dvigubai daugiau. Laikotarpio pradžioje TUI (K) sektoriuje sudarė 18,7 proc. ir buvo antras pagal TUI pritraukimo mastus sektorius, tuo tarpu laikotarpio pabaigoje investicijos į šį sektorių sudarė beveik 30 proc. visų TUI. Sparčiausias augimas pastebimas 2013 m. ir 2014 m. (žr. 12 pav.), kai TUI į šį sektorių padidėjo atitinkamai 23 proc. ir 29 proc. Tai rodo užsienienio investuotojų susidomėjimą finansine ir draudimo veikla Lietuvoje.

2010-2011 m. trečia pagal patrauklumą užsienio investuotojams ekonominė veikla buvo didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas (G). Analizuojant pokyčius šiame sektoriuje pastebima, kad nuo 2010 iki 2011 m. TUI į (G) sektorių augo ir sudarė apie 13 proc. visų TUI, 2011-2013 m. mažėjo, o 2014 m. lyginant su 2013 m. padidėjo 9 proc., nors jau nuo 2012 m. šis sektorius tapo ketvirtasis pagal patrauklumą užsienio investuotojams.

2012 m. iš ketvirtos į trečią vietą pakilo buvo nekilnojamojo turto operacijos (L). Šiame ekonominės veiklos sektoriuje TUI nuolat augo: 2011 m. augo 70,42 mln. eurų arba 6 proc., 2012 m. – 279,85 mln. eurų arba 23 proc., 2013 m. – 179,9 mln. eurų arba 12 proc., 2014 m. – 103,82 mln. eurų arba 6 proc. ir sudarė 13,8 proc. visų TUI. Lyginant su baziniais 2010 m. TUI nekilnojamojo turto sektoriuje vidutiniškai augo po 158,5 mln. eurų arba 11,75 proc. kasmet.

Kita ekonominė veikla, pritraukiusi nemažai TUI, yra Informacija ir ryšiai (J). TUI į informaciją ir ryšius neženkliai augo nuo 2010 m. iki 2013 m., tačiau 2014 m. pastebimas investavimo į šią sritį sumažėjimas. Lyginant su baziniais 2010 m., kai TUI (J) sektoriuje buvo 1015,61 mln. eurų arba 10 proc. visų TUI, 2014 m. TUI minėtame sektoriuje sumažėjo nuo 1015,61 mln. eurų iki 737,98 mln. eurų arba 27 proc. Procentinė dalis bendrame TUI kontekste sumažėjo beveik perpus (2014 m. – 5,74 proc. visų TUI).

Remiantis 3 priedo 4 lentelės pateiktais duomenimis, galima matyti sektorius, kurie sulaukia mažiausiai TUI Lietuvoje. Tai yra kitos aptarnavimo veiklos (S) sektorius, į kurį 2014 m. investuota 30 tūkst., švietimo (P) sektorius, į kurį investuota 1,22 mln. eurų (0,01 proc. visų TUI), meninės, pramoginės ir poilsio organizavimo veiklos (R) sektorius, kuris sulaukė 13,39 mln. eurų (0,1 proc. visų TUI), žmonių sveikatos priežiūros ir socialinio darbo (Q) sektorius, į kurį investuota 20,58 mln. eurų (0,16 proc. visų TUI), vandens tiekimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo ir regeneravimo (E) sektorius, į kurį investuota 22,22 mln. eurų (0,17 proc. visų TUI).

Apibendrinant galima teigti, jog skirtingos ekonominės veiklos rūšys yra nevienodai patrauklios užsienio investuotojams, tačiau TUI pasiskirstymas pagal ekonomines veiklos rūšis nagrinėjamu laikotarpiu, nepaisant pokyčių, kito nedaug. Prioritetinės investavimo sritys išliko tos pačios, išskyrus ryškesnius pokyčius finansinės ir draudimo veiklos (K) sektoriuje, kuris 2014 m. tapo pirmaujančiu bei

nekilnojamojo turto operacijų (L) sektoriuje, kuris nuo 2012 m. tapo užsienio investuotojams tapo patrauklesnis už didmeninės ir mažmeninės prekybos; variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto (G) sektorių.

3.3. Tiesioginių užsienio investicijų ir makroekonominių rodiklių glaudumas, 2010-2014 m.

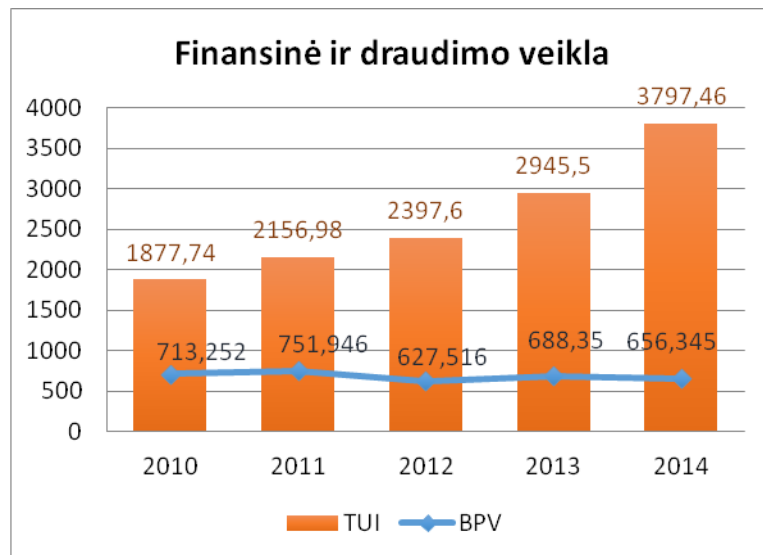
Šioje darbo dalyje yra analizuojamas TUI ir pagrindinių makroekonominių rodiklių glaudumas 2010-2014 m. Analizei atlikti yra pasirinkti tokie rodikliai kaip bendroji pridėtinė vertė, darbo našumas, užimtumas, vidutinis bruto darbo užmokestis. Analizė yra atliekama pagal anksčiau nagrinėtą ekonominių veiklų (EVRK) skirstymą. Pirmiausia yra analizuojamos tos ekonominės veiklos rūšys, į kurias užsienio investuotojai pasirinktu laikotarpiu investavo daugiausiai, t.y., Finansinė ir draudimo veikla (K), Apdirbamoji gamyba (C), Nekilnojamojo turto operacijos (L), Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas (G), Informacija ir ryšiai (J).

3.3.1. Tiesioginės užsienio investicijos ir bendroji pridėtinė vertė

Bendroji pridėtinė vertė (BPV) yra rodiklis, išreiškiamas produkcijos (per laikotarpį sukurtų prekių ir paslaugų) ir tarpinio vartojimo (prekėms ir paslaugoms sukurti sunaudotų žaliavų, medžiagų ir paslaugų) verčių skirtumu¹⁰⁶. Šis rodiklis svarbus nagrinėjant šalies ekonominę lygį, kadangi šis rodiklis parodo atskiros ekonominės veiklos grynąjį rezultatą.

Analizuojant bendrosios pridėtinės vertės dinamiką Finansinės ir draudimo veiklos (K) sektoriuje (žr. 13 paveikslas) matyti BPV svyravimai: jei nagrinėjamu laikotarpiu TUI būdingas augimas, tai BPV lyginant su baziniais 2010 m. (2010m. = 100 proc.) sumažėjo beveik 8 proc. Labiausiai BPV mažėjo nuo 2011m. iki 2012 m. (16,5 proc.), nepaisant padidėjimo 2013 m. BPV nepasiekė ankstesnio, 2010 m. lygio (713,252 mln. eurų). Be to, BPV šiame sektoriuje visą nagrinėjamą laikotarpį buvo mažesnis už TUI.

¹⁰⁶ Elektroninis statistikos žodynas <http://zodynas.stat.gov.lt/index/detail.aspx?id=281>

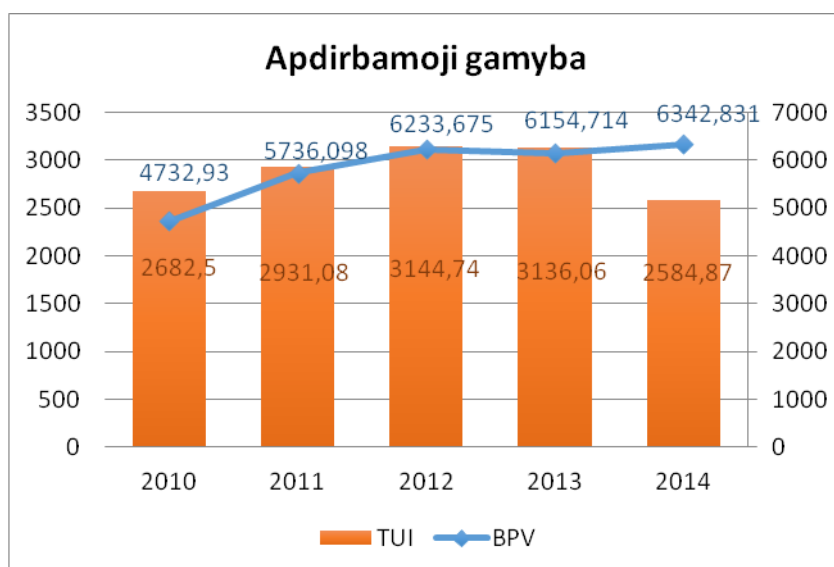

13 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir bendrosios pridėtinės vertės dinamika Finansinės ir draudimo veiklos sektoriuje (K), 2010-2014 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Statistikos departamento duomenimis

Siekiant nustatyti TUI ir BPV glaudumą Finansinės ir draudimo veiklos sektoriuje (K), skaičiuojamas koreliacijos koeficientas R . Nustatyta, kad tarp šių abiejų rodiklių yra silpna tiesinė koreliacija, kadangi apskaičiuotas koreliacijos koeficientas ($r = -0,4895$). Tiesioginė priklausomybė tarp šių rodiklių yra statistiškai mažai reikšminga, kadangi koeficientas r yra intervale $0,3 \leq |r| < 0,5$. Apskaičiuotas koeficientas parodo, kad bendrosios pridėtinės vertės pokyčiai (K) šakoje 48,95 proc. priklauso nuo TUI mastų, o 51,05 proc. nuo kitų makroekonominių veiksnių. Pabrėžiama, kad skaičiuojant koreliacijos koeficientą ir sudarant regresijos lygtį laikomasi prielaidos, kad kiti veiksniai nekinta, o BPV priklauso ir nuo kitų rodiklių.

Nagrinėjant BPV dinamiką Apdirbamosios gamybos sektoriuje (C), pastebima, kad nuo 2010 iki 2014 m. BPV užaugo 1609,901 mln. eurų arba 34 proc. per visą nagrinėjamą laikotarpį. (žr. 14 paveikslas). 2011 m. buvo sukurta 21,2 proc. didesnė pridėtinė vertė nei 2010 m., 2012 m. 8,7 proc. didesnė nei 2011 m., o 2013 m. 1,3 proc. mažesnė nei ankstesniais metais, tačiau 2014 m. pridėtinė vertė padidėjo 3,1 proc.

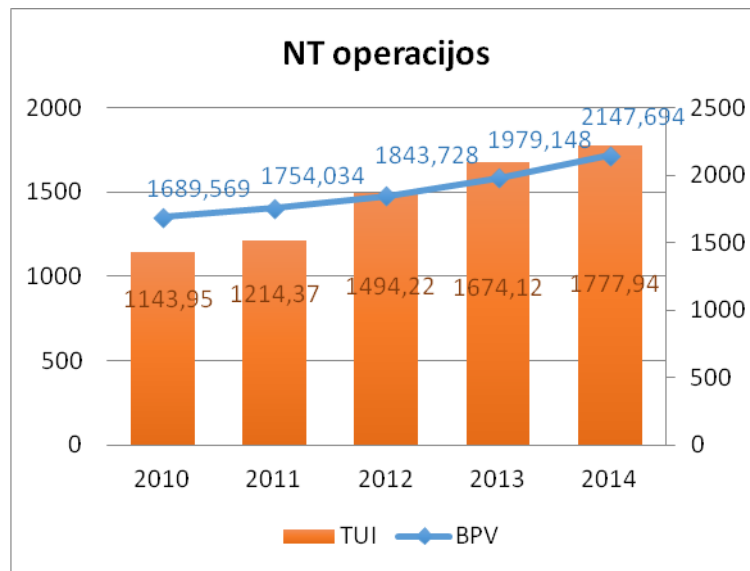

14 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir bendrosios pridėtinės vertės dinamika (C) sektoriuje, 2010-2014 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Statistikos departamento duomenimis

Suskaičiavus koreliacijos koeficientą tarp TUI ir BPV apdirbamosios gamybos šakoje, paaiškėjo, kad tarp šių rodiklių egzistuoja silpnas ryšys, kadangi suskaičiuotas koreliacijos koeficientas $r=0,3690$, o tai rodo, kad koreliacijos koeficientas yra intervale $0,3 \leq |r| < 0,5$. Gautas rezultatas parodo, kad BPV pokyčiai Apdirbamosios gamybos (C) sektoriuje 36,9 proc. priklauso nuo TUI mastų, o 63,1 proc. nuo daugelio kitų veiksnių. Skaičiuojant koreliacijos koeficientą ir sudarant regresijos lygtį buvo laikomasi prielaidos, kad kiti veiksniai nekinta, o BPV pokyčiai priklauso nuo kitų rodiklių.

Bendroji pridėtinė vertė Nekilnojamojo turto operacijų šakoje laipsniškai augo visą nagrinėjamą laikotarpį (žr. 15 paveikslas). Be to, galima pastebėti, kad augimo tempai kasmet didėjo keliais procentiniais punktais: 2011 m. didėjo 3,8 proc. daugiau negu 2010 m., 2012 m. augo 5,1 proc. lyginant su 2011 m., 2013 m. – 7,3 proc., o 2014 m. – 8,5 proc. Taigi per visą laikotarpį BPV Nekilnojamojo turto sektoriuje augo 27,1 proc. (nuo 1689,569 mln. eurų iki 2147,694 mln. eurų).

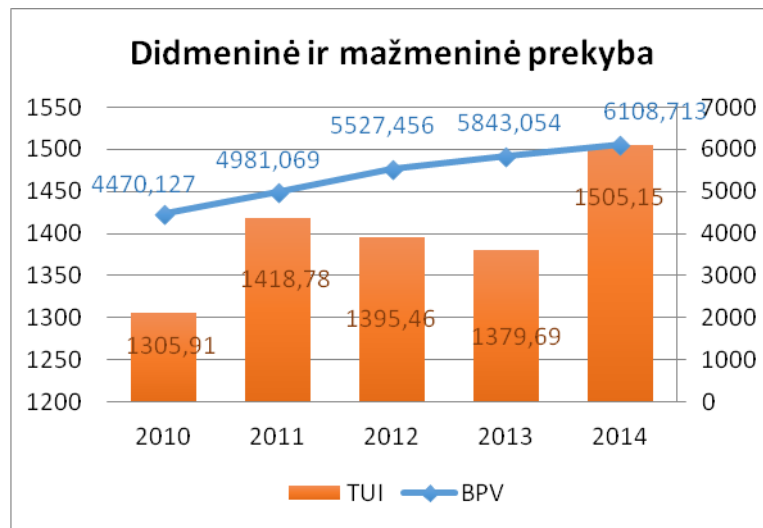

15pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir bendrosios pridėtinės vertės dinamika (L) šakoje, 2010-2014 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Statistikos departamento duomenimis

Nustatant TUI ir BPV nekilnojamojo turto sektoriuje (L) glaudumą, paaiškėjo, kad tarp šių rodiklių yra labai stiprus tiesinis ryšys. Įvertinus koreliacijos koeficientą, galima teigti, kad tarp šių rodiklių egzistuoja labai stipri tiesioginė priklausomybė, kadangi koreliacijos koeficientas ($r=0,9621$) yra intervale $0,9 \leq |r| \leq 1$. Gautas rezultatas parodo, kad BPV pokyčiai Nekilnojamojo turto operacijų (L) sektoriuje 96,21 proc. priklauso nuo TUI srautų, o tik 3,79 proc. nuo kitų veiksnių. Skaičiuojant koreliacijos koeficientą ir regresijos lygtį buvo daroma prielaida, kad kiti veiksniai nekinta, o BPV priklauso ir nuo kitų rodiklių.

16 paveikslo duomenys rodo, kaip kito pridėtinė vertė Didmeninės ir mažmeninės prekybos; variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto (G) sektoriuje. Iš paveikslo duomenų matyti teigiama dinamika. Tačiau, reikėtų pabrėžti, kad BPV augimo tempai kasmet lėtėjo: 2011 m. augo 11,4 proc., 2012 m. – 10,97 proc., 2013 m. – 5,7 proc., o 2014 m. – 4,6 proc. Šio sektoriaus sukurta bendroji pridėtinė vertė padidėjo 36,7 proc.

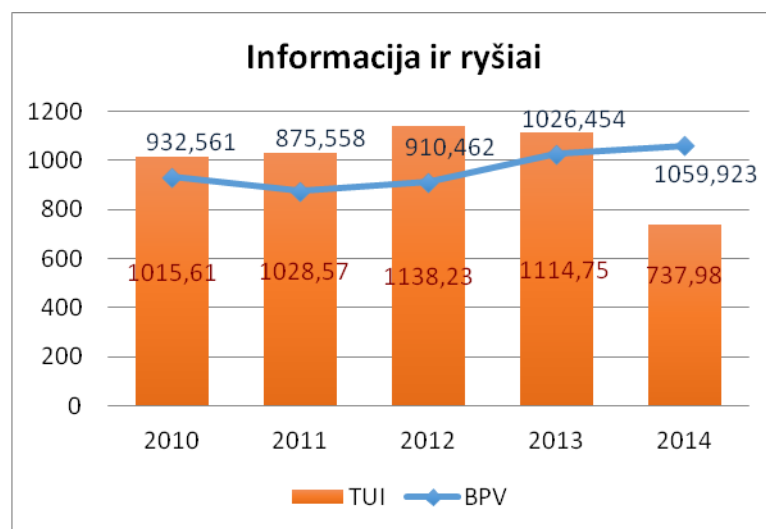

16 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir bendrosios pridėtinės vertės dinamika (G) šakoje, 2010-2014 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Statistikos departamento duomenimis

Tarp TUI ir BPV Didmeninės ir mažmeninės prekybos; variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto šakoje (G) nustatytas stiprus glaudumas. Nustatytas koreliacijos koeficientas ($r=0,7592$) rodo, kad TUI ir BPV koreliuoja tarpusavyje intervale $0,7 \leq |r| < 0,9$, todėl galima tvirtinti, kad tarp šių rodiklių yra stipri statistiškai reikšminga tiesioginė priklausomybė. Bendrosios pridėtinės vertės pokyčiai nagrinėjamame sektoriuje 75,92 proc. priklauso nuo tiesioginių užsienio investicijų srautų, o 14,08 proc. nuo kitų rodiklių. Skaičiuojant koreliacijos koeficientą bei sudarant regresijos lygtį buvo daryta prielaida, kad kiti veiksniai nekinta, o BPV pokyčiai priklauso nuo kitų makroekonominių veiksnių.

Informacijos ir ryšių sektoriuje (J) BPV mažėjimas pastebimas tik 2011 m. (6,1 proc.), visais sekančiais metais fiksuojamas BPV augimas. Didžiausia pridėtinė vertė buvo sukurta 2012 m., o sparčiausiai augo 2013 m. (12,7 proc.). 2011 m. ir 2014 m. BPV augo atitinkamai 4 proc. ir 3,3 proc. Per visą nagrinėjamą laikotarpį pridėtinės vertės buvo sukurta 13,7 proc. daugiau nei baziniais 2010 m.

17 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir bendrosios pridėtinės vertės dinamika Informacijos ir ryšių šakoje (J), 2010-2014 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Statistikos departamento duomenimis

Nustatant ryšį tarp TUI ir BPV Informacijos ir ryšių šakoje (J), paaiškėjo, kad suskaičiuotas koreliacijos koeficientas yra $r=-0,5637$. Koreliacijos koeficientas yra intervale $0,5 \leq |r| < 0,7$, o tai rodo, kad tarp TUI ir BPV rodiklių egzistuoja vidutinė neigiama tiesinė koreliacija. Gauti rezultatai parodo, kad BPV pokyčiai Informacijos ir ryšių sektoriuje (J) 56,37 proc. priklauso nuo tiesioginių užsienio investicijų mastų, o 43,63 proc. nuo kitų veiksnių. Skaičiuojant koreliacijos koeficientą ir regresijos lygtį buvo laikomasi prielaidos, kad kiti veiksniai nekinta, o BPV pokyčiai priklauso nuo kitų makroekonominių rodiklių.

Vertinant tiesioginių užsienio investicijų ir bendrosios pridėtinės vertės glaudumą kitose ekonomikos veiklose (žr. 7 priedo 8 lentelė), apskaičiuoti koreliacijos koeficientai kiekvienoje šakoje (išskyrus T_P_N_T dėl rodiklių neatitikimo) rodo, kad labai stiprus koreliacinis ryšys egzistuoja Profesinės, mokslinės ir techninės veiklos (N) ($r=0,9577$), Statybos (F) ($r=0,9576$), Kitos aptarnavimo veiklos (S) ($r=0,9123$) ir Kasybos ir karjerų eksploatavimo (B) ($r=0,9016$) sektoriuose. BPV ir TUI koreliacijos koeficientai šiuose sektoriuose yra intervale $0,9 \leq |r| \leq 1$. Remiantis apskaičiuotais rezultatais, galima teigti, kad BPV pokyčiai (N) sektoriuje 95,77 proc. priklauso nuo TUI srautų, o 4,23 proc. nuo kitų veiksnių. BPV pokyčiai (F) sektoriuje 95,76 proc. priklauso nuo TUI srautų, o 4,24 proc. nuo kitų veiksnių. BPV pokyčiai (S) sektoriuje 91,23 proc. priklauso nuo TUI srautų, o 8,77 proc. nuo kitų veiksnių. BPV pokyčiai (B) sektoriuje 90,16 proc. priklauso nuo TUI srautų, o 9,84 proc. nuo kitų veiksnių. Skaičiuojant koreliacijos koeficientą ir regresijos lygtį buvo daroma prielaida, kad kiti veiksniai nekinta, o BPV priklauso ir nuo kitų rodiklių.

Tyrimo metu buvo nustatyta, kad silpniausias ryšys (arba jokio) egzistuoja tarp TUI ir BPV Žmonių sveikatos priežiūros ir socialinio darbo (Q) sektoriuje. Paskaičiavus ir įvertinus koreliacijos koeficientą ($r=-0,0078$), kurio reikšmė yra $|r| < 0,3$, pasirodė, kad BPV pokyčiai labai mažai arba visiškai nepriklauso nuo TUI srautų šiame sektoriuje. Skaičiuojant koreliacijos koeficientą ir regresijos lygtį buvo laikomasi prielaidos, kad kiti veiksniai nekinta, o BPV pokyčiai priklauso nuo kitų makroekonominių rodiklių.

3.3.2. Tiesioginės užsienio investicijos ir užimtumas

Užimtumo rodiklis yra svarbus socialinis rodiklis, naudojamas darbo rinkų raidai nagrinėti, šis rodiklis atspindi bendrą ekonomikos būklę, gali padėti suprasti, kaip veikia ekonomika. Be to, naujų darbo vietų kūrimas yra labai svarbus šalies ekonomikos augimui.

Analizuojant užimtumo rodiklius, reikėtų akcentuoti bendras užimtumo lygio tendencijas. Remiantis statistikos departamento duomenimis (žr. 11 lentelė), 2010-2014 m. laikotarpiu užimtumo lygiui yra būdinga augimo tendencija. Užimtumo lygio didėjimą paaiškina nuoseklus bedarbių skaičiaus ir neaktyvių gyventojų skaičiaus mažėjimas. Per 2010-2014 m. užimtumo lygis padidėjo 8,1 proc. punktu. Užimtumo lygis šalyje didėjo tokiais tempais: 2011m. – 2,6 proc. punktu, 2012 m. – 1,8 proc. punktu, 2013 m. – 1,7 proc. punktu, 2014 m. – 2 proc. punktais. Taigi užimtumas vidutiniškai augo 2 proc. punktais. Kaip praneša Statistikos departamentas, 2014 m. dirbo 1 319 tūkst. gyventojų, iš jų 647,1 tūkst. vyrų ir 671,9 tūkst. moterų. Per metus užimtų gyventojų skaičius padidėjo 26,2 tūkst., iš jų dirbančių vyrų padaugėjo 11 tūkst. (1,7 proc.), moterų – 15,2 tūkst. (2,3 proc.)¹⁰⁷. Neaktyvių gyventojų skaičius sumažėjo nuo 37,5 iki 34,2, t.y., 3,3 proc. punktais. Bedarbių lygis mažėjo nuo 11,1 iki 7 proc. punktu, t.y., 4,1 proc. punktu per visą nagrinėjamą laikotarpį.

11 lentelė. Užimtumo lygis ir 15-74 metų amžiaus ekonominis aktyvumas 2010-2014 m.

Metai	2010	2011	2012	2013	2014
Užimtumo lygis šalyje	57,6	60,2	62	63,7	65,7
Neaktyvūs gyventojai	37,5	36,5	35,8	35,4	34,2
Bedarbiai	11,1	9,8	8,6	7,6	7
Užimti gyventojai	51,4	53,7	55,6	57	58,8

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Statistikos departamento duomenimis

¹⁰⁷ Statistikos departamentas: Darbo rinkos metraštis 2014. – Vilnius, 2015 <http://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=20578>

Galima akcentuoti tai, kad 2014 m. Lietuva pritraukė 18 proc. daugiau užsienio investicijų projektų negu 2013 m. Lyginant su kitomis ES šalimis, Lietuva pirmavo pagal projektų skaičių, tenkančiu 1 mln. gyventojų (žr. 12 lentelė). Investicinių projektų pritraukimas galėjo turėti teigiamos įtakos užimtumo ir kitiems ekonominiams rodikliams.

12 lentelė. TUI projektų skaičius 1 mln. gyventojų, 2014 m.

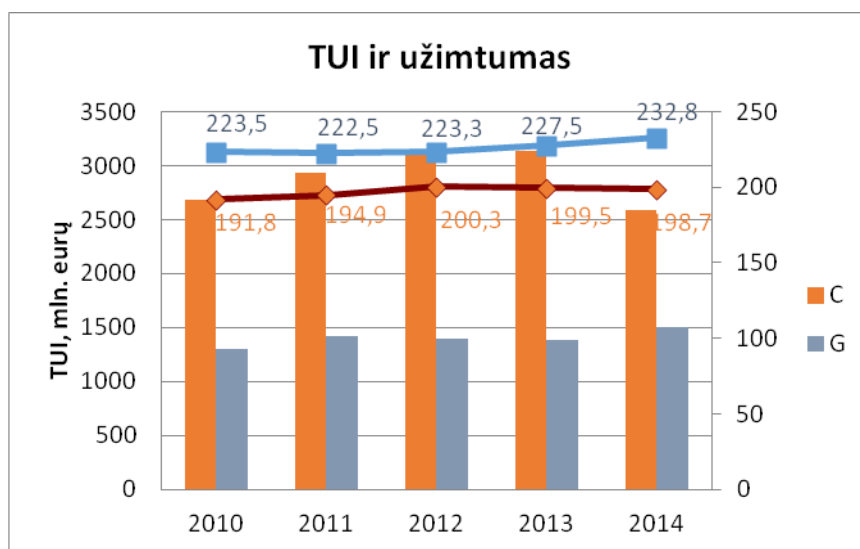
Lietuva	Vengrija	Estija	Latvija	Slovakija	Čekija	Rumunija	Bulgarija	Lenkija	Slovėnija
15	9	7	6	6	6	6	5	5	3

Šaltinis: fDiMarkets.com

Analizuojant užimtų gyventojų skaičių pagal ekonominius sektorius (žr. 4 priedo 5 lentelė), matyti, kad 2014 m. daugiausia užimtų gyventojų buvo Didmeninės ir mažmeninės prekybos; variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto (G) – 224,6 tūkst. gyv., Apdirbamosios gamybos (C) – 198,7 tūkst. gyv., Švietimo (P) – 128,4 tūkst. gyv., Žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės (A) – 121,1 tūkst. gyv. sektoriuose. Taigi iš užsienio investuotojams patraukliausių sektorių didžiausias užimtumas buvo tik dviejuose – Didmeninės ir mažmeninės prekybos; variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto (G) bei Apdirbamosios gamybos (C) sektoriuose.

Užimtumas Apdirbamosios gamybos (C) šakoje didėjo nuo 2010 iki 2012 m. Per šį laikotarpį užimtumas šakoje padidėjo nuo 191,8 tūkst. iki 200,3 tūkst. gyventojų, t.y., 4,4 proc. (žr. 18 paveikslas). Nuo 2012 iki 2014 m. stebimas užimtų gyventojų sumažėjimas iki 198,7 tūkst., t.y., po 0,4 proc. Lyginant su baziniais metais užimtų gyventojų padidėjo 3,6 proc.

Nustačius koreliacijos koeficientą tarp TUI ir užimtumo Apdirbamosios gamybos (C) šakoje, paaiškėjo, kad koreliacijos koeficientas $r=0,5240$, tai reiškia, kad tarp šių rodiklių egzistuoja vidutinė tiesinė koreliacija, kadangi koeficientas yra intervale $0,5 \leq |r| < 0,7$. Gauti rezultatai parodo, kad užimtumo pokyčiai (C) sektoriuje 52,4 proc. priklauso nuo TUI srautų, o 47,6 proc. nuo kitų veiksnių. Skaičiuojant koreliacijos koeficientą ir regresijos lygtį buvo laikomasi prielaidos, kad kiti veiksniai nekinta, o BPV pokyčiai priklauso nuo kitų makroekonominių rodiklių.

18 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir užimtumo lygio dinamika C ir G sektoriuose, 2010-2014 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Statistikos departamento duomenimis

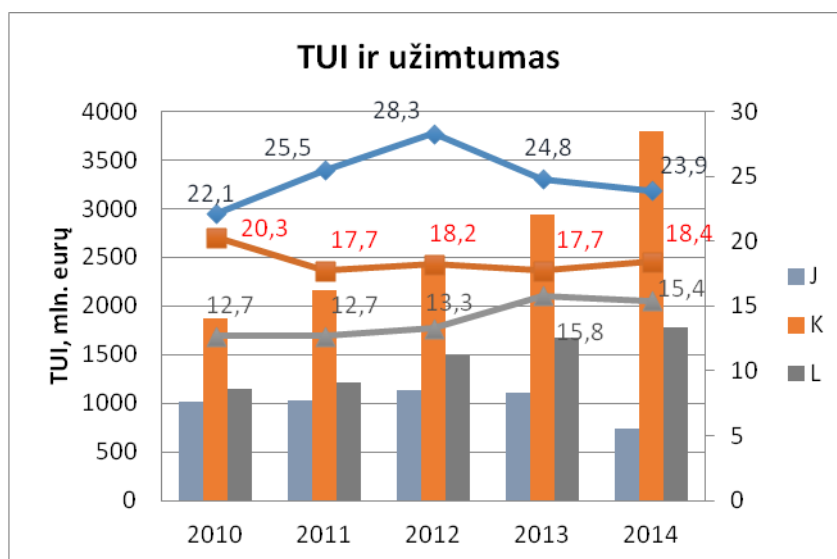
Užimtumui Didmeninės ir mažmeninės prekybos; variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto (G) sektoriuje būdingos kiek kitokios tendencijos. Užimtų gyventojų skaičius kito mažai, daugiausiai 2014 m., kai užimtų gyventojų skaičius padidėjo nuo 227,5 tūkst. iki 232,8 tūkst., t.y. 2,3 proc. Lyginant su baziniais metais, 2014 m. užimtų gyventojų skaičius padidėjo vos 9,3 tūkst. arba 4,2 proc.

Analizuojant TUI ir užimtumo ryšį Didmeninės ir mažmeninės prekybos; variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto (G) sektoriuje nustatyta, kad tarp šių rodiklių yra vidutinis tiesinis ryšys. Apskaičiavus koreliacijos koeficientą, kuris yra $r=0,6993$, galima teigti, kad šių rodiklių yra vidutinė statistiškai reikšminga tiesioginė priklausomybė, kadangi koeficientas yra intervale $0,5 \leq |r| < 0,7$. Gautas rezultatas parodo, kad užimtumo pokyčiai (G) sektoriuje 69,93 proc. priklauso nuo TUI srautų, o 30,07 proc. nuo kitų veiksnių. Skaičiuojant koreliacijos koeficientą ir regresijos lygtį buvo laikomasi prielaidos, kad kiti veiksniai nekinta, o BPV pokyčiai priklauso nuo kitų makroekonominių rodiklių.

Užimtumui Informacijos ir ryšių sektoriuje (J) nagrinėjamu laikotarpiu buvo būdingas užimtųjų skaičiaus padidėjimas 2011 ir 2012 m. (atitinkamai 15,4 proc. ir 11 proc.) bei sumažėjimas 2013 ir 2014 m. (atitinkamai 12,4 proc. bei 3,6 proc). Nepaisant to, kad 2013 m. užimtųjų gyventojų skaičius sumažėjo net 12,4 proc., tačiau vis dėlto 2014 m. užimtųjų skaičius buvo 1,8 tūkst. arba 8,1 proc. didesnis nei laikotarpio pradžioje (žr. 4 priedo 5 lentelė). Žvelgiant į 19 paveikslo duomenis, nesunku pastebėti, kad užimtųjų gyventojų skaičius Finansinės ir draudimo veiklos sektoriuje (K) laikotarpio pabaigoje buvo mažesnis negu laikotarpio pradžioje. Laikotarpio pradžioje buvo priskaičiuojama 20,3

tūkst. gyventojų, tuo tarpu pabaigoje – 18,4 tūkst. Tai rodo, kad užimtumas sektoriuje sumažėjo 9,4 proc.

Nekilnojamojo turto operacijų (L) sektoriuje 2010 m. ir 2011 m. užimtųjų skaičius nekito (sudarė 12,7 tūkst.), 2012 m. augo 4,7 proc., 2013 m. augo labiausiai, t.y., 18,8 proc., o 2014 m. sumažėjo 2,5 proc. Skaičiuojant užimtųjų prieaugį, 2014 m. buvo priskaičiuojama 15,4 tūkst. užimtųjų, t.y., penktadaliu daugiau negu laikotarpio pradžioje, kai šis skaičius siekė 12,7 tūkst.

19 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir užimtumo lygio dinamika (J), (K), (L) sektoriuose, 2010-2014 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Statistikos departamento duomenimis

Vertinant koreliacijos koeficientą Informacijos ir ryšių sektoriuje (J) nustatyta, kad tarp TUI ir užimtumo rodiklių egzistuoja silpnas ryšys. Apskaičiuotas koreliacijos koeficientas $r=0,4769$ yra intervale $0,3 \leq |r| < 0,5$. Tai parodo, kad užimtumo pokyčiai (J) sektoriuje 40,13 proc. priklauso nuo TUI srautų, o 59,87 proc. nuo kitų veiksnių. Skaičiuojant koreliacijos koeficientą ir regresijos lygtį laikomasi prielaidos, kad kiti veiksniai nekinta, o užimtumo apimtys priklauso nuo kitų makroekonominių rodiklių.

Analizuojant TUI ir užimtumo rodiklių glaudumą Finansinės ir draudimo veiklos sektoriuje (K) galima pastebėti, kad tarp šių rodiklių egzistuoja silpnas tiesinis ryšys. Koreliacijos koeficientas $r=-0,3907$ parodo silpną rodiklių tarpusavio priklausomybę, kadangi r yra intervale $0,3 \leq |r| < 0,5$. Tai reiškia, kad užimtumo pokyčiai (K) sektoriuje 39,07 proc. priklauso nuo TUI srautų, o 60,93 proc. nuo kitų veiksnių. Skaičiuojant koreliacijos koeficientą ir regresijos lygtį laikomasi prielaidos, kad kiti veiksniai nekinta, o užimtumo apimtys priklauso nuo daugelio kitų makroekonominių rodiklių.

Vertinant TUI ir užimtumo rodiklius Nekilnojamojo turto operacijų (L) sektoriuje, gauta, kad tarp šių rodiklių egzistuoja labai stipri teigiama koreliacija. Šių rodiklių priklausomybė yra labai stipri,

kadangi $r=0,9191$ yra intervale $0,9 \leq |r| \leq 1$. Gautas rezultatas parodo, kad užimtumo pokyčiai (L) sektoriuje 91,91 proc. priklauso nuo TUI srautų ir 8,09 proc. nuo kitų veiksnių. Skaičiuojant koreliacijos koeficientą ir regresijos lygtį laikomasi prielaidos, kad kiti veiksniai nekinta, o užimtumo apimtys priklauso nuo daugelio kitų makroekonominių rodiklių.

TUI ir užimtumo rodiklių koreliacinis ryšys yra nustatytas visoms ekonominės veiklos šakoms (žr. 7 priedo 8 lentelė). Be aukščiau išanalizuotų sektorių, galima išskirti sektorių (H) - Transportas ir saugojimas, kuriame nustatytas labai stiprus TUI ir užimtumo rodiklių glaudumas ($r=0,9234$). Apskaičiuotas koreliacijos koeficientas yra intervale $0,9 \leq |r| \leq 1$. Tai rodo, kad užimtumo pokyčiai (H) sektoriuje 92,34 proc. priklauso nuo TUI srautų, o 7,66 proc. nuo kitų veiksnių.

Gavus koreliacinius įvertinimus, buvo pastebėta nemažai sektorių, kuriose glaudumas tarp TUI ir užimtumo yra labai silpnas arba jo iš viso nėra. Tarp tokių sektorių galima išskirti Vandens tiekimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo ir regeneravimo (E) sektorių ($r=0,0443$), Žmonių sveikatos priežiūros ir socialinio darbo (Q) sektorių ($r=-0,1818$), Kitos aptarnavimo veiklos (S) sektorių ($r=-0,1705$), silpna koreliacija nustatyta sektoriuose (I)- Apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veikla ($r=-0,3027$) bei (M) - Profesinė, mokslinė ir techninė veikla ($r=0,311$). Skaičiuojant koreliacijos koeficientą ir regresijos lygtį laikomasi prielaidos, kad kiti veiksniai nekinta, o užimtumo apimtys priklauso nuo daugelio kitų makroekonominių rodiklių.

3.3.3. Tiesioginės užsienio investicijos ir darbo našumas

Kitas nagrinėjamas rodiklis, su kuriuo bus siekiama nustatyti TUI glaudumą, yra darbo našumas arba, kitaip vadinamas, darbo efektyvumo rodiklis. Darbo našumo didėjimas neretai siejamas su inovacijų versle diegimu, o tai neįmanoma be investicijų. Yra nustatyta, kad ES šalyse egzistuoja aiškus ryšys tarp sukauptų TUI ir darbo produktyvumo. Tačiau, pranešama, kad Lietuva ES kontekste pagal šiuos rodiklius atrodo prastai (nuo ES vidurkio atsilieka 2,5 karto)¹⁰⁸. Šiame darbe yra analizuojama pridėtinė vertė, tenkanti vienam užimtajam.

Pridėtinės vertės, tenkančios vienam užimtajam, to meto kainomis dinamika sektoriuose, kurie pasižymėjo kaip patraukliausi užsienio investuotojams, yra pavaizduota paveiksluose 20 ir 21. Apdirbamosios gamybos (C) sektoriuje darbo našumas didėjo visais nagrinėjamais laiko tarpais, išskyrus 2013 m., kai šis rodiklis nežymiai sumažėjo nuo 31,1 tūkst. iki 30,9 tūkst. eurų, t.y., 0,6 proc. Visais kitais metais darbo našumui buvo būdinga augimo tendencija: labiausiai, t.y., 19 proc. šis rodiklis augo nuo 2010 iki 2011 m., kai pridėtinė vertė, tenkanti vienam užimtajam, padidėjo 4,7 tūkst., sekančiais 2012 m. užimtumo rodikliai buvo padidėję 7,8 proc., 2014 m. 3,6 proc. Lyginant su

¹⁰⁸ Simėnas D. Darbo našumo slenkstis – kone neįveikiama kliūtis. // Verslo žinios, 2016-03-09 Nr. 37 (4493)

baziniais metais, našumo efektyvumas didėjo nuo 24,7 tūkst./užimtajam iki 32 tūkst./užimt., t.y., 29,6 proc.

Vertinant TUI ir darbo našumo glaudumą Apdirbamosios gamybos (C) sektoriuje, nustatytas koreliacijos koeficientas $r=0,3281$. Gautas koeficientas yra intervale $0,3 \leq |r| < 0,5$, kas reiškia, kad tarp TUI ir darbo našumo yra silpna tiesinė koreliacija. Gauti rezultatai rodo, kad pokyčiai pridėtinės vertės, tenkančios vienam gyventojui 32,81 proc. priklauso nuo TUI srautų ir 67,19 proc. nuo kitų veiksnių. Skaičiuojant koreliacijos koeficientą ir regresijos lygtį laikomasi prielaidos, kad kiti veiksniai nekinta, o pridėtinės vertės, tenkančios vienam užimtajam, apimtys priklauso nuo daugelio kitų makroekonominių rodiklių.

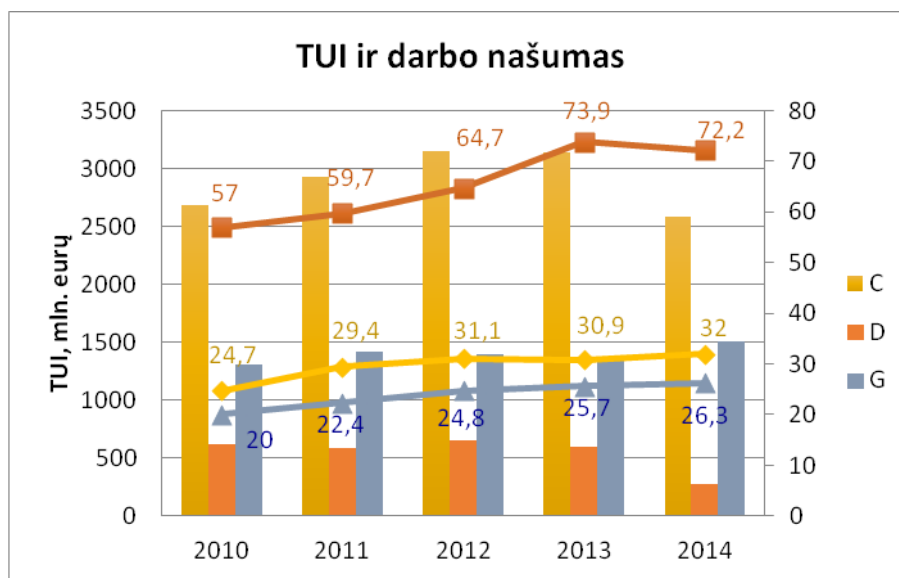
Darbo našumo lygiui Didmeninės ir mažmeninės prekybos; variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto (G) šakoje visą nagrinėjamą laikotarpį buvo būdingas lėtėjantis augimas: 2011 m. šis rodiklis didėjo 12 proc., lyginant su 2010 m., 2012 m. – 10,7 proc. lyginant su 2011 m., 2012 m. – 3,6 proc. lyginant su ankstesniais metais, 2014 m. – 2,3 proc. lyginant su 2013 m. Iš viso per penkerių metų laikotarpį darbo našumo rodikliai keitėsi nuo 20 tūkst./užimtajam iki 26,3 tūkst./užimtajam. Vidutiniškai kas darbo našumas nagrinėjamame sektoriuje augo 7,2 proc. Lyginant su 2010 m. pridėtinė vertė, tenkanti vienam užimtajam, didėjo nuo 20 tūkst./užimt. iki 26,3 tūkst. eurų vienam užimtajam, tai yra 31,5 proc.

Vertinant TUI ir darbo našumo ryšį Didmeninės ir mažmeninės prekybos; variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto (G) šakoje nustatytas stipri teigiama koreliacija. Apskaičiuotas koreliacijos koeficientas $r=0,7335$ rodo, kad tarp minėtų rodiklių yra statistiškai reikšminga tiesioginė priklausomybė, nes r koeficientas yra intervale $0,7 \leq |r| < 0,9$. Taigi darbo našumo pokyčiai yra 73,35 proc. priklauso nuo TUI srautų, o 26,65 proc. nuo kitų veiksnių. Skaičiuojant koreliacijos koeficientą ir regresijos lygtį laikomasi prielaidos, kad kiti veiksniai nekinta, o pridėtinės vertės, tenkančios vienam užimtajam, apimtys priklauso nuo daugelio kitų makroekonominių rodiklių.

Paveiksle taip pat matyti darbo našumo rodikliai Elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo (D) sektoriuje. Šis sektorius įtrauktas į paveikslo duomenis, kadangi šiame sektoriuje darbas yra efektyviausias. Sukurta pridėtinė vertė, tenkanti vienam gyventojui, 2014 m. siekė 72,2 tūkst. eurų. Darbo našumas šiame sektoriuje labiausiai augo nuo 2012 iki 2013 m. (14,2 proc.), tačiau metai vėliau darbo našumo rodikliai krito 2,3 proc. Per visą laikotarpį darbo našumo rodikliai keitėsi nuo 57 tūkst. eurų/užimt. iki 72,2 tūkst. eurų/užimt., t.y., 26,7 proc.

Skaičiuojant koreliacijos koeficientą, siekiant nustatyti TUI ir darbo našumo glaudumą Elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo (D) sektoriuje, gauta, kad tarp šių rodiklių yra vidutinė priklausomybė, kadangi $r=-0,5001$. Koeficientas yra intervale $0,5 \leq |r| < 0,7$, todėl interpretuojama,

kad tarp rodiklių yra vidutinė neigiama tiesinė koreliacija. Apskaičiuoti duomenys rodo, kad darbo našumo pokyčiai (D) sektoriuje 50,01 proc. priklauso nuo TUI srautų, o 49,99 proc. nuo kitų rodiklių. Skaičiuojant koreliacijos koeficientą ir regresijos lygtį laikomasi prielaidos, kad kiti veiksniai nekinta, o pridėtinės vertės, tenkančios vienam užimtajam, apimtys priklauso nuo daugelio kitų makroekonominių rodiklių.

20 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir darbo našumo pokyčiai (C), (D), (G) sektoriuose

Šaltinis: sudarytas darbo autorės remiantis Statistikos departamento duomenimis

Informacijos ir ryšių sektoriuje (J) galima pastebėti smarkų darbo efektyvumo mažėjimą 2010-2012 m. Tuo laikotarpiu darbo našumas mažėjo nuo 42,2 tūkst. eurų, tenkančių vienam užimtajam, iki 32,1 tūkst, eurų/užimt., t.y. beveik 24 proc. Nepaisant tokio staigaus darbo efektyvumo sumažėjimo, darbo našumas 2014 m. sugrįžo į 2010 m. lygį. Tam įtakos turėjo spartus augimas 2012-2013 m. ir 2013-2014 m. Per šiuos dvejus metus darbo našumo rodikliai augo 38 proc.

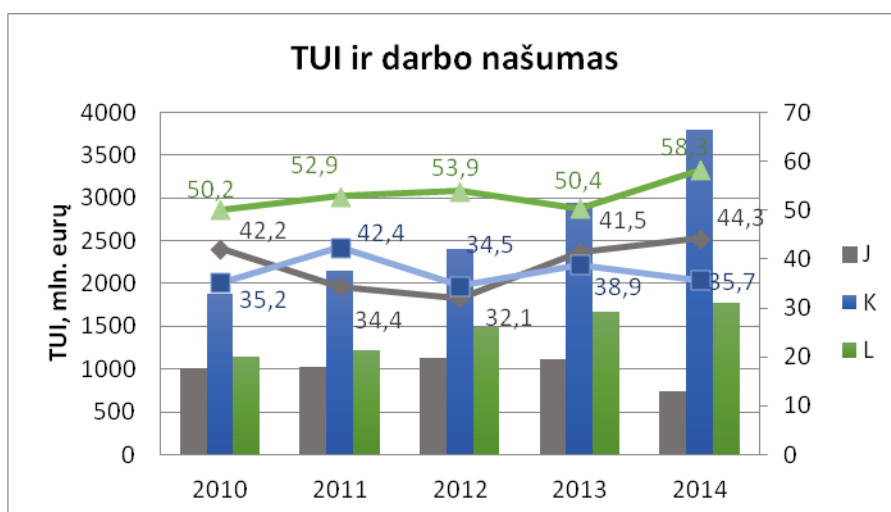
Koreliacijos koeficientas nustatytas vertinant TUI ir darbo našumo glaudumą Informacijos ir ryšių sektoriuje (J) $r = -0,6284$ rodo, kad tarp rodiklių yra vidutinis statistiškai svarbus ryšys. Apskaičiuotas koeficientas yra intervale $0,5 \leq |r| < 0,7$, kas reiškia, kad tarp rodiklių yra vidutinė neigiama tiesinė koreliacija. Taigi darbo našumo pokyčiai Informacijos ir ryšių (J) sektoriuje 62,84 proc. priklauso nuo TUI srautų ir 37,16 proc. nuo kitų veiksnių. Skaičiuojant koreliacijos koeficientą ir regresijos lygtį laikomasi prielaidos, kad kiti veiksniai nekinta, o pridėtinės vertės, tenkančios vienam užimtajam, apimtys priklauso nuo daugelio kitų makroekonominių rodiklių.

Darbo našumo svyravimais pasižymėjo ir sektorius (K), kuriame šis rodiklis 2010-2011 m. augo 20,5 proc., 2011-2012 m. mažėjo 18,6 proc., vėl augo 2012-2013 m. – 12,8 proc. bei mažėjo 2013-

2014 m. – 8,2 proc. (žr. 5 priedo 6 lentelė). Galima teigti, kad lyginant su 2010 m. darbo efektyvumas beveik nepakito (1,4 proc.)

Nustatant darbo našumo ir TUI priklausomybės stiprumą Finansinės ir draudimo veiklos (K) sektoriuje, išaiškėjo, kad $r = -0,1546$. Nustatytas koeficientas yra intervale $|r| < 0,3$, tai leidžia teigti, kad tarp TUI ir darbo našumo Finansinės ir draudimo veiklos (K) sektoriuje yra labai silpna koreliacija, kas reiškia, kad šių rodiklių priklausomybė yra labai silpna arba jos iš viso nėra.

Žvelgiant į 21 paveikslą matyti, kaip kito darbo našumas Nekilnojamojo turto sektoriuje (L): nuo 2010 m. šis rodiklis didėjo nuo 50,2 tūkst. iki 53,9 tūkst. eurų, tenkančių vienam užimtajam, vėliau, t.y., 2013 m. sumažėjo iki 50,4 tūkst. eurų/užimt., tačiau 2014 m. pakilo iki 58,3 tūkst. eurų/užimt. Lyginant su kitomis ekonominėmis šakomis (žr. 5 priedo 6 lentelė), darbo našumas šioje šakoje buvo vienas didžiausių (po sektoriaus (D)) – 2014 m. jis siekė 58,3 tūkst. eurų vienam užimtajam. Per visą nagrinėjamą laikotarpį, nepaisant sumažėjimo 2014 m. (6,5 proc.) pridėtinė vertė, tenkanti vienam užimtajam, augo 16,1 proc. lyginant su baziniais metais.

21 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir darbo našumo pokyčiai (J), (K), (L) sektoriuose

Šaltinis: sudarytas darbo autorės remiantis Statistikos departamento duomenimis

Nustatant TUI ir darbo našumo glaudumą Nekilnojamojo turto sektoriuje (L), yra apskaičiuotas koreliacijos koeficientas $r = 0,5653$, kuris yra intervale $0,5 \leq |r| < 0,7$. Interpretuojama, kad tarp TUI ir darbo našumo rodiklių (L) sektoriuje yra vidutinė teigiama koreliacija. Nustatytas ryšys reiškia, kad pridėtinės vertės, tenkančios vienam gyventojui rodiklio pokyčiai 56,53 proc. priklauso nuo TUI srautų, o 43,47 proc. nuo daugelio kitų veiksnių. Skaičiuojant koreliacijos koeficientą ir regresijos lygtį laikomasi prielaidos, kad kiti veiksniai nekinta, o pridėtinės vertės, tenkančios vienam užimtajam, apimtys priklauso nuo daugelio kitų makroekonominių rodiklių.

Apskaičiavus koreliacijos koeficientus kitose ekonominės veiklose, paaiškėjo, kad labai stiprus ir statistiškai svarbus TUI ir darbo našumo ryšys (koreliacijos koeficientas yra intervale $0,9 \leq |r| \leq 1$) fiksuojamas Statybos (F) ir Kitos aptarnavimo veiklos (S) sektoriuose. (F) sektoriuje $r=0,9976$, tai leidžia manyti, kad darbo našumo pokyčiai šiame sektoriuje 99,76 proc. priklauso nuo TUI ir 0,24 proc. nuo kitų veiksnių. Koreliacijos koeficientas (S) sektoriuje $r=0,9458$, kas leidžia interpretuoti, kad darbo našumo rodiklio pokyčiai 94,58 proc. priklauso nuo TUI srautų ir 5,42 proc. nuo kitų veiksnių. Skaičiuojant koreliacijos koeficientą ir regresijos lygtį laikomasi prielaidos, kad kiti veiksniai nekinta, o pridėtinės vertės, tenkančios vienam užimtajam, apimtys priklauso nuo daugelio kitų makroekonominių rodiklių.

Taip pat galima paminėti sektorius, kuriuose darbo našumo ir TUI rodikliai tarpusavyje nekoreliuoja arba tarp jų yra labai silpnas koreliacinis ryšys. Pirmiausia tai (Q) sektorius, kuriame nustatytas $r=-0,0021$ bei (A) sektorius, kuriame $r=0,2441$. Abejais atvejais koreliacijos koeficientas yra intervale $|r| < 0,3$, todėl tarp šių rodiklių tiek sektoriuje (Q), tiek (A) egzistuoja labai silpna koreliacija arba nėra jokios.

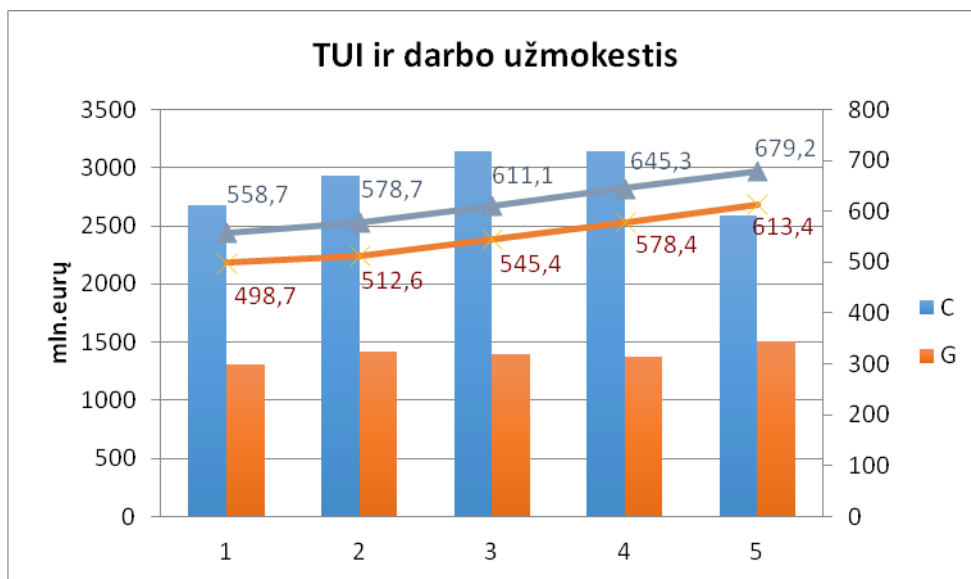
3.3.4. TUI ir darbo užmokestis

Remiantis Statistikos departamento duomenimis (žr. 6 priedo 7 lentelė), mėnesinis bruto darbo užmokestis Lietuvoje 2010-2014 m. bei 2015 m. nuolat augo. Nuo 2010 m. iki 2014 m. darbo užmokestis kito nuo 575,8 eurų į mėnesį iki 677,4 eurų į mėnesį, t.y., padidėjo 17,7 proc. 2015 m. vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis pasiekė 712,1 eurų į mėnesį, t.y., 23,7 proc. daugiau negu 2010 m. Lyginant metinius darbo užmokesčio procentinius pokyčius, 2015 m. vidutinis mėnesinis darbo užmokestis augo labiausiai, t.y., 5,12 proc.

Analizuojant vidutinius darbo užmokesčio dydžius pagal ekonomines veiklos rūšis, iš lentelėje (žr. 6 priedo 7 lentelė) pateiktų duomenų matyti, kad 2014 m. didžiausias vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis buvo Finansinės ir draudimo veiklos (K) sektoriuje. Kitos ekonominės veiklos šakos, kuriose fiksuojamas didžiausias vidutinis darbo užmokestis yra Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas (D), Profesinė, mokslinė ir techninė veikla (M) bei Kasyba ir karjerų eksploatavimas (B). 2014 m. D sektoriuje vidutinis darbo užmokestis buvo 929,8 eurų, (M) sektoriuje – 859,7 eurų, (B) sektoriuje – 854,1 eurų į mėnesį. Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis (D) sektoriuje per visą nagrinėjamą laikotarpį padidėjo 8,8 proc., (M) sektoriuje – 17,5 proc. bei (B) sektoriuje – 23 proc. lyginant su baziniais metais.

Nagrinėjant darbo užmokesčio kitimą tose sektoriuose, kurie sulaukė daugiausia TUI, matyti, kad Apdirbamosios gamybos sektoriuje (C) mėnesinis darbo užmokestis 2010 m. buvo 558,7 eurų (žr. 22 paveikslas). Nuo 2010 m. darbo užmokestis padidėjo iki 679,2 eurų, t.y., 21,6 proc. lyginant su

baziniais metais. Sektoriuje (G) darbo užmokestis padidėjo kiek daugiau – 23 proc. (nuo 498,7 iki 613,4 eurų), nors 2014 m. išliko mažiausias lyginant su likusiomis analizuojamomis šakomis (C, J, K, L).

22 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir mėnesinio bruto darbo užmokesčio dinamika (C) ir (G) sektoriuose, 2010-2014 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Statistikos departamento duomenimis

Siekiant nustatyti ryšį tarp TUI ir bruto darbo užmokesčio Apdirbamosios gamybos (C) sektoriuje, paskaičiuotas koreliacijos koeficientas $r = -0,0584$. Koreliacijos koeficientas yra intervale $|r| < 0,3$, o tai leidžia interpretuoti, kad tarp šių rodiklių (C) sektoriuje yra labai silpna koreliacija arba nėra jokios.

Skaičiuojant TUI ir bruto darbo užmokesčio priklausomybę Didmeninės ir mažmeninės prekybos; variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto (G) sektoriuje, vertinamas koreliacijos koeficientas $r = 0,7553$ yra intervale $0,5 \leq |r| < 0,7$, o tai leidžia interpretuoti, kad tarp rodiklių yra stipri teigiama tiesinė koreliacija. Taigi TUI turi įtakos vidutinio bruto darbo užmokesčio pokyčiams. Taigi koreliacijos koeficientas yra reikšmingas ir leidžia teigti, kad bruto darbo užmokesčio pokyčiai (G) sektoriuje 75,33 priklauso nuo TUI, o 24,67 proc. nuo kitų veiksnių. Skaičiuojant koreliacijos koeficientą ir regresijos lygtį laikomasi prielaidos, kad kiti veiksniai nekinta, o darbo užmokesčio pokyčiai priklauso nuo daugelio kitų makroekonominių rodiklių.

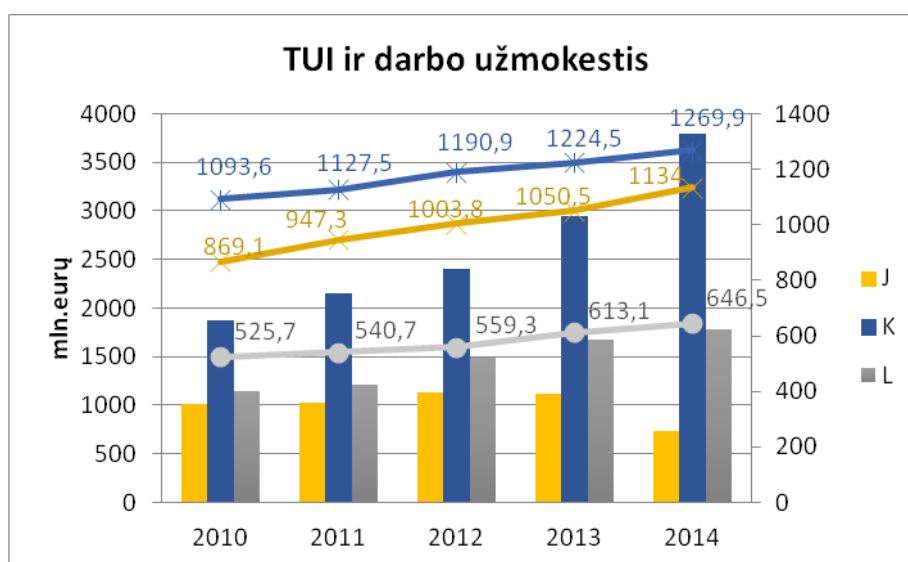
23 paveiksle yra pavaizduotas TUI ir mėnesinio bruto darbo užmokesčio kitimas (J), (K) ir (L) šakose. Iš paveikslo duomenų matyti, kad Nekilnojamojo turto (L) sektoriuje mėnesinis darbo užmokestis kilo nuo 525,7 eurų 2010 m. iki 646,5 eurų 2014 m. Lyginant su baziniais metais šis skaičius padidėjo 23 proc. Didžiausias padidėjimas fiksuojamas 2013 m., kai darbo užmokestis buvo

9,6 proc. didesnis už buvusį prieš metus (žr. 6 priedo 7 lentelė). Vis dėlto darbo užmokestis šiame sektoriuje liko mažesnis už visų ekonominių veiklų vidurkį (677,4 eurų).

Apskaičiavus TUI ir vidutinio bruto darbo užmokesčio koeficientą Nekilnojamojo turto (L) sektoriuje, nustatyta, kad tarp šių rodiklių yra egzistuoja labai stiprus statistiškai reikšmingas ryšys. Tokius rezultatus parodo koreliacijos koeficientas $r=0,96$, kuris yra intervale $0,9 \leq |r| \leq 1$. Taigi vidutinio bruto darbo užmokesčio pokyčiai 96 proc. priklauso nuo TUI, o 4 proc. nuo kitų veiksmų. Skaičiuojant koreliacijos koeficientą ir regresijos lygtį laikomasi prielaidos, kad kiti veiksniai nekinta, o darbo užmokesčio pokyčiai priklauso nuo daugelio kitų makroekonominių rodiklių.

Analizuojant darbo užmokesčio augimą Informacijos ir ryšių (J) sektoriuje, darbo užmokestis kito tokiais tempais: 2011 m. – 9 proc., 2012 m. – apie 6 proc., 2013 m. - 4,7 proc., 2014 m. – apie 8 proc. Vidutiniškai darbo užmokestis didėjo 66 eurai kasmet.

Atskleidžiant TUI ir bruto darbo užmokesčio priklausomybę Informacijos ir ryšių (J) sektoriuje, nustatytas vidutinis šių rodiklių ryšys. Apskaičiuotas koreliacijos koeficientas $r=-0,5048$ yra intervale $0,5 \leq |r| < 0,7$. Šis rezultatas rodo, kad tarp rodiklių egzistuoja vidutinis ryšys, o vidutinio bruto darbo užmokesčio pokyčiai (J) sektoriuje 50,48 proc. priklauso nuo TUI srautų bei 49,52 proc. nuo kitų veiksmų. Skaičiuojant koreliacijos koeficientą ir regresijos lygtį laikomasi prielaidos, kad kiti veiksniai nekinta, o darbo užmokesčio pokyčiai priklauso nuo daugelio kitų makroekonominių rodiklių.

23 pav. Tiesioginių užsienio investicijų ir mėnesinio bruto darbo užmokesčio dinamika Informacijos ir ryšių (J), Finansinės ir draudimo veiklos (K), Nekilnojamojo turto (L) sektoriuose, 2010-2014 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Statistikos departamento duomenimis

(K) šakoje, kurioje, kaip jau buvo minėta, mėnesinis darbo užmokestis buvo didžiausias lyginant su kitomis ekonominės veiklos šakomis, 2011 m. darbo užmokestis buvo 3,1 proc. didesnis negu 2010 m., 2012 m. 5,6 proc. didesnis nei 2011 m., 2013 m. 2,8 proc. didesnis nei 2012 m., o 2014 m. 3,7 proc. didesnis nei 2013 m. Per visą laikotarpį darbo užmokestis šakoje didėjo 176,3 eurų į mėnesį arba 16,1 proc. lyginant su baziniais metais. Lyginant su pasirinktomis penkiomis šakomis, šiame sektoriuje darbo užmokestis didėjo mažiausiai. Be to, darbo užmokesčio pokyčiai šiame sektoriuje taip pat yra vieni mažiausių lyginant su kitomis likusiomis ekonominėmis veiklomis.

Analizuojant TUI ir vidutinio darbo užmokesčio glaudumą Finansinės ir draudimo veiklos (K) šakoje, paskaičiuotas koreliacijos koeficientas $r=0,9511$ rodo, kad tarp rodiklių yra statistiškai reikšmingas ryšys. Koeficientas yra intervale $0,9 \leq |r| \leq 1$, kas reiškia, kad tarp darbo užmokesčio (K) sektoriuje egzistuoja labai stipri teigiama tiesinė koreliacija. Tai leidžia manyti, kad vidutinis darbo užmokestis Finansinės ir draudimo veiklos (K) šakoje 95,11 proc. priklauso nuo TUI srautų, o 4,89 proc. nuo kitų veiksnių. Skaičiuojant koreliacijos koeficientą ir regresijos lygtį laikomasi prielaidos, kad kiti veiksniai nekinta, o darbo užmokesčio pokyčiai priklauso nuo daugelio kitų makroekonominių rodiklių.

Vertėtų pastebėti, kad labiausiai vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis lyginant su baziniais metais didėjo Informacijos ir ryšių (J) – 30,5 proc., Apgyvandinimo ir maitinimo paslaugų veiklos (I) – 29,5 proc., Žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės (A) – 29,27 proc. bei Vandens tiekimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo ir regeneravimo (E) – 28,4 proc. sektoriuose. Beje, (A) sektoriuje paskaičiuotas koreliacijos tarp TUI ir darbo užmokesčio koeficientas $r=0,9974$. Žvelgiant į intervalo $0,9 \leq |r| \leq 1$, į kurį patenka koeficientas, interpretaciją, matyti, kad tarp darbo užmokesčio ir TUI yra stiprus statistiškai reikšmingas koreliacinis ryšys. Tai leidžia teigti, kad darbo užmokesčio pokyčiai Žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės (A) sektoriuje 99,74 proc. priklauso nuo TUI mastų ir 0,26 proc. nuo kitų veiksnių. Iš paskaičiuotų koreliacijos koeficientų lentelės (7 priedo 8 lentelė) duomenų nesunku pastebėti, kad labai stiprus koreliacinis ryšys tarp TUI ir darbo užmokesčio taip pat egzistuoja Transporto ir saugojimo (H) ($r=0,9118$) ir Administracinės ir aptarnavimo veiklos (N) ($r=0,9439$) sektoriuose. Kadangi koreliacijos koeficientai patenka į intervalą $0,9 \leq |r| \leq 1$, galima teigti, kad tikimybė, jog TUI mastai turi labai didelę įtaką vidutinio bruto darbo užmokesčio dydžiams (H) ir (N) sektoriuose, yra labai didelė. Skaičiuojant koreliacijos koeficientą ir regresijos lygtį laikomasi prielaidos, kad kiti veiksniai nekinta, o darbo užmokesčio pokyčiai priklauso nuo daugelio kitų makroekonominių rodiklių.

Taigi iš užsienio investuotojams patraukliausių sektorių, didžiausi darbo užmokesčiai buvo tik Finansinės ir draudimo veiklos (K) sektoriuje.

Apibendrinant, galima pastebėti, kad ekonominės veiklos sektoriai yra nevienodai patrauklūs užsienio investuotojams. Per visą nagrinėjamą laikotarpį tiesioginių užsienio investicijų pasiskirstymas pagal sektorius kito nedaug. Pavyzdžiui, jei 2010-2013 m. daugiausia buvo investuojama į apdirbamąją gamybą, tai 2014 m. šis sektorius pirmą vietą užleido finansinei ir draudimo veiklai. Vis dėlto patraukliausios šakos liko tos pačios, tai yra, apdirbamoji gamyba (C), didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas (G), informacija ir ryšiai (J), finansinę ir draudimo veikla (K), nekilnojamojo turto operacijos (L). Išanalizavus tiesioginių užsienio investicijų ir makroekonominių rodiklių glaudumą skirtinguose sektoriuose, pastebėta, kad labai stiprus TUI ir BPV glaudumas yra nekilnojamojo turto operacijų (L) sektoriuje, stiprus ryšys yra didmeninės ir mažmeninės prekybos, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto (G) sektoriuje, tuo tarpu finansinės ir draudimo veiklos (K) bei apdirbamoji gamybos (C) sektoriuose užfiksuotas silpnas ryšys. Vidutinis glaudumas nustatytas sektoriuje (J) - informacija ir ryšiai. Galima paminėti, kad stiprūs ryšiai taip pat nustatyti šiuose sektoriuose: administracinė ir aptarnavimo veikla (N), Statyba (F), Kita aptarnavimo veikla (S), Kasyba ir karjerų eksploatavimas (B).

Kalbant apie TUI ir užimtumo rodiklių priklausomybę, nustatyta, kad labai stiprus ryšys yra tik nagrinėjamame nekilnojamojo turto operacijų (L) sektoriuje bei transportas ir saugojimo (H) sektoriuje. Vidutinis ryšys nustatytas apdirbamosios gamybos (C) ir didmeninės ir mažmeninės prekybos, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto (G) sektoriuose, o silpnas ryšys nustatytas Informacijos ir ryšių (J) bei finansinės ir draudimo veiklos (K) sektoriuose.

Stipri darbo našumo priklausomybė nuo TUI fiksuojama didmeninės ir mažmeninės prekybos, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto (G) sektoriuje, kituose ryšys pasirodė esąs vidutinis (J) ir (D), silpnas (C) arba labai silpnas (K).

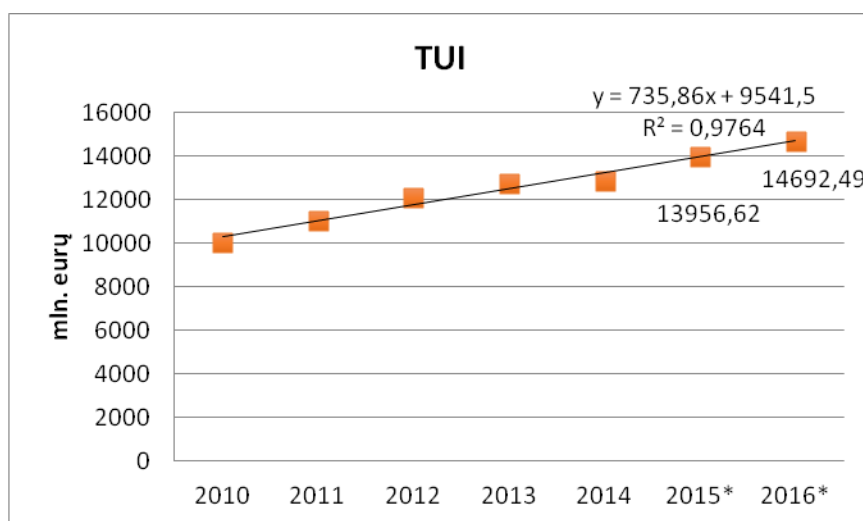
Išanalizavus TUI ir darbo užmokesčio tarpusavio priklausomybės stiprumą, pastebėta, kad šių rodiklių glaudumas yra reikšmingas, kadangi trijuose sektoriuose nustatytas labai stiprus (K) ir (L) arba stiprus (G) ryšys. Tuo tarpu sektoriuje (J), kur darbo užmokestis augo sparčiausiai, tikėtina, kad tiesioginės užsienio investicijos turėjo nedidelę įtaką, kadangi nustatytas ryšys yra vidutinis. Labai silpna priklausomybė arba jokios pastebėta sektoriuje (C).

3.4. Galimos tiesioginių užsienio investicijų tendencijos Lietuvoje

Kaip jau buvo minėta, vienas iš regresinės analizės tikslų yra ryšio tarp priklausomojo kintamojo ir nepriklausomų kintamųjų nustatymas bei priklausomojo kintamojo kitimo prognozavimas, atsižvelgiant į nepriklausomo kintamojo pokyčius. Siekiant įgyvendinti minėtą tikslą, remiantis regresijos modelio lygtimi bei pasinaudojant Excel programa, buvo apskaičiuotos galimos pasirinktų

rodiklių kitimo tendencijos (prognozės). Taigi šiame poskyryje yra pateikti TUI, TUI/gyv. bei TUI pagal ekonomines veiklos sritis prognostiniai duomenys.

Pirmiausia, prognozuojant visas tiesiogines užsienio investicijas Lietuvoje 2015 ir 2016 m., gautas koreliacijos koeficientas $R^2=0,9764$, kuris interpretuojamas kaip patikimas, kadangi nurodo labai stiprų ryšį. Paskaičiavus pagal gautą formulę, paaiškėjo, kad 2015 m. TUI srautas turėtų siekti 13956,62 mln. eurų, o 2016 m. 14692,49 mln. eurų (žr. 24 Pav.). Taigi 2015 m. TUI turėtų didėti 8,5 proc., o 2016 m. 14,2 proc. lyginant su 2014 m. Remiantis Lietuvos banko preliminariais paskaičiavimais, 2015 m. TUI turėtų siekti 13263,94 mln. eurų, t.y., 4,9 proc. mažiau negu paskaičiuota remiantis regresine analize.

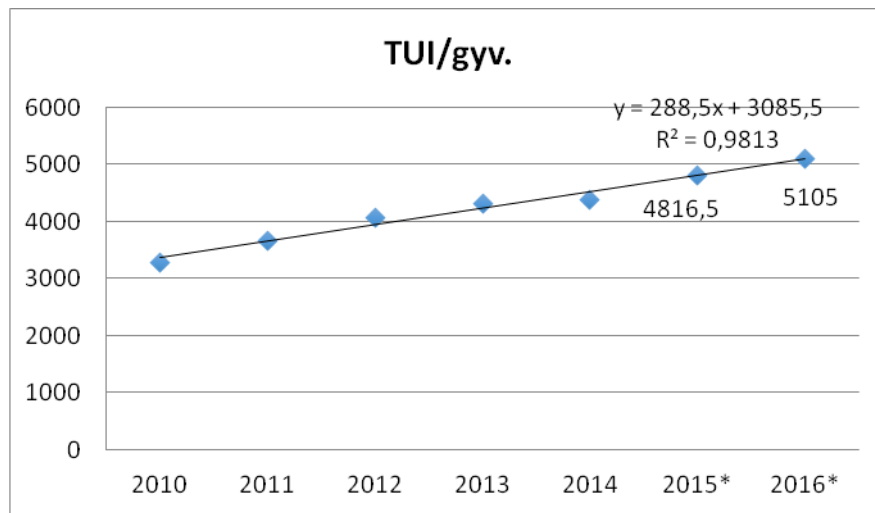
*Prognozės

24 pav. Tiesioginės užsienio investicijos 2010-2016 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Statistikos departamento duomenimis

Numatant tiesioginių užsienio investicijų, tenkančių vienam gyventojui, prognozes 2015 ir 2016 m. buvo gautas koeficientas $R^2=0,9813$, kuris pasižymi aukštu patikimumu. Iš 25 paveikslo duomenų matyti, kad 2015 m. TUI/gyv. turėtų siekti 4816,5 eurų, 2016 m. 5105 eurų. Remiantis Statistikos departamento duomenimis, 2015 m. I ketvirtį TUI/gyv. sudarė 4 279 eurų¹⁰⁹, o Lietuvos banko prognostiniais duomenimis, TUI/gyv. 2015 m. turėtų augti 5 proc. Todėl darbo autorės nuomone, nustatyta prognozė yra reali, nors kiek labiau optimistiška negu skaičiuoja oficialios institucijos. Pasitvirtinus šio darbo analizės prognozėms, 2015 m. TUI/gyv. augtų 9,4 proc., o 2016 m. 15,9 proc. lyginant su 2014 m.

¹⁰⁹ Statistikos departamento informacinis pranešimas: Tiesioginės užsienio investicijos 2015 m. pirmąjį ketvirtį, 2015-07-01 <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?articleId=3520674>

*Prognozės

25 pav. Tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios vienam gyventojui, 2010-2016 m.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Statistikos departamento duomenimis

Numatant tiesioginių užsienio investicijų tendencijas atskirose ekonomikos sektoriuose, beveik visose išskirtuose sektoriuose buvo galima prognozuoti remiantis tiesine trendo funkcija. Lygtys ir grafikai yra pateikti 7 PRIEDE. Atlikus skaičiavimus, gauta, kad tiesioginės užsienio investicijos Žemės ūkio, miškininkystės ir žuvininkystės (A) sektoriuje 2015 m. turėtų sudaryti 169,263 mln. eurų, t.y., 6,24 proc. daugiau nei 2014 m., 2016 m. TUI turėtų siekti 184,742 mln. eurų arba 15,96 proc. daugiau lyginant su 2014 m.

Prognozės sektoriuje (B) - Kasyba ir karjerų eksploatavimas rodo, kad 2015 m. TUI turėtų sudaryti 109,942 mln. eurų, t.y., 33,38 proc. daugiau nei 2014 m., o 2016 m. - 119,654 mln. eurų arba 45,16 proc. daugiau nei 2014 m.

Apdirbamosios gamybos (C) sektoriuje 2015 m. TUI galėtų didėti iki 2898,732 mln. eurų, t.y. 12,14 proc., tačiau 2016 m. tikėtinas TUI augimo sumažėjimas. TUI šiame sektoriuje augtų 0,14 proc. punktais lyginant su 2015 m. ir siektų 2899,704 mln. eurų.

TUI Elektros, dujų, garo tiekimo ir oro kondicionavimo (D) šakoje 2015 m. paaugtų nuo 280,81 mln. eurų iki 348,416 mln. eurų, t.y., 24 proc., tačiau tikėtina, kad 2016 m. TUI sumažės iki 282,597 mln. eurų. Lyginant su 2014 m., TUI 2016 m. augtų tik 0,64 proc.

Vandens tiekimo, nuotekų valymo, atliekų tvarkymo ir regeneravimo (E) šakoje TUI 2015 m. turėtų mažėti nuo 22,22 mln. eurų iki 20,761 mln. eurų, t.y., 6,57 proc., o 2016 m. turėtų padidėti iki 22,464 mln. eurų. Dėl TUI sumažėjimo 2015 m., 2016 m. TUI paaugtų 1,1 proc. lyginant su 2014 m.

Analizuojant galimus TUI pokyčius Statybos (F) sektoriuje, gauta, kad 2015 m. TUI padidėtų nuo 329,26 mln. eurų iki 336,734 mln. eurų, t.y., 2,27 proc., o 2016 m. iki 353,278 mln. eurų, t.y., 7,29 proc. per dvejus metus.

Pokyčiai Didmeninės ir mažmeninės prekybos; variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto (G) sektoriuje turėtų būti teigiami, bet nežymūs, kadangi TUI 2015 m. šiame sektoriuje turėtų augti 0,24 proc. ir sudaryti 1508,834 mln. eurų, o 2016 m. turėtų augti iki 1544,773 mln. eurų. Per dvejus metus nuo 2014 m. TUI (G) šakoje augtų 2,63 proc.

Transporto ir saugojimo (H) sektoriuje pirmais prognozuojamais metais TUI turėtų augti nežymiai, t.y., tik 0,4 proc., ir siekti 318,482 mln. eurų, o 2016 m. 339,064 mln. eurų, tai reiškia, kad antrais prognozuojamais metais TUI augtų labiau, kadangi per visą prognozuojamą dviejų metų laikotarpį TUI didėtų 6,89 proc.

TUI Apgyvandinimo ir maitinimo paslaugų veiklos (I) šakoje būdinga mažėjimo tendencija. Pasiteisinus prognozėms, TUI šioje šakoje 2015 m. mažėtų nuo 59,03 mln. eurų iki 54,68 mln. eurų, o 2016 m. iki 54,092 mln. eurų. Prognozės rodo, kad pirmais metais TUI mažėtų 7,37 proc., o lyginant su 2014 m. per dviejų metų laikotarpį TUI sumažėtų 8,37 proc.

Informacijos ir ryšių (J) sektoriuje 2015 m. TUI turėtų sudaryti 866,352 mln. eurų arba 17,4 proc. daugiau nei 2014 m., 2016 m. tikėtina, kad sumažės iki 819,444 mln. eurų. Taigi lyginant su 2014 m. 2016 m. TUI šiame sektoriuje turėtų didėti 11,04 proc.

Finansinės ir draudimo veiklos (K) šakoje pokyčiai turėtų būti teigiami, kadangi iš viso per dvejus prognozuojamus metus TUI turėtų didėti 18,14 proc., t.y., nuo 3797,46 mln. eurų 2014 m. iki 4486,3 mln. eurų 2016 m. 2015 m. TUI sudarytų 4023,5 mln. eurų.

Prognozės Nekilnojamojo turto operacijų (L) sektoriuje taip pat yra gana optimistiškos, kadangi numatomas TUI padidėjimas 21,08 proc. lyginant su 2014 m. Be to, TUI turėtų didėti gana laipsniškai, 2015 m. iki 1979,22 mln. eurų (11,32 proc.), 2016 m. iki 2151,99 mln. eurų.

Profesinės, mokslinės ir techninės veiklos (M) sektoriuje pokyčiai turėtų būti tokie: 2015 m. TUI turėtų sudaryti 655,554 mln. eurų (5,66 proc. lyginant su ankstesniais metais), 2016 m. - 699,883 mln. eurų. Per dviejų metų laikotarpį turėtų didėti 12,8 proc.

Analizuojant prognostinių skaičiavimų rezultatus, galima pastebėti, kad labiausiai optimistiškos prognozės laukia Administracinės ir aptarnavimo veiklos (N) sektoriuje. Čia TUI per dvejus metus turėtų augti 42,82 proc., t.y., 2015 m. turėtų didėti iki 310,273 mln. eurų, 2016 m. iki 355,616 mln. eurų.

Švietimo srityje (P) vyraus neigiamos tendencijos. Tikėtina, kad 2015 m. TUI sudarys 1 207 mln. eurų, 2016 m. - 1,09 mln. eurų. Tai reiškia, kad nors, pirmais prognozuojamais metais TUI mažės tik 1,07 proc., tačiau per visą dviejų metų laikotarpį gali sumažėti 10,66 proc.

Tendencijos Žmonių sveikatos priežiūros ir socialinio darbo (Q) sektoriuje yra sekančios: 2015 m. TUI mažės nuo 20,58 mln. eurų iki 20,025 mln. eurų, 2016 m. didės iki 20,036 mln. eurų. Lyginant su 2014 m. TUI turėtų mažėti 2,64 proc.

Remiantis prognozėmis, nustatyta, kad labiausiai TUI gali sumažėti Meninės, pramoninės ir poilsio organizavimo veiklos (R) srityje. 2015 m. Lyginant su 2014 m., 2015 m. TUI sumažėtų perpus, t.y., nuo 13,39 mln. eurų iki 6,804 mln. eurų. Prognozės 2016 m. yra nė ką geresnės – TUI mažėtų iki 3,834 mln. eurų. Taigi, pasitvirtinus prognozėms, laikotarpiu nuo 2014 iki 2016 m. TUI (R) šakoje sumažėtų 71,37 proc. Mažėjimo tendencija numatyta ir kitos aptarnavimo veiklos (S) šakoje .

Privataus nekilnojamojo turto įsigijimo ir pardavimo (T_P_N_M) srityje numatomos teigiamos tendencijos: 2015 m. TUI turėtų didėti nuo 306,48 mln. eurų iki 328,546 mln. eurų, o 2016 m. iki 355,472 mln. eurų. Per dvejus metus numatomas laipsniškas TUI padidėjimas 15,99 proc. lyginant su 2014 m.

IŠVADOS

Išanalizavus teorines tiesioginių užsienio investicijų prielaidas, įvertinus galimą teigiamą ir neigiamą tiesioginių užsienio investicijų poveikį, išanalizavus Lietuvos investicinę aplinką, išnagrinėjus tiesioginių užsienio investicijų dinamiką Lietuvoje 2010-2014 m. bei nustačius tiesioginių užsienio investicijų ir makroekonominių rodiklių sąveiką atskirose ekonominiuose sektoriuose, buvo prieita prie šių išvadų:

1. Išstudijavus skirtingų autorių pateiktas investicijų sampratas, išaiškėjo, kad nėra visuotinai priimtino bendro investicijų apibrėžimo, tačiau autorių požiūriai sutampa kalbant apie investicijų ir/ar investavimo tikslą, tai yra, pelno arba kitos naudos siekimą. Teorinės analizės metu nustatyta, kad norint suprasti motyvus tiesiogiai investuoti tam tikroje šalyje ar regione, remtis vien mokslinėmis teorijomis nepakanka, nes sprendimui investuoti be subjektyvių paskatų įtakos turi dar ir konkrečios šalies investicinė aplinka bei valstybės politika užsienio kapitalo atžvilgiu.
2. Taikant teorinį investicinės aplinkos vertinimo modelį, buvo nustatyti investuoti Lietuvoje skatinantys ir ribojantys veiksniai, kurie yra svarbūs formuojant užsienio kapitalo pritraukimo priemones. Tačiau išanalizavus strateginius dokumentus, paaiškėjo, kad Lietuvoje politiniu lygmeniu nėra kryptingos programos, kurioje būtų aiškiai išdėstyta pozicija užsienio investuotojų atžvilgiu, išvardintos prioritėtinės tiesioginių užsienio investicijų pritraukimo sritys bei išskirtas migracijos politikos vaidmuo.
3. 2010-2014 m. TUI srautams Lietuvoje buvo būdinga didėjimo tendencija, nors augimo tempai yra mažėjantys. Lietuvos investicinis klimatas nagrinėjamu laikotarpiu buvo patraukliausias Europos šalims – daugiausia investuojančių šalių penketuko TUI sudarė pusę (54 proc.) visų tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje. Tačiau tiesioginėms užsienio investicijoms iš trečiųjų šalių, ypač NVS, yra būdingas spartus sumažėjimas (2,6 karto nuo 2010 m.). Tai galėjo lemti, kad Lietuva atsidūrė tarp ES šalių, turinčių mažiausius TUI/gyv. rodiklius.
4. Tyrimo metu nustatyta, kad skirtingos ekonominės veiklos rūšys yra nevienodai patrauklios užsienio investuotojams, tačiau TUI pasiskirstymas pagal ekonomines veiklos rūšis nagrinėjamu laikotarpiu, nepaisant pokyčių, kito nedaug. Labiausiai investuota į apdirbamąją gamybą (C), didmeninę ir mažmeninę prekybą, variklinių transporto priemonių ir motociklų remontą (G), informaciją ir ryšius (J), finansinę ir draudimo veiklą (K), nekilnojamojo turto operacijas (L).
5. Koreliacinės-regresinės analizės rezultatai parodė, kad darbe iškelta hipotezė pasitvirtino iš dalies, kadangi išanalizavus ekonominius sektorius, kurie pritraukia daugiausia tiesioginių

užsienio investicijų, pasirodė, kad stipriausias ryšys tarp TUI ir visų nagrinėjamų makroekonominių rodiklių yra sektoriuje (G) (išskyrus užimtumą, su kuriuo nustatytas vidutinis ryšys) ir (L) (išskyrus darbo našumą, su kuriuo nustatytas vidutinis ryšys). (C) sektoriuje visais atvejais, išskyrus užimtumą, su kuriuo užfiksuotas vidutinis ryšys, nustatyta silpna arba labai silpna priklausomybė nuo tiesioginių užsienio investicijų. (K) sektoriuje taip pat nustatytas silpnas arba labai silpnas ryšys, išskyrus darbo užmokestį, kuriam tiesioginės užsienio investicijos turi labai didelį poveikį. (J) sektoriuje tarp bendrosios pridėtinės vertės, darbo našumo ir darbo užmokesčio nustatyta vidutinė priklausomybė nuo TUI, o užimtumo atveju – silpna.

6. Prognostinė analizė parodė, kad laukiami tiesioginių užsienio investicijų pokyčiai yra kiek labiau optimistiški negu preliminarūs oficialių institucijų pateikti duomenys. Pasitvirtinus prognozes, 2015-2016 m. TUI turėtų augti vidutiniškai po 11,3 proc. kasmet. Išanalizavus sektorius, kurie 2010-2014 m. pritraukė daugiausia tiesioginių užsienio investicijų, labiausiai jos turėtų didėti nekilnojamojo turto operacijų (L) (21 proc.) ir finansinės ir draudimo veiklos (K) (18 proc.) šakose. Kitose sektoriuose labiausiai tiesioginės užsienio investicijos turėtų augti kasybos ir karjerų eksploatavimo (45 proc.) ir administracinės ir aptarnavimo veiklos (42,8 proc.) šakose, o galimas tiesioginių užsienio investicijų mažėjimas prognozuojamas apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veiklos sektoriuje (8,4 proc.).

PASIŪLYMAI

Šio magistro baigiamojo darbo autorės nuomone, palankių investicinės aplinkos veiksnių išnaudojimas bei tiesioginių užsienio investicijų apimčių didinimas galimas tik turint aiškų, kryptingą užsienio kapitalo skatinimo priemonių valdymą. Atsižvelgus į ženkliai sumažėjusius investicijų srautus iš ne-ES šalių, kurie, tikėtina, lėmė TUI augimo tempų sulėtėjimą, manoma, kad yra tikslinga performuoti ekonominės migracijos politiką. Šiuo metu migracijos politikoje yra akcentuojamas valstybės saugumas, nelegalios migracijos prevencija, tačiau pamirštama apie ekonominės plėtros indėlį. Todėl darbo autorės nuomone, investicijų pritraukimo strategijoje turi atsirasti aiškus migracijos komponentas, o migracijos politikoje – prioritetingos verslininkų grupės, kadangi imigrantų verslininkų atvykimas į Lietuvą ir užsieniečių investuotojų pritraukimas neturi būti traktuojami kaip du atskiri blokai. Taigi, manoma, kad išskiriant prioritetingas investuotojų grupes, tikslinga yra susieti užsieniečių verslininkų – investuotojų pritraukimą ir jų, kaip imigrantų, atvykimą liberalesnėmis sąlygomis. Tai galėtų būti vienas iš nesunkiai įgyvendinamos paramos užsienio investuotojams būdų, kas yra svarbiau už bendras skatinimo programas, kurios dažnai yra tik deklaratyvaus pobūdžio.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Moksliniai šaltiniai

1. Bilevičienė T., Bilevičiūtė E. Ekonominės politikos veiksnių poveikis smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai // Business and Finances, https://www.mruni.eu/mru_lt_dokumentai/fakultetai/ekonomikos_ir_finansu_vadymo_fakultetas/konferencijos/prpp/Business_and_Finances_2011.pdf
2. Buckley P. J. and Casson M.. The Future of the Multinational Enterprise. New York: Holmes and Meier, 1976; A. M. Rugman. Inside the Multinationals. New York: Columbia University Press, 1981
3. Castro B. Foreign Direct Investment in the European Periphery. – University of Leeds, 2000. (Chapter 2. Foreign Direct Investment and Multinational Corporation) <http://www.fep.up.pt/docentes/fcastro/chapter%202.pdf>
4. Čekanavičius V., Murauskas G. Statistika ir jos taikymai. – Vilnius: TEV, 2003
5. Cibulskienė D., Butkus M. Investicijų ekonomika: realiosios investicijos, VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2007
6. Cohen S. D. Multinational corporation and foreign direct investment. – Oxford, 2007 <http://www.fep.up.pt/docentes/fcastro/chapter%202.pdf>
7. Daujotas R. Tarptautinė investicijų teisė ir arbitražas. – Vilnius: 2015 http://rdaujotas.com/wp-content/uploads/2015/06/Tarptautine-investiciju-teise-ir-arbitrazas_WEB.pdf
8. Davulis G. Civilinė teisė ir procesas. Teisinės bazės, reglamentuojančios užsienio investicijas Lietuvos Respublikoje, raida ir jos įtaka investicijų procesui // Jurisprudencija, 2003, t. 47(39); 97-109 https://www.mruni.eu/upload/iblock/7ef/010_davulis.pdf
9. Davulis G. Ekonomikos teorija: vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams. Antroji papildyta ir pataisyta laida. Vilnius: MRU, 2009.
10. Gasparienienė L., Kartašova J. Finansinių investicijų ir investicinių projektų vertinimas: monografija, - Vilnius: MRU, 2015. - p. 26 <https://mruni.eu/lt/naujienos/section.php?section=300>
11. Grižas R. A. Tarptautiniai ekonominiai santykiai. – Vilnius: “Ekonomikos mokymo centras”, 2003. – p. 130
12. Head K., Mayer T., Ries J. Revisiting Oligopolistic reaction: Are FDI decisions Strategic Complements? 2001. – p. 2 https://www.researchgate.net/publication/4765268_Revisiting_Oligopolistic_Reaction_Are_Decisions_on_Foreign_Direct_Investment_Strategic_Complements
13. Joong-Wan Cho. Foreign Direct Investment: Determinants, trends in Flows and promotion policies, 2003 https://www.researchgate.net/publication/237788385_V_FOREIGN_DIRECT_INVESTMENT_DETERMINANTS_TRENDS_IN_FLOWS_AND_PROMOTION_POLICIES
14. Kancerevyčius G. Finansai ir investicijos. III atnaujintas leidimas. Kaunas: Smaltijos leidykla, 2009.
15. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: (edukologija ir kiti socialiniai mokslai): vadovėlis, 4-asis pataisytas ir papildytas leidimas. – Šiauliai: Lucilijus, 2007
16. Kvainauskaitė V. Tarptautinių ekonominių santykių pagrindai: mokomoji knyga. – Kaunas: Technologija, 2003
17. Martišius S. A. Statistikos metodai socialiniuose ekonominiuose tyrimuose. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014
18. Martišius S. A., Kėdaitis V. Statistika: statistinės analizės teorija ir metodai. – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2013
19. Misiūnas A., Gudeliauskaitė D. Baltijos šalių investicinio klimato charakteristikos // Lietuvos Statistikos darbai, 2013, 52 (1)

20. Miškinis A., Sakalauskiene R. Tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje pritraukimo veiksniai // Taikomoji ekonomika: sisteminiai tyrimai, 2014.8/1 http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2014~ISSN_1822-7996.V_8.N_1.PG_31-49/DS.002.0.01.ARTIC
21. Morgan R.E., Katsikeas C.S. Theories of international trade, foreign direct investment and firm internationalization: a critique, UK, 1997
22. Naulickaitė J., Solnyškinienė J. Tiesioginių užsienio investicijų prigimtis ir apimtis įtakančių veiksnių pobūdis: teorinių ir empirinių tyrimų apibendrinimas. – p. 140 <http://jmk.vvf.vgtu.lt/index.php/conference/2015/paper/viewFile/271/227>
23. Nayak D., Choudhury Rahul N. A Selective review of foreign direct investment <http://www.unescap.org/sites/default/files/AWP%20No.%20143.pdf>
24. Pekarskienė I., Laskienė D. Užsienio investicijų sąsajų su ekonominiu lūkesčiais vertinimas Lietuvoje // Economics and management: 2012. 17 (4). – p. p. 1391 <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:aCbz2w-xswgJ:www.ecoman.ktu.lt/index.php/Ekv/article/download/3005/2082+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=us&client=safari>
25. Prasad E. S., Rajan R. G., Subramanian A. Foreign Capital and Economic Growth, November 2007, Cambridge. – p. 17,32 <http://www.nber.org/papers/w13619.pdf>
26. Rowe M. Fundamental Principles of Foreign Direct Investment. University of Liverpool, 2012. https://www.academia.edu/5088589/Fundamental_Principles_of_Foreign_Investment_Protection
27. Ruplienė D. ir kt. Tiesioginės užsienio investicijas lemiantys veiksniai, 2008. – p. 273 <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367161897064/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
28. Ruplienė D., Garšvienė L. Tiesioginių užsienio investicijų įtaka šalies ekonominiam augimui. Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. 2008. 3 (12). 262-270. – p. 265 <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367161896483/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
29. Rutkauskas A. V., Stankevičius P. Investicinių sprendimų valdymas. - Vilnius: Vilniaus pedagoginio Universiteto leidykla, 2006
30. Shenkar. Foreign Direct Investment Theory and Application, 11/12/2007 http://www.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/18594_Chapter_3.pdf
31. Šimelytė A. Tiesioginių užsienio investicijų politikos formavimas Baltijos šalyse: daktaro disertacija. – Vilnius: Technika, 2014 http://dSPACE.vgtu.lt/bitstream/1/1721/4/2237_SIMELYTE_Disertacija2in1.pdf
32. Simėnas D. Darbo našumo slenkstis – kone neįveikiama kliūtis. // Verslo žinios, 2016-03-09 Nr. 37 (4493)
33. Simėnas D. Ne prekė lentynoje, bet reklamos reikia. // Verslo žinios, 2016-01-07, Nr. 3 (4459)
34. Sipavičienė A. ir kt. Verslo investicijų pritraukimas į Lietuvą: migracijos ir migracijos politikos vaidmuo. – Vilnius, 2015. – p. 6 <http://emn.lt/wp-content/uploads/2015/10/Verslo-ir-investiciju-pritraukimas-i-Lietuva.pdf>
35. Šliupas R. Komercinių bankų internacionalizacijos teorija // Finansų rinkų įžvalgos: mokslo studija, I dalis. – Vilnius: MRU, 2013. – p. 281 <http://ebooks.mruni.eu/reader/finans-rink-valgos-i-dalis/281>
36. Tidikis R. Socialinių mokslų tyrimų metodologija. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003 prieiga per internetą: <<http://www.scribd.com/doc/36462514/Tidikis-Socialiniu-Moksliniu-Tyrimu-Metodologija#scribd>>.
37. Vėlyvis J. Euroverslas: asmenų, paslaugų, prekių ir kapitalo laisvas judėjimas. – Vilnius, 2005. – p. 267).
38. Viliet V. Product life cycle by Raymond Vernon. // Business and science, September 24, 2014. <http://www.toolshero.com/marketing/product-life-cycle-vernon/>
39. Vintila Denisia. Foreign Direct Investment Theories: An Overview of the Main FDI Theories. – p. 108 <http://ejist.ro/files/pdf/357.pdf>

Teisės ir kiti normatyviniai aktai

40. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio 3 dalies įgyvendinimo Konstitucinis įstatymas, Žin. 1996. Nr. I-1392
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=411167&p_query=&p_tr2=
41. Lietuvos Respublikos Investicijų įstatymas, Žin. 2014-07-07 Nr. VIII-1312.
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=479249
42. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties // Valstybės žinios, 2014-04-30, Nr. 73-2539 <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.42837E5A79DD/uxRiWifTgy>
43. Lietuvos Respublikos Laisvųjų ekonominių zonų pagrindų įstatymas, 1995 m. birželio 28 d. Nr. I-976. – 1 str. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=490571
44. Lietuvos Respublikos nutarimas “Dėl valstybės pažangos strategijos “Lietuvos pažangos strategija “Lietuva 2030” patvirtinimo” // Valstybės žinios, 2012-05-30, Nr. 61-3050
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=425517&p_query=&p_tr2=2
45. Lietuvos Respublikos Ūkio Ministerijos Investicijų skatinimo ir pramonės plėtros 2014-2020 metų programos veiksmų planas, // Valstybės žinios, 2015-09-02
http://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/Investicijos/strategija/2015-09-02_4-554_programos_veiksmu_plano_priedas.pdf
46. Lietuvos Respublikos Ūkio ministro įsakymas dėl Valstybės pagalbos lėšų skyrimo tiesioginėms užsienio investicijoms pritraukti pagal schemą “Invest LT+” tvarkos aprašo patvirtinimo, // Valstybės žinios, 2009-07-24 d. Nr. 4-391 <http://ukmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/investiciju-veiklos-sritis/parama-investiciju-pletrai/lietuvos-nacionaline-parama/invest-lt-plus>
47. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 metų veiklos ataskaita, 2014 m. kovo mėn. 26 d. Nr. 257
48. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas “Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012-2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinių priemonių patvirtinimo” // Valstybės žinios, 2013-03-20, Nr. 29-1406 <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.26DA62D7E9F4>
49. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos inovacijų 2010-2020 metų strategijos // Valstybės žinios, 2010-02-17, Nr. 23-1075
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=365849&p_query=&p_tr2=
50. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos migracijos politikos gairių patvirtinimo, 2014 m. sausio mėn. 22 d. Nr. 79 <http://www.migracija.lt/index.php?177756764>
51. Lietuvos ekonomikos apžvalga. Lietuvos Respublikos Ūkio ministerija, 2015 m. kovo mėn.

Kiti šaltiniai

52. Altman D. Where to invest around the world, 2015 edition. Foreign Policy, June 25, 2015
53. Grajauskas R.: gyventojų perkamoji galia – lenkiame latvius, tačiau atsiliegame nuo estų. Danske Bank, 2015 m. birželio mėn. 17 d. <https://www.danskebank.lt/index.php/apie-banka/naujienos/r-grajauskas-gyventoju-perkamoji-galia-lenkiame-latvius-taciau-atsiliegame-nuo-estu/23205>
54. Jankaitytė G. Suomijos investicijos įdarbino daugiausia lietuvių // Verslo žinios, 2015-05-26
<http://vz.lt/archive/article/2015/5/26/daugiausia-darbo-vietu-sukure-suomiu-investicijos#ixzz43NtjDVw9>
55. Simėnas D. Euras kiekvienam pridėjo po 144 Eur tiesioginių užsienio investicijų // Verslo žinios, 2015-07-01
<http://vz.lt/verslo-aplinka/ekonomika/2015/07/01/euras-kiekvienam-pridejo-po-144-eur-tiesioginiu-uzsienio-investiciju#ixzz43NpCS41x>
56. Baltic Legal Solutions Lietuva: Verslo sąlygos Lietuvoje. Teisės ir mokesčių apžvalga 2014
http://www.blslawfirm.com/sites/default/files/uploads/LT_pdf/DoingBuisness2014/BLS%20Lithuania%20Doing%20Buisness%20in%20Lithuania%20LT%202014.pdf
57. Business Guide Lithuania 2015 <http://www.investlithuania.com/wp-content/uploads/2014/09/PWC-Business-Guide-to-Lithuania-2015.pdf>

58. Doing Business 2016: measuring regulatory quality and efficiency, October 27, 2015
<http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2016>
59. Doing Business: Economy rankings <http://www.doingbusiness.org/rankings>
60. Duomenys apie nusikalstamumą Baltijos valstybėse per 2015 m. sausio – gruodžio mėn. 2016-03-07 NR. (6-2) 24St-64 <http://www.ird.lt/statistines-ataskaitos/?metai=2015&menuo=12&idAta=6&rt=1&oldYear=2015&id=136&idStat=10®ionas=0&id3=1#Atas-BV>
61. Elektroninis statistikos žodynas <http://zodynas.stat.gov.lt/index/detail.aspx?id=281>
62. European attractiveness survey 2014, Ernst&Young <http://www.ey.com/GL/en/Issues/Business-environment/european-attractiveness-survey-2014-europe-in-the-global-fdi-market>
63. Eurostat: Labour costs in the EU, 56/2015
<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/6761066/3-30032015-AP-EN.pdf/7462a05e-7118-480e-a3f5-34e690c11545>
64. Finansistas: Perkamoji galia <http://www.finansistas.net/perkamoji-galia.html>
65. <http://www.indeliai.lt/lt/palukanu-normos/>
66. Investavimo pradžiamokslis: kaip pinigai daro pinigus <http://investologija.lt/investavimas/kur-investuoti/investavimo-pradziamokslis-kaip-pinigai-daro-pinigus/>
67. Investment. <http://www.investopedia.com/terms/i/investment.asp>
68. Investopedia: Foreign Direct Investment - FDI
<http://www.investopedia.com/terms/f/fdi.asp#ixzz3ycge531O>
69. Investopedia: investing, <http://www.investopedia.com/terms/i/investing.asp#ixzz3ycgJfuC5>
70. Investuok Lietuvoje www.investlithuania.com.
71. Kas yra investavimas? <http://www.investavimas.lt/kas-yra-investavimas/>
72. Lietuvos bankas: Euro įvedimo Lietuvoje 2015 m. kiekybinio poveikio šalies ekonomikai vertinimas // Teminių straipsnių serija, 2013 m. Nr. 1. – p. 20
https://www.lb.lt/kiekybinis_euro_tyrimas
73. OECD Benchmark Definition of Foreign Direct Investment. Fourth Edition, 2008
<http://www.oecd.org/daf/inv/investmentstatisticsandanalysis/40193734.pdf>
74. Paying Taxes 2016. World Bank Group: pwc, 10th edition. <https://www.pwc.com/gx/en/paying-taxes-2016/paying-taxes-2016.pdf>
75. Statistikos departamentas: Darbo rinkos metraštis 2014. – Vilnius, 2015
<http://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=20578>
76. Statistikos departamentas: Ekonominės rūšių klasifikatorius EVRK 2 red. – Vilnius, 2008
http://www.lb.lt/ekonominės_veiklos_rusių_klasifikatorius
77. Statistikos departamento Informacija apie Europos šalių tarptautinių palyginimų rezultatus. – Vilnius, 2014 m. sausio 13 d. <https://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=2668>
78. Statistikos departamento informacinis pranešimas: Tiesioginės užsienio investicijos 2015 m. pirmąjį ketvirtį, 2015-07-01 <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?articleId=3520674>
79. Taxation trends in the European Union, Data for the EU Member States, Iceland and Norway, 2014
<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5786841/KS-DU-14-001-EN.PDF/7bec4a16-f111-4386-a4b4-8f1087be1063?version=1.0>
80. The Economist Intelligence Unit: Business Environment Rankings Which country is best to do business in?
http://pages.eiu.com/rs/eiu2/images/BER_2014.pdf?mkt_tok=3RkMMJWWf9wsRogsqrBZKXonjHpfsX67eosWKexlMI%2F0ER3fOvrPUfGjI4ES8pmI%2BSLDwEYGJlv6SgFTbjGMbht2bgMUhU%3D
http://pages.eiu.com/rs/eiu2/images/BER_2014.pdf?mkt_tok=3RkMMJWWf9wsRogsqrBZKXonjHpfsX67eosWKexlMI%2F0ER3fOvrPUfGjI4ES8pmI%2BSLDwEYGJlv6SgFTbjGMbht2bgMUhU%3D
81. Transparency International: Corruption Perception Index 2015
<http://www.transparency.org/cpi2015>
82. World Bank: Guidelines on the Treatment of Foreign Direct Investment
<http://www.italaw.com/documents/WorldBank.pdf>

Trinkunienė J. *Tiesioginių užsienio investicijų poveikio Lietuvos ekonomikai analizė* / Verslo nuosavybės ekonomikos magistro baigiamasis darbas. Vadovas: doc. dr. Igoris Panovas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2016

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe yra išanalizuoti tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje srautai, įvertinta tiesioginių užsienio investicijų ir makroekonominių rodiklių, tokių kaip, bendroji pridėtinė vertė, užimtumas, darbo našumas, darbo užmokestis, priklausomybė skirtingose ekonominės veiklos sektoriuose. Pirmoje darbo dalyje yra analizuojama investicijų esmė, samprata, mokslinės investicijų teorijos, negarinėjamas teigiamas ir neigiamas užsienio investicijų poveikis. Antrosios darbo dalies poskyriuose analizuojama teisinė tiesioginių investicijų bazė, veiksniai, ribojantys ir skatinantys investuoti Lietuvoje. Trečioje darbo dalyje analizuojama tiesioginių užsienio investicijų dinamika Lietuvoje 2010-2014 m., remiantis koreliacine ir regresine analize, vertinamas tiesioginių užsienio investicijų ir makroekonominių rodiklių glaudumas pagal ekonominės veiklos sektorius, vertinamos galimos tiesioginių užsienio investicijų prognozės Lietuvoje. Paskutiniai šio magistro baigiamojo darbo skyriai skirti gautoms išvadoms ir pasiūlymams, kaip didinti tiesioginių užsienio investicijų srautus, pateikti.

Pagrindiniai žodžiai: tiesioginių užsienio investicijų poveikis, tiesioginių užsienio investicijų dinamika Lietuvoje, investicinė aplinka, koreliacinė-regresinė analizė

Trinkunienė J. *Analysis of Foreign Direct Investment Influence on Lithuanian Economy* / Master thesis on the Economics of Business Ownership. Supervisor doc. dr. Igoris Panovas. – Vilnius: University of Mykolas Romeris, Department of Economics and Finance Management, 2016

ANNOTATION

This master thesis analyses the influence of the flows of foreign direct investment on the Lithuanian Economy and assesses the interdependence of foreign direct investment and macro-economic indicators in different sectors of economic activity. The previously-mentioned indicators are as follows: the gross value added, employment, productivity and wages. The first part of the paper provides the analysis of the essence and conception of investment, scientific theories on investment as well as the positive and negative effect of foreign investment. The chapters of the second part of the paper deals with the legal framework of direct investment and factors that discourage as well as encourage to invest in Lithuania. The third part of this master thesis analyses the dynamics of direct foreign investment in Lithuania in 2010-2014. In view of the sectors of economic activity, the interdependency of direct foreign investment and macro-economic indicators is evaluated based on correlation and regression analysis, the prospects of possible direct investment in Lithuania are assessed. The last chapters of the paper provide conclusions and put forward proposals to boost the flows of direct foreign investment.

Key words: the influence of direct foreign investment, the dynamics of direct foreign investment in Lithuania, investment environment, correlation and regression analysis

Trinkunienė J. *Tiesioginių užsienio investicijų poveikio Lietuvos ekonomikai analizė* / Verslo nuosavybės ekonomikos magistro baigiamasis darbas. Vadovas: doc. dr. Igoris Panovas. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2016

SANTRAUKA

Šio magistro baigiamojo darbo tema “Tiesioginių užsienio investicijų poveikio Lietuvos ekonomikai analizė” yra aktuali dėl kelių priežasčių. Visų pirma, tai yra naudinga, kadangi tiesioginės užsienio investicijos turi įtakos šalies ekonominiam išsivystymui. Vertinti tiesioginių užsienio investicijų poveikį yra aktualu ir todėl, kadangi nuo to priklauso valstybės politinės krypties pasirinkimas užsienio kapitalo atžvilgiu bei tinkamų skatinimo priemonių pasirinkimas. Darbo naujumą pagrindžia faktas, kad į problemos analizę įtraukiami ne tik ekonominiai, bet ir politiniai-teisiniai aspektai. Darbe nagrinėjami naujausi turimi duomenys. Atsižvelgiant į temos aktualumą, darbe siekiama atsakyti į probleminį klausimą, kokį poveikį tiesioginės užsienio investicijos turi pagrindiniams makroekonominiams rodikliams Lietuvoje. Tyrimo objektas – tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje. Tyrimo tikslas yra išanalizuoti tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje srautus, nustatyti tiesioginių užsienio investicijų ir pagrindinių makroekonominių rodiklių priklausomybę skirtingose ekonominės veiklos šakose. Magistro baigiamojo darbo tikslui pasiekti yra keliami šie uždaviniai: išanalizuoti tiesioginių užsienio investicijų esmę, investicinio klimato veiksnius; įvertinti galimą teigiamą ir neigiamą tiesioginių užsienio investicijų poveikį; išnagrinėti tiesioginių užsienio investicijų dinamiką Lietuvoje 2010-2014 m.; pateikti prognostines tendencijas, išvadas ir pasiūlymus. Tyrimo metodai: sisteminės analizės, statistinių duomenų analizė ir sintezė, grafinis duomenų atvaizdavimas, dokumentų analizės, lyginamoji analizė, koreliacinė ir regresinė analizės, apibendrinamasis – remiantis šiuo tyrimo metodu yra prieita prie išvadų bei pateikti pasiūlymai. Tyrimo metu iškelta hipotezė -didesnės tiesioginės užsienio investicijos atskiruose ekonominiuose sektoriuose lemia teigiamus makroekonominių rodiklių pokyčius – pasitvirtino iš dalies. Tyrimo metu gauta, kad stipriausias ryšys tarp tiesioginių užsienio investicijų ir makroekonominių rodiklių yra didmeninės ir mažmeninės prekybos, variklinių transporto priemonių ir motociklų remonto bei nekilnojamojo turto operacijų sektoriuose. Prognostinė analizė atskleidė, kad 2015-2016 m. tiesioginės užsienio investicijos turėtų didėti vidutiniškai po 11,3 proc. kasmet.

Trinkunienė J. *Analysis of Foreign Direct Investment Influence on Lithuanian Economy* / Master thesis on the Economics of Business Ownership. Supervisor doc. dr. Igoris Panovas. – Vilnius: University of Mykolas Romeris, Department of Economics and Finance Management, 2016

SUMMARY

The topic of this master thesis “Analysis of Foreign Direct Investment Influence on Lithuanian Economy” is relevant for few reasons. Firstly, it is useful as the foreign direct investment has much influence on country’s economic development. The assessment of the influence of foreign direct investment is important because it determines the selection of the political scope in respect of foreign capital as well as the choice of proper promotion measures. The novelty of this thesis is supported by the fact that the analysis of the problem includes not only economic but also political-legal aspects. The paper also provides the analysis of the latest data available. By taking into consideration the topicality of this master thesis, the paper aims to provide an answer to a problematic issue of the influence of foreign direct investment on the main macro-economic indicators in Lithuania. The object of this scientific research is foreign direct investment in Lithuania. The aim of the research is to analyse the flows of foreign direct investment in Lithuania, to determine the interdependence of the foreign direct investment and macro-economic indicators in different sectors of economic activity. The objectives of this master thesis are as follows: to analyse the essence of the foreign direct investment, the factors of the investment climate; to assess the possible positive and negative effect of the foreign direct investment; to examine the dynamics of the foreign direct investment in Lithuania in 2010-2014; and to provide foresight trends, conclusions and suggestions. The methods used in the research are the following: systematic analysis, the analysis of statistical data and its synthesis, graphical data display, document analysis, comparative analysis, correlation and regression analysis and generalisation method. The application of the last method has led to the formation of conclusions and the provision of suggestions. The research has also put forward a hypothesis stating that higher foreign direct investment in individual economic sectors determines positive changes in macro-economic indicators. This hypothesis seemed to have a partially positive validation. According to the research, the strongest connection between foreign direct investment and macro-economic indicators is in the sectors of wholesale and retail trade, repair of motor vehicles and motorcycles as well as real estate operations. The foresight analysis showed that direct foreign investment should start increasing by 11.3 per cent in 2015-2016 annually.

PRIEDAI

1 Lentelė. Duomenys ekonomikos atvirumo laipsnio skaičiavimui: prekių ir paslaugų eksportas, importas, BVP, mln.eurų, 2011-2015 m.

	mln. eur.	2011	2012	2013	2014	2015
Lietuva	Eksportas	23 455,1	27 220,1	29 387,9	29 599,5	28 744,5
	Importas	24 252,7	26 933,2	28 950,6	28 898,4	28 789,1
	BVP	31 263,1	33 334,7	34 962,2	36 444,4	37 189,7
Europos Sąjunga	Eksportas	5 461 477,8	5 726 252,8	5 812 493,2	6 016 323,6	6 361 658,9
	Importas	5 325 618,8	5 467 005,8	5 458 201,9	5 630 598,9	5 883 944,7
	BVP	13 179 497,6	13 431 767,5	13 548 142,5	13 957 764,4	14 625 372,9
Eurozona	Eksportas	4 109 984,4	4 299 158,8	4 373 368,6	4 521 319,0	4 751 034,8
	Importas	3 974 480,7	4 037 882,1	4 036 739,5	4 147 761,1	4 291 310,2
	BVP	9 799 024,9	9 833 807,8	9 931 800,2	10 106 420,0	10 400 160,4

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Eurostat duomenimis

2 lentelė. Tiesioginių užsienio investicijų ir įmonių skaičiaus (vnt.) dinamika 2010-2014 m.

	vnt. įmonių	proc.	mln.	proc.
2010	2977	2,6	10030,97	9,9
2011	3055	-8,9	11028,93	9,7
2012	2784	4,2	12100,64	5,1
2013	2902	1,9	12719,9	1,1
2014	2957		12864,83	

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Statistikos departamento duomenimis

3 lentelė. Tiesioginės užsienio investicijos pagal šalis investuotojas, mln. eurų

	2010	proc.	2011	proc.	2012	proc.	2013	proc.	2014	Proc. nuo visų TUI	2010=1 00
Švedija	1020,73	122,09	2266,97	13,85	2581,03	13,60	2931,93	-3,22	2837,47	22,06	277,98
Nyderlandai	813,64	5,01	854,4	8,70	928,73	24,55	1156,69	25,62	1453,04	11,29	178,59
Vokietija	968,46	15,19	1115,54	12,05	1249,94	2,51	1281,29	-13,08	1113,75	8,66	115,00
Norvegija	315,85	131,32	730,61	-2,38	713,22	7,38	765,82	5,72	809,62	6,29	256,33
Kipras	188,02	3,56	194,71	90,38	370,69	20,68	447,34	63,80	732,76	5,70	389,72
Lenkija	1162,03	18,22	1373,77	-2,17	1343,9	-7,30	1245,76	-41,48	729,03	5,67	62,74
Estija	959,16	-50,65	473,38	23,20	583,21	21,29	707,39	0,42	710,34	5,52	74,06
Suomija	409,75	24,24	509,07	-7,94	468,63	23,09	576,84	14,20	658,74	5,12	160,77
Danija	1121,65	-59,08	459	8,30	497,1	36,92	680,62	-16,44	568,73	4,42	50,70
Malta	158,98	-21,04	125,53	10,40	138,58	10,92	153,71	181,4 1	432,56	3,36	272,08
Jungtinė Karalystė	118,22	17,74	139,19	48,88	207,22	7,11	221,95	65,70	367,77	2,86	311,09
Liuksemburg as	179,1	-24,13	135,89	64,07	222,95	28,13	285,66	14,95	328,36	2,55	183,34
Prancūzija	249,92	2,42	255,96	23,09	315,06	-7,88	290,24	3,21	299,56	2,33	119,86
Šveicarija	264,29	-12,35	231,65	7,63	249,32	-0,51	248,06	16,42	288,79	2,24	109,27
Latvija	394,52	-18,19	322,76	-4,83	307,16	-73,34	81,89	238,3 9	277,11	2,15	70,24
Rusija	715,27	-16,34	598,37	-3,94	574,81	-9,91	517,87	-63,62	188,4	1,46	26,34
Austrija	53,19	-17,43	43,92	90,26	83,56	71,42	143,24	13,95	163,22	1,27	306,86
JAV	138,98	2,78	142,85	-7,71	131,84	1,92	134,37	11,65	150,03	1,17	107,95
Belgija	56,68	-2,15	55,46	99,12	110,43	9,02	120,39	-1,57	118,5	0,92	209,07
Kanada	60,49	438,73	325,88	3,16	336,18	-65,41	116,29	-12,74	101,47	0,79	167,75
Baltarusija	37,62	10,18	41,45	15,37	47,82	34,96	64,54	25,61	81,07	0,63	215,50
DB Mergelės salos	23,18	175,02	63,75	-14,09	54,77	4,45	57,21	-4,75	54,49	0,42	235,07
Lichtenšteina s	28,73	19,32	34,28	-3,00	33,25	15,70	38,47	-1,22	38	0,30	132,27
Airija	52,53	1,14	53,13	5,70	56,16	-40,12	33,63	-7,94	30,96	0,24	58,94
Islandija	50,32	-3,50	48,56	1,48	49,28	-27,39	35,78	-22,28	27,81	0,22	55,27

4 lentelė. Tiesioginės užsienio investicijos pagal sektorius, procentinis pokytis lyginant su ankstesniais metais bei lyginant su baziniais metais.

	2010	Proc. pokytis	2011	Proc. pokytis	2012	Proc. pokytis	2013	Proc. pokytis	2014	2010 = 100
Iš viso	10030,97	100	11028,93	100	12100,64	100	12719,9	100	12864,83	100
A	97,72	0,97	104,08	0,94	117,34	0,97	135,67	1,07	159,32	1,24
B	47,01	0,47	77,05	0,70	94,21	0,78	103,33	0,81	82,43	0,64
C	2682,5	26,74	2931,08	26,58	3144,74	25,99	3136,06	24,65	2584,87	20,09
D	618,04	6,16	583,32	5,29	647,61	5,35	599,59	4,71	280,81	2,18
E	17,55	0,17	10,46	0,09	9,88	0,08	18,15	0,14	22,22	0,17
F	245,81	2,45	293,02	2,66	275,88	2,28	291,56	2,29	329,26	2,56
G	1305,91	13,02	1418,78	12,86	1395,46	11,53	1379,69	10,85	1505,15	11,70
H	226,73	2,26	230,68	2,09	253,53	2,10	255,54	2,01	317,21	2,47
I	60,85	0,61	55,43	0,50	53,72	0,44	53,19	0,42	59,03	0,46
J	1015,61	10,12	1028,57	9,33	1138,23	9,41	1114,75	8,76	737,98	5,74
K	1877,74	18,72	2156,98	19,56	2397,6	19,81	2945,5	23,16	3797,46	29,52
L	1143,95	11,40	1214,37	11,01	1494,22	12,35	1674,12	13,16	1777,94	13,82
M	352,48	3,51	543,3	4,93	645,95	5,34	450,65	3,54	620,45	4,82
N	98,89	0,99	110,15	1,00	149,82	1,24	263,36	2,07	249	1,94
P	1,55	0,02	1,92	0,02	1,69	0,01	1,41	0,01	1,22	0,01
Q	21,74	0,22	17,35	0,16	20,51	0,17	19,78	0,16	20,58	0,16
R	21,17	0,21	23,04	0,21	12,07	0,10	8,9	0,07	13,39	0,10
S	2,54	0,03	3,73	0,03	2,93	0,02	0,35	0,003	0,03	0,000 2
$\frac{T}{N}$ $\frac{P}{T}$	193,2	1,93	225,61	2,05	245,26	2,03	268,31	2,11	306,48	2,38

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Statistikos departamento duomenimis

**5 lentelė. Užimti gyventojai pagal sektorius, procentinis pokytis lyginant su ankstesniais metais
bei lyginant su baziniais metais**

	2010	Proc. pokytis	2011	Proc. pokytis	2012	Proc. pokytis	2013	Proc. pokytis	2014	2010= 100
Iš viso	1247,7	0,47	1253,6	1,76	1275,7	1,34	1292,8	2,03	1319	5,71
A	110,2	-3,45	106,4	5,45	112,2	-2,94	108,9	11,02	120,9	9,71
B	3,1	-12,90	2,7	-11,11	2,4	54,17	3,7	8,11	4	29,03
C	191,8	1,62	194,9	2,77	200,3	-0,40	199,5	-0,40	198,7	3,60
D	14,2	-7,75	13,1	-2,29	12,8	-13,28	11,1	-7,21	10,3	-27,46
E	10,3	16,50	12	25,00	15	9,33	16,4	-15,85	13,8	33,98
F	86,9	-2,07	85,1	5,17	89,5	10,95	99,3	0,00	99,3	14,27
G	223,5	-0,45	222,5	0,36	223,3	1,88	227,5	2,33	232,8	4,16
H	85,4	7,14	91,5	2,19	93,5	0,86	94,3	7,32	101,2	18,50
I	31,4	2,87	32,3	0,00	32,3	3,72	33,5	0,90	33,8	7,64
J	22,1	15,38	25,5	10,98	28,3	-12,37	24,8	-3,63	23,9	8,14
K	20,3	-12,81	17,7	2,82	18,2	-2,75	17,7	3,95	18,4	-9,36
L	12,7	0,00	12,7	4,72	13,3	18,80	15,8	-2,53	15,4	21,26
M	45,7	1,31	46,3	8,42	50,2	5,38	52,9	-5,86	49,8	8,97
N	39,8	2,76	40,9	-5,62	38,6	6,22	41	11,22	45,6	14,57
O	76,9	-1,69	75,6	-3,31	73,1	9,03	79,7	-0,25	79,5	3,38
P	138,5	-1,44	136,5	-1,39	134,6	-6,54	125,8	2,07	128,4	-7,29
Q	87,6	-0,23	87,4	-2,17	85,5	-0,82	84,8	-0,12	84,7	-3,31
R	20,1	-0,50	20	14,00	22,8	11,84	25,5	15,69	29,5	46,77
S	25,5	10,59	28,2	-3,90	27,1	4,43	28,3	-3,53	27,3	7,06
T	1,4	35,71	1,9	36,84	2,6	-15,38	2,2	-27,27	1,6	14,29

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Statistikos departamento duomenimis

6 lentelė. Pridėtinė vertė tenkanti vienam užimtajam to meto kainomis, procentinis pokytis lyginant su ankstesniais metais bei lyginant su baziniais metais

	2010	proc. pokytis	2011	proc. pokytis	2012	proc. pokytis	2013	proc. pokytis	2014	2010= 100
Iš viso	20,2	11,39	22,5	4,89	23,6	3,81	24,5	2,04	25	23,76
A	7,6	34,21	10,2	17,65	12	-4,17	11,5	-18,26	9,4	23,68
B	29,9	47,16	44	12,50	49,5	-29,70	34,8	-10,63	31,1	4,01
C	24,7	19,03	29,4	5,78	31,1	-0,64	30,9	3,56	32	29,55
D	57	4,74	59,7	8,38	64,7	14,22	73,9	-2,30	72,2	26,67
E	21,3	10,80	23,6	-14,41	20,2	-0,99	20	33,00	26,6	24,88
F	17	25,29	21,3	-6,10	20	5,00	21	19,05	25	47,06
G	20	12,00	22,4	10,71	24,8	3,63	25,7	2,33	26,3	31,50
H	35,2	5,68	37,2	6,72	39,7	6,05	42,1	-4,99	40	13,64
I	10,7	6,54	11,4	11,40	12,7	4,72	13,3	1,50	13,5	26,17
J	42,2	-18,48	34,4	-6,69	32,1	29,28	41,5	6,75	44,3	4,98
K	35,2	20,45	42,4	-18,63	34,5	12,75	38,9	-8,23	35,7	1,42
L	50,2	5,38	52,9	1,89	53,9	-6,49	50,4	15,67	58,3	16,14
M	20,2	7,92	21,8	-1,83	21,4	3,74	22,2	8,56	24,1	19,31
N	13,5	2,96	13,9	21,58	16,9	5,92	17,9	-3,91	17,2	27,41
O	22	5,91	23,3	5,58	24,6	-4,47	23,5	6,81	25,1	14,09
P	9,9	2,02	10,1	2,97	10,4	10,58	11,5	-2,61	11,2	13,13
Q	10,3	8,74	11,2	8,04	12,1	7,44	13	5,38	13,7	33,01
R	11,3	6,19	12	-5,83	11,3	0,88	11,4	-5,26	10,8	-4,42
S	8,8	-6,82	8,2	14,63	9,4	11,70	10,5	10,48	11,6	31,82
T	18	-24,44	13,6	-25,00	10,2	28,43	13,1	48,09	19,4	7,78

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Statistikos departamento duomenimis

7 lentelė. Darbo užmokestis, procentinis pokytis lyginant su ankstesniais metais bei lyginant su baziniais metais

	2010	proc. pokytis	2011	proc. pokytis	2012	proc. pokytis	2013	proc. pokytis	2014	2010= 100
Iš viso	575,8	2,90	592,5	3,81	615,1	5,07	646,3	4,81	677,4	17,65
A	458,5	3,60	475	5,54	501,3	9,83	550,6	7,65	592,7	29,27
B	694,5	4,88	728,4	7,24	781,1	5,56	824,5	3,59	854,1	22,98
C	558,7	3,58	578,7	5,60	611,1	5,60	645,3	5,25	679,2	21,57
D	854,4	-1,66	840,2	4,24	875,8	4,24	912,9	1,85	929,8	8,82
E	564,2	13,81	642,1	2,21	656,3	5,65	693,4	4,50	724,6	28,43
F	500,5	6,59	533,5	3,69	553,2	8,37	599,5	5,14	630,3	25,93
G	498,7	2,79	512,6	6,40	545,4	6,05	578,4	6,05	613,4	23,00
H	536,7	4,10	558,7	3,72	579,5	6,25	615,7	4,81	645,3	20,23
I	322,1	2,42	329,9	3,52	341,5	14,14	389,8	6,98	417	29,46
J	869,1	9,00	947,3	5,96	1003,8	4,65	1050,5	7,95	1134	30,48
K	1093,6	3,10	1127,5	5,62	1190,9	2,82	1224,5	3,71	1269,9	16,12
L	525,7	2,85	540,7	3,44	559,3	9,62	613,1	5,45	646,5	22,98
M	731,6	1,46	742,3	5,00	779,4	3,64	807,8	6,42	859,7	17,51
N	486,6	0,70	490	2,24	501	9,32	547,7	5,11	575,7	18,31
P	579,2	1,05	585,3	1,74	595,5	3,78	618	1,31	626,1	8,10
Q	580,4	6,24	616,6	3,52	638,3	0,64	642,4	3,63	665,7	14,70
R	463,4	0,50	465,7	1,74	473,8	5,26	498,7	7,48	536	15,67
S	456,2	4,30	475,8	4,33	496,4	7,63	534,3	3,71	554,1	21,46

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Statistikos departamento duomenimis

8 lentelė. Tiesioginių užsienio investicijų ir pasirinktų makroekonominių rodiklių koreliacijos koeficientas

Koreliacija				
	TUI ir BPV	TUI ir užimtumas	darbo našumas	darbo užmokestis
A	0,4522	0,7812	0,2441	0,9974
B	0,9016	0,1235	0,4390	0,7451
C	0,369	0,524	0,3281	-0,0584
D	0,8924	0,7223	-0,5001	-0,6657
E	0,3731	0,0443	0,4392	0,3409
F	0,9576	0,6511	0,9976	0,8797
G	0,7592	0,6993	0,7335	0,7553
H	0,7937	0,9234	0,5556	0,9118
I	-0,4173	-0,3027	-0,4495	-0,0642
J	-0,5637	0,4769	-0,6284	-0,5048
K	-0,4895	-0,3907	-0,1546	0,9511
L	0,9621	0,9191	0,5653	0,96
M	0,5285	0,311	0,6056	0,5205
N	0,9577	0,608	0,8930	0,9439
P	-0,6744	0,7002	-0,7222	-0,7613
Q	-0,0078	-0,1818	-0,0021	0,0874
R	-0,7306	-0,7084	0,5379	-0,7234
S	-0,9123	-0,1705	-0,9458	-0,8887

Šaltinis: paskaičiuota ir sudaryta darbo autorės

Tiesioginių užsienio investicijų prognozavimas

	i	y	y _t	paklaida		i	y	y _t	paklaida		
Tiesioginės užsienio investicijos						TUI/gyv.					
2010	1	10030,97	10277,32	0,0246	n=5 a=735,87 b=9541,45	2010	1	3286	3374	0,0268	n=5 a=288,5 b=3085,5
2011	2	11028,93	11013,19	0,0014		2011	2	3672	3662,5	0,0026	
2012	3	12100,64	11749,05	0,0291		2012	3	4072	3951	0,0297	
2013	4	12719,9	12484,92	0,0185		2013	4	4321	4239,5	0,0189	
2014	5	12864,83	13220,79	0,0277		2014	5	4404	4528	0,0282	
2015	6	13956,62			2015	6	4816,5				
2016	7	14692,87			2016	7	5105				

7 PRIEDO TĘSINYS

	i	y	y _t	paklaida			i	y	y _t	paklaida	
(A) Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė						(B) Kasyba ir karjerų eksploatavimas					
2010	1	97,72	91,868	0,0599	n=5	2010	1	47,01	61,382	0,3057	n=5
2011	2	104,08	107,347	-0,0314	a=15,479	2011	2	77,05	71,094	0,0773	a=9,712
2012	3	117,34	122,826	-0,0468	b=76,389	2012	3	94,21	80,806	0,1423	b=51,67
2013	4	135,67	138,305	-0,0194		2013	4	103,33	90,518	0,1240	
2014	5	159,32	153,784	0,0347		2014	5	82,43	100,23	0,2159	
2015	6	169,263				2015	6	109,942			
2016	7	184,742				2016	7	119,654			

	i	y	y _t	paklaida			i	y	y _t	paklaida	
(C) Apdirbamoji gamyba						(D) Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas					
2010	1	2682,5	2893,906	0,0788	n=5	2010	1	618,04	677,512	0,0962	n=5
2011	2	2931,08	2894,878	0,0124	a=0,972	2011	2	583,32	611,693	0,0486	a=-65,819
2012	3	3144,74	2895,85	0,0791	b=2892,93	2012	3	647,61	545,874	0,1571	b=743,331
2013	4	3136,06	2896,822	0,0763		2013	4	599,59	480,055	0,1994	
2014	5	2584,87	2897,794	0,1211		2014	5	280,81	414,236	0,4751	
2015	6	2898,7				2015	6	348,416			
2016	7	2899,67				2016	7	282,597			

	i	y	y _t	paklaida			i	y	y _t	paklaida	
(E) Vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas						(F) Statyba					
2010	1	17,55	12,246	0,3022	n=5	2010	1	245,81	254,018	0,0334	n=5
2011	2	10,46	13,949	0,3336	a=1,703	2011	2	293,02	270,562	0,0766	a=16,544
2012	3	9,88	15,652	0,5842	b=10,543	2012	3	275,88	287,106	0,0407	b=237,474
2013	4	18,15	17,355	0,0438		2013	4	291,56	303,65	0,0415	
2014	5	22,22	19,058	0,1423		2014	5	329,26	320,194	0,0275	
2015	6	20,761				2015	6	336,734			
2016	7	22,464				2016	7	353,278			

7 PRIEDO TĘSINYS

	i	y	y _t	paklaida			i	y	y _t	paklaida	
(G) Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas						(H) Transportas ir saugojimas					
2010	1	1305,91	1329,12	0,0178	n=5	2010	1	226,73	215,574	0,0492	n=5
2011	2	1418,78	1365,059	0,0379	a=35,939	2011	2	230,68	236,156	0,0237	a=20,528
2012	3	1395,46	1400,998	0,0040	b=1293,18	2012	3	253,53	256,738	0,0127	b=194,992
2013	4	1379,69	1436,937	0,0415		2013	4	255,54	277,32	0,0852	
2014	5	1505,15	1472,876	0,0214		2014	5	317,21	297,902	0,0609	
2015	6	1508,834				2015	6	318,482			
2016	7	1544,773				2016	7	339,064			

	i	y	y _t	paklaida			i	y	y _t	paklaid a	
(I) Apgyvandinimo ir maitinimo paslaugų veikla						(J) Informacija ir ryšiai					
2010	1	60,85	57,62	0,0531	n=5	2010	1	1015,61	1100,844	0,0839	n=5
2011	2	55,43	57,032	0,0289	a=-0,588	2011	2	1028,57	1053,936	0,0247	a=-46,908
2012	3	53,72	56,444	0,0507	b=58,208	2012	3	1138,23	1007,028	0,1153	b=1147,75
2013	4	53,19	55,856	0,0501		2013	4	1114,75	960,12	0,1387	
2014	5	59,03	55,268	0,0637		2014	5	737,98	913,212	0,2374	
2015	6	54,68				2015	6	866,352			
2016	7	54,092				2016	7	819,444			

	i	y	y _t	paklaida			i	y	y _t	paklaida	
(K) Finansinė ir draudimo veikla						(L) Nekilnojamojo turto operacijos					
2010	1	1877,74	1709,478	0,0896	n=5	2010	1	1143,95	1115,374	0,0250	n=5
2011	2	2156,98	2172,288	0,0071	a=462,81	2011	2	1214,37	1288,147	0,0608	a=172,773
2012	3	2397,6	2635,098	0,0991	b=1246,67	2012	3	1494,22	1460,92	0,0223	b=942,601
2013	4	2945,5	3097,908	0,0517		2013	4	1674,12	1633,693	0,0241	
2014	5	3797,46	3560,718	0,0623		2014	5	1777,94	1806,466	0,0160	
2015	6	4023,5				2015	6	1979,22			
2016	7	4486,3				2016	7	2151,99			

7 PRIEDO TĘSINYS

	i	y	y _t	paklaida			i	y	y _t	paklaida	
(M) Profesinė, mokslinė ir techninė veikla						(N) Administracinė ir aptarnavimo veikla					
2010	1	352,48	433,908	0,2310	n=5 a=44,329 b=389,58	2010	1	98,89	83,558	0,1550	n=5 a=45,343 b=38,215
2011	2	543,3	478,237	0,1198		2011	2	110,15	128,901	0,1702	
2012	3	645,95	522,566	0,1910		2012	3	149,82	174,244	0,1630	
2013	4	450,65	566,895	0,2579		2013	4	263,36	219,587	0,1662	
2014	5	620,45	611,224	0,0149		2014	5	249	264,93	0,0640	
2015	6	655,554				2015	6	310,273			
2016	7	699,883				2016	7	355,616			

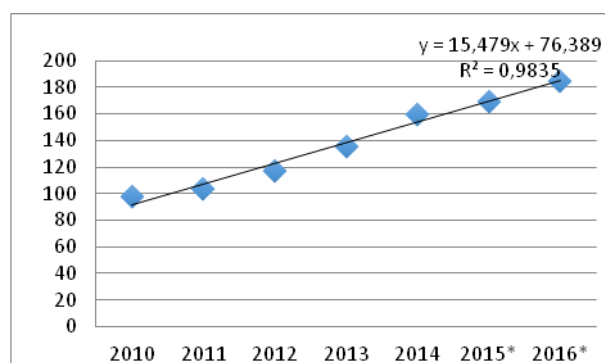
	i	y	y _t	paklaida			i	y	y _t	paklaida	
(P) Švietimas						(R) Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla					
2010	1	1,55	1,792	0,1561	n=5 a=-0,117 b=1,909	2010	1	21,17	21,654	0,0229	n=5 a=-2,97 b=24,624
2011	2	1,92	1,675	0,1276		2011	2	23,04	18,684	0,1891	
2012	3	1,69	1,558	0,0781		2012	3	12,07	15,714	0,3019	
2013	4	1,41	1,441	0,0220		2013	4	8,9	12,744	0,4319	
2014	5	1,22	1,324	0,0852		2014	5	13,39	9,774	0,2701	
2015	6	1,207				2015	6	20,025			
2016	7	1,09				2016	7	20,036			

7 PRIEDO TĘSINYS

	i	y	y _t	paklaida			i	y	y _t	paklaida	
(S) Kita aptarnavimo veikla						(T_P_N_T) Privataus nekilnojamojo turto įsigijimas ir pardavimas					
2010	1	2,54	3,596	0,4157	n=5 a=-0,84 b=4,436	2010	1	193,2	193,92	0,0037	n=5 a=26,926 b=166,994
2011	2	3,73	2,756	0,2611		2011	2	225,61	220,846	0,0211	
2012	3	2,93	1,916	0,3461		2012	3	245,26	247,772	0,0102	
2013	4	0,35	1,076	2,0743		2013	4	268,31	274,698	0,0238	
2014	5	0,03	0,236	6,8667		2014	5	306,48	301,624	0,0158	
2015	6	0,00			2015	6	328,546				
2016	7	0,00			2016	7	355,472				

Tiesioginių užsienio investicijų prognozės pagal atskiras veiklos rūšis

Žemės ūkis, miškininkystė ir žuvininkystė (A)

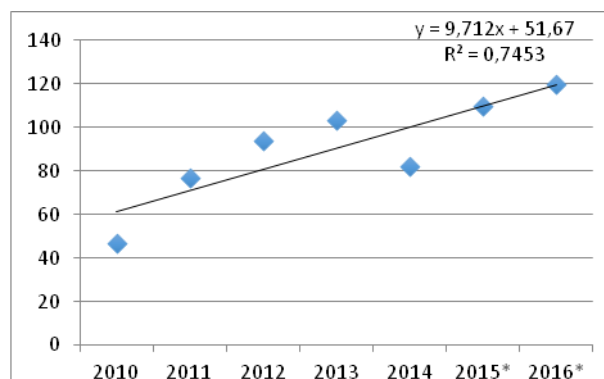
Regresijos koeficientas – 0,9835

$$Y = 15,479x + 76,389$$

$$Y_{2015} = 15,479 \cdot 6 + 76,389 = 169,263$$

$$Y_{2016} = 15,479 \cdot 7 + 76,389 = 184,742$$

Kasyba ir karjerų eksploatavimas (B)

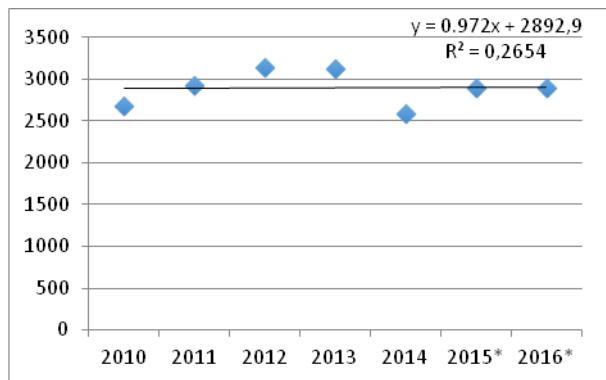
Regresijos koeficientas – 0,7453

$$Y = 9.712x + 51.67$$

$$Y_{2015} = 9.712 \cdot 6 + 51.67 = 109,942$$

$$Y_{2016} = 9.712 \cdot 7 + 51.67 = 119,654$$

Apdirbamoji gamyba (C)

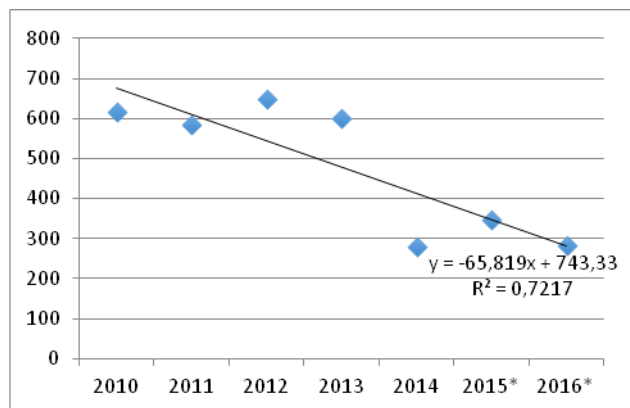
Regresijos koeficientas $-0,2654$

$$Y = 0.972x + 2892.9$$

$$Y_{2015} = 0.972 \cdot 6 + 2892.9 = 2898,695$$

$$Y_{2016} = 0.972 \cdot 7 + 2892.9 = 2899,667$$

Elektros, dujų, garo tiekimas ir oro kondicionavimas (D)

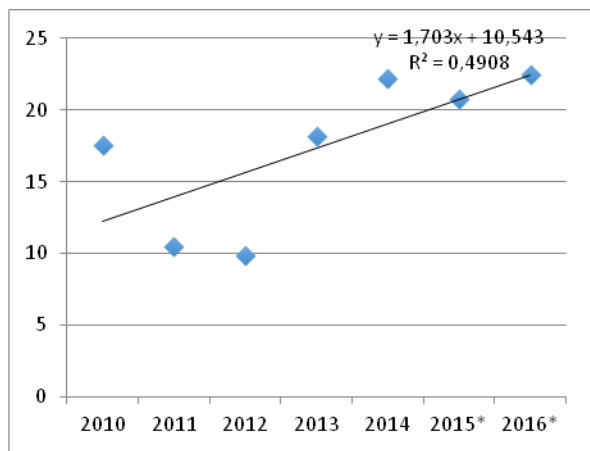
Regresijos koeficientas $-0,72167$

$$y = -65.819x + 743.33$$

$$Y_{2015} = -65.819 \cdot 6 + 743.33 = 348,416$$

$$Y_{2016} = -65.819 \cdot 7 + 743.33 = 282,597$$

Vandens tiekimas, nuotekų valymas, atliekų tvarkymas ir regeneravimas (E)

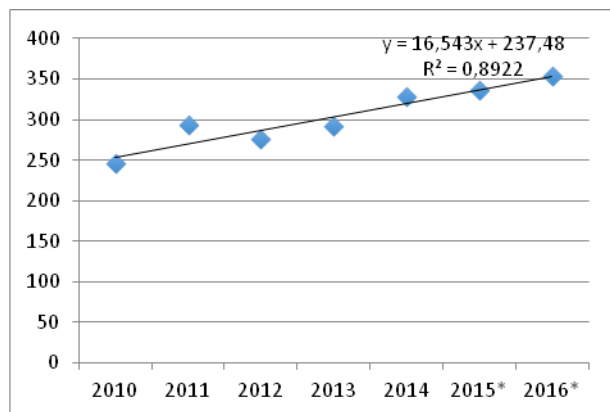
Regresijos koeficientas $-0,4908$

$$y = 1.703x + 10.543$$

$$Y_{2015} = 1.703 \cdot 6 + 10.543 = 20,761$$

$$Y_{2016} = 1.703 \cdot 7 + 10.543 = 22,464$$

Statyba (F)

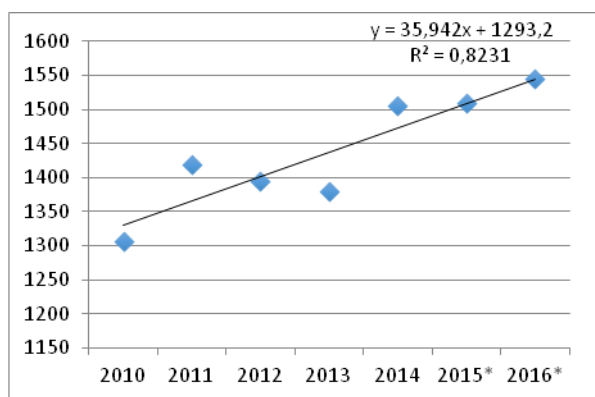
Regresijos koeficientas $-0,8922$

$$y = 16.544x + 237.47$$

$$Y_{2015} = 16.544 \cdot 6 + 237.47 = 336,734$$

$$Y_{2016} = 16.544 \cdot 7 + 237.47 = 353,278$$

Didmeninė ir mažmeninė prekyba; variklinių transporto priemonių ir motociklų remontas (G)

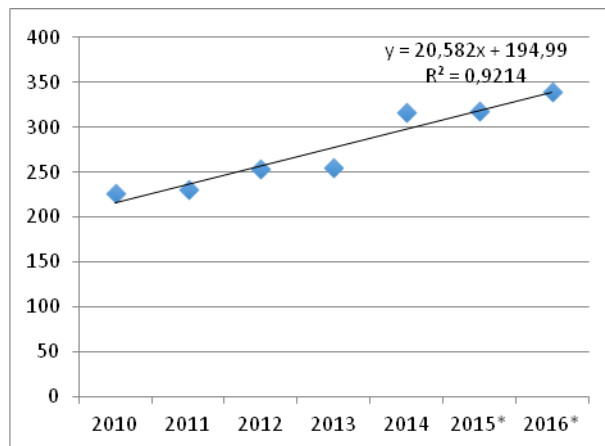
Regresijos koeficientas – 0,8231

$$y = 35.939x + 1293.2$$

$$Y_{2015} = 35.939 \cdot 6 + 1293.2 = 1508,834$$

$$Y_{2016} = 35.939 \cdot 7 + 1293.2 = 1544,773$$

Transportas ir saugojimas (H)

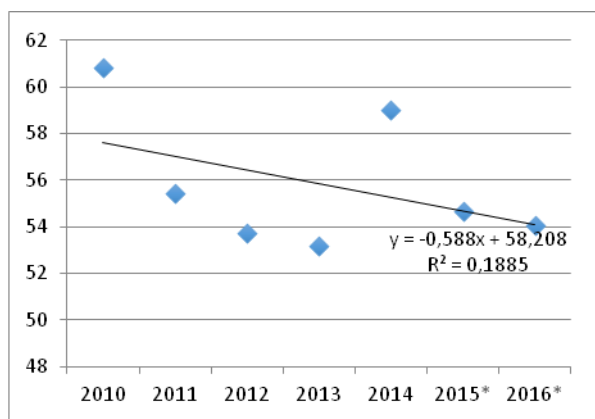
Regresijos koeficientas – 0,9214

$$y = 20.582x + 194.99$$

$$Y_{2015} = 20.582 \cdot 6 + 194.99 = 318,482$$

$$Y_{2016} = 20.582 \cdot 7 + 194.99 = 339,064$$

Apgyvandinimo ir maitinimo paslaugų veikla (I)

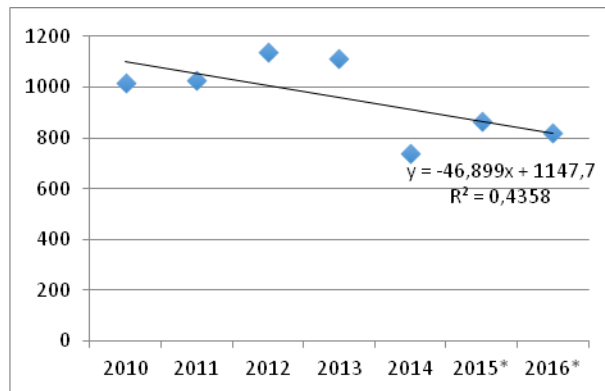
Regresijos koeficientas – 0,1885

$$y = -0.588x + 58.208$$

$$Y_{2015} = -0.588 \cdot 6 + 58.208 = 54,68$$

$$Y_{2016} = -0.588 \cdot 7 + 58.208 = 54,092$$

Informacija ir ryšiai (J)

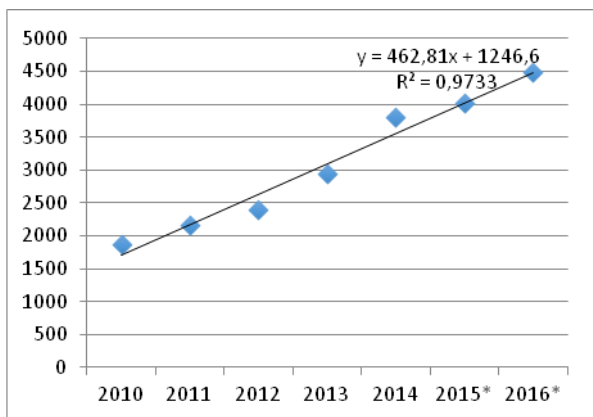
Regresijos koeficientas – 0,4358

$$y = -46.908x + 1147.8$$

$$Y_{2015} = -46.908 \cdot 6 + 1147.8 = 866,352$$

$$Y_{2016} = -46.908 \cdot 7 + 1147.8 = 819,444$$

Finansinė ir draudimo veikla (K)

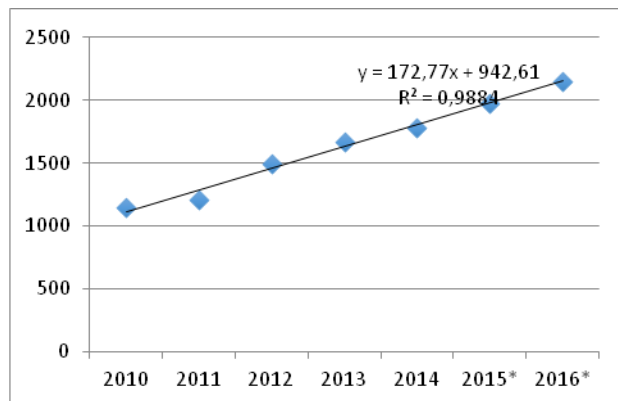
Regresijos koeficientas – 0,9734

$$y = 462.8x + 1246.7$$

$$Y_{2015} = 462.8 \cdot 6 + 1246.7 = 4023,5$$

$$Y_{2016} = 462.8 \cdot 7 + 1246.7 = 4486,3$$

Nekilnojamojo turto operacijos (L)

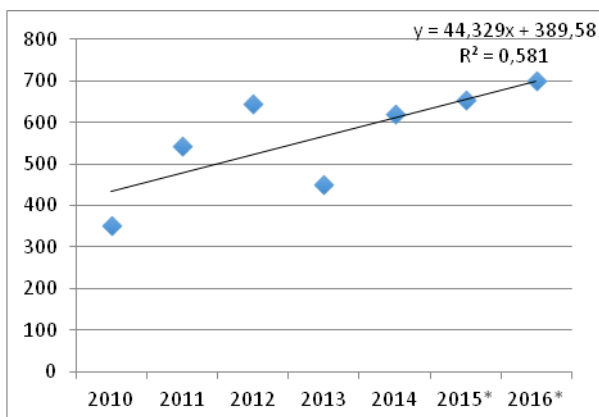
Regresijos koeficientas – 0,9884

$$y = 172.77x + 942.6$$

$$Y_{2015} = 172.77 \cdot 6 + 942.6 = 1979,22$$

$$Y_{2016} = 172.77 \cdot 7 + 942.6 = 2151,99$$

Profesinė, mokslinė ir techninė veikla (M)

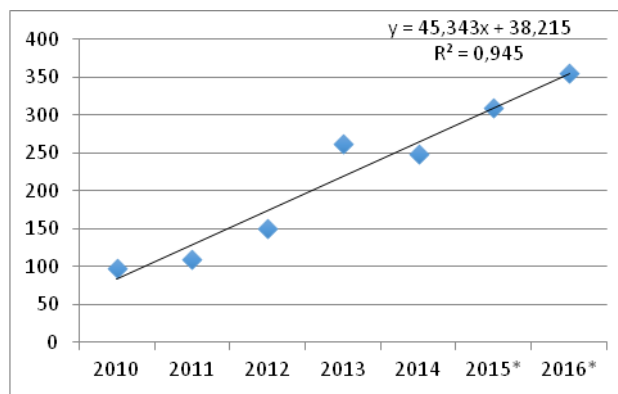
Regresijos koeficientas – 0,581

$$y = 44.329x + 389.58$$

$$Y_{2015} = 44.329 \cdot 6 + 389.58 = 655,554$$

$$Y_{2016} = 44.329 \cdot 7 + 389.58 = 699,883$$

Administracinė ir aptarnavimo veikla (N)

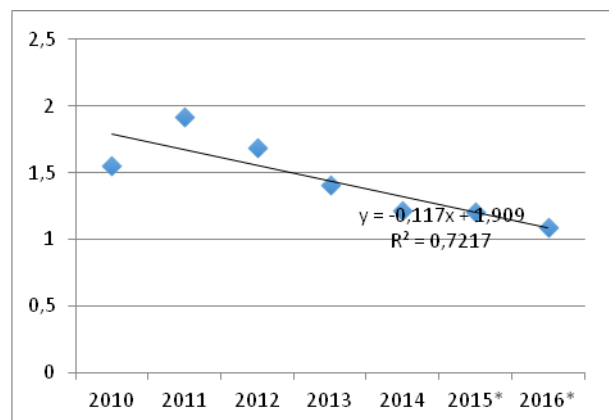
Regresijos koeficientas – 0,945

$$y = 45.343x + 38.215$$

$$Y_{2015} = 45.343 \cdot 6 + 38.215 = 310,273$$

$$Y_{2016} = 45.343 \cdot 7 + 38.215 = 355,616$$

Švietimas (P)

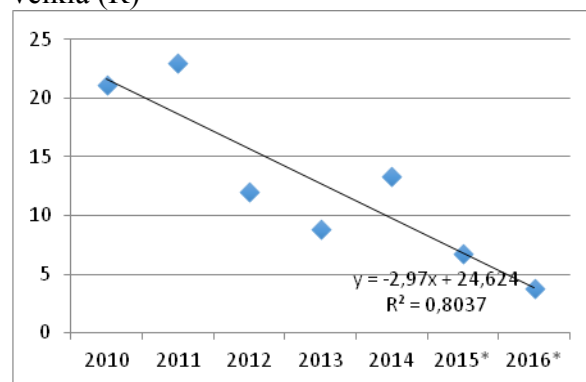
Regresijos koeficientas – 0,7217

$$y = -0.117x + 1.909$$

$$Y_{2015} = -0.117 \cdot 6 + 1.909 = 1,207$$

$$Y_{2016} = -0.117 \cdot 7 + 1.909 = 1,09$$

Meninė, pramoginė ir poilsio organizavimo veikla (R)

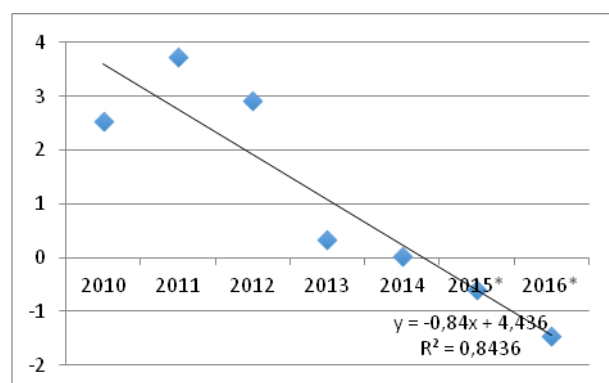
Regresijos koeficientas – 0,8037

$$y = -2.97x + 24.624$$

$$Y_{2015} = -2.97 \cdot 6 + 24.624 = 6,804$$

$$Y_{2016} = -2.97 \cdot 7 + 24.624 = 3,834$$

Kita aptarnavimo veikla (S)

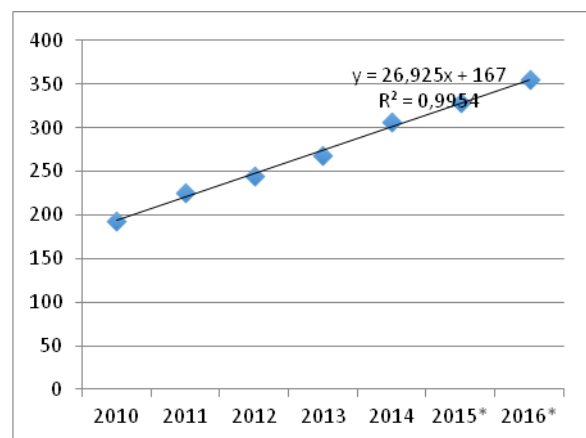
Regresijos koeficientas

$$y = -0.84x + 4.436$$

$$Y_{2015} = -0.84 \cdot 6 + 4.436 = -0,604$$

$$Y_{2016} = -0.84 \cdot 7 + 4.436 = -1,444$$

Privataus nekilnojamojo turto įsigijimas ir pardavimas (T_P_N_T)

Regresijos koeficientas – 0,9954

$$y = 26.926x + 166.99$$

$$Y_{2015} = 26.926 \cdot 6 + 166.99 = 328,546$$

$$Y_{2016} = 26.926 \cdot 7 + 166.99 = 355,472$$

TUI iš viso

$$y = 735.87x + 9541.4$$

$$Y_{2015} = 735.87 \cdot 6 + 9541.4 = 13956,62$$

$$Y_{2016} = 735.87 \cdot 7 + 9541.4 = 14692,49$$

TUI/gyv.

$$y = 288.5x + 3085.5$$

$$Y_{2015} = 288.5 \cdot 6 + 3085.5 = 4816,5$$

$$Y_{2016} = 288.5 \cdot 7 + 3085.5 = 5105,0$$

